

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI**

**ELEKTRONİK UYGULAMALARIN VERGİ DENETİMİ ÜZERİNE ETKİSİ:
DENETİMİN TARAFLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

Yasemin ÜNAL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2018

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI**

**ELEKTRONİK UYGULAMALARIN VERGİ DENETİMİ ÜZERİNE ETKİSİ:
DENETİMİN TARAFLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

Yasemin ÜNAL

Danışman: Doç.Dr. Mehmet Ünsal MEMİŞ

Jüri Üyesi: Doç.Dr. Alpaslan YAŞAR

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Elif Nursun DEMİRCİOĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2018

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne;

Bu çalışma, jürimiz tarafından İşletme Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Doç.Dr. Mehmet Ünsal MEMİŞ
(Danışman)

Üye: Doç.Dr. Alpaslan YAŞAR

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Elif Nursun DEMİRCİOĞLU

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

... /... /2018

Prof. Dr. H. Mahir FİSUNOĞLU

Enstitü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ETİK BEYANI

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. 24 /07 / 2018

İMZA

Yasemin ÜNAL

ÖZET

ELEKTRONİK UYGULAMALARIN VERGİ DENETİMİNE ETKİSİ: DENETİMİN TARAFLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Yasemin ÜNAL

Yüksek Lisans Tezi, İşletme Ana Bilim

Danışman: Doç.Dr. Mehmet Ünsal MEMİŞ

Temmuz 2018, 128 sayfa

Devletin sağlık, güvenlik ve eğitim gibi kamu hizmetlerini finanse etmek için kamu gelirlerine ihtiyacı vardır. Devletin en önemli kamu gelirlerini vergiler oluşturmaktadır. Vergilerin doğru bir şekilde hesaplanması, vergi kayıp ve kaçaklarının önlenmesi kamu acığının oluşmaması için büyük önem arz etmektedir.

Mükellefler ise vergileme sürecinde yapılan kırtasiye, işgücü, ulaşım gibi maliyetlerin düşürülmesini, hataların minimize edilerek vergilerin doğru olarak tarh ve tahakkuk ettirilmesi istemektedirler. Mali müşavirler, Yeminli Mali Müşavirler gibi muhasebe meslek mensupları mükelleflere vergilendirme sürecinde yardımcı olmaktadır. Hem verginin alacaklı tarafı olan devlet hemde borclu tarafı olan mükellefler açısından önem arz eden durum verginin daha az maliyetle, hızlı bir şekilde ve doğru olarak hesaplanmasıdır.

Bilişim teknolojisindeki gelişmelere bağlı olarak gelişmiş ülkeler vergileme sürecinde elektronik vergi sistemini kullanmaya başlamışlardır. Gelişmiş ülkeler, elektronik uygulamaların çevre dostu olması, verilen hizmetin daha hızlı ve daha az maliyetle olacağını düşündükleri için verginin tarhından, ödenmesine kadar tüm vergileme sürecinde elektronik vergi uygulamalarını kullanmaktadırlar. Türkiye’de de ekonomik yönden gelişmiş birçok ülkede olduğu gibi bilişim teknolojisindeki gelişmeler takip edilmiş ve E-devlet uygulaması ile elektronik uygulama sürecine girilmiştir. Bu kapsamda Maliye Bakanlığı da vergilendirme sürecinde elektronik vergi sistemine geçmek için VEDOP projesini başlatmıştır. VEDOP projesi ile elektronik beyanname, defter, tahsilat, fatura, haciz ve vergi denetimi gibi uygulamalar kullanılmaya başlanmıştır.

Bu çalışmanın amacı, VEDOP projesi kapsamında yapılan elektronik uygulamaların etkin bir vergi sisteminin temelini oluşturan vergi denetimi üzerine etkisini tespit etmektir. Elektronik vergi uygulamalarının vergi denetimi üzerini olumlu etki sağlayıp sağlamadığı, denetimin fonksiyonlarından faydalanılarak analiz edilmiştir. Vergi denetiminin önleme, araştırma ve eğitici fonksiyonunun işlevlerini olumlu yönde etkileyip etkilemediği, Vergi denetiminin tarafları olan Vergi Müfettiş ve yardımcıları ile Mali Müşavir, Yeminli Mali Müşavir, muhasebe elemanı gibi meslek mensuplarıyla yapılan çalışma ile analiz edilmiştir. Analiz sonucu elektronik uygulamaların vergi denetiminin fonksiyonlarının işlevlerini olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla etkili bir vergi denetimi, fonksiyonlarının düzgün çalışmasıyla gerçekleştirilebileceği sonucundan hareketle, elektronik uygulamaların vergi denetimi üzerinde olumlu etki yarattığı tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: VEDOP, Vergi Denetimi, Vergi Denetiminin Fonksiyonları, Elektronik Fatura, Elektronik Vergi Beyannamesi.

ABSTRACT**THE EFFECT OF ELECTRONIC APPLICATIONS ON TAX AUDITING:
AN INVESTIGATION ON AUDITING PARTIES****Master's Thesis, Business Administration Department****Advisor: Assoc Prof. Dr. Mehmet Ünsal MEMİŞ****June 2018, 128 pages**

Every government is in need of public revenues in order to subsidize public services, such as health, security and education. In this respect, taxes constitute the primary public revenues of the government. It is very crucial to compute taxes accurately to prevent tax loss and evasion which emerge public deficit.

Taxpayers demand cost reduction in stationery, labor force and transportation in the process of taxation, and accurate assessment of taxes by minimizing the faults. Members of accountancy profession like investment advisors and certified public accountants lend assistance to taxpayers in the taxation process. With regard to both for the government, who is the creditor, and the taxpayers, who are the borrowers, the most important issue is the computation of the tax with low-cost rapidly and accurately.

Depending on the advances in Information Technology, developed countries have started to use electronic taxing system. Developed countries have been using electronic taxing system in the whole process of tax assessment and payment since they consider that electronic taxing system is environmental-friendly and the service is faster and cost-efficient. Like in other economically-developed countries, advances in Information Technology have also been pursued in Turkey and it has been entered in the process of electronic application via E-state application. In line with this, the Ministry of Finance has initiated VEDOP Project to move into electronic taxing system. By the use of VEDOP Project, several applications, such as electronic statements, invoices, records, returns, confiscation and tax auditing have been put into use.

The aim of the study is to investigate the effect of the electronic applications made in the scope of VEDOP Project on tax auditing which constitutes the base of a taxing system. Whether the electronic applications would have a positive effect on tax auditing has been analyzed by using auditing functions. Specifically, whether the electronic applications would have a positive effect on tax auditing functions, namely,

suppression, research and educational functions has been analyzed in cooperation with the auditing parties, such as tax inspectors, tax inspector assistants, investment advisors, certified investment advisors and accountancy officers. The result of the analysis has put forward that the electronic applications have affected tax auditing functions positively. Thus, it has been revealed that electronic applications have a positive effect on tax auditing based on the finding that effective tax auditing is realized through its functions accurate running.

Key Words: VEDOP, Tax Auditing, Tax Auditing Functions, Electronic Invoice, Electronic Tax Bill

ÖNSÖZ

Devlet yol, eğitim ve sağlık gibi harcamalarının finansmanını sağlamak için vergilerden faydalanmaktadır. Vergiler, kamu harcamalarını karşılaması açısından büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle nedenle oluşabilecek vergi kayıp ve kaçakların engellenmesi için vergi denetimlerinin sıkı bir şekilde yapılması gerekmektedir.

Bilişim teknolojilerinin artması insanların yaşamlarının her alanında elektronik uygulamaları kullanma isteklerini arttırmıştır. Maliye Bakanlığı'nın uygulamaya geçirdiği VEDOP projesi ile vergilendirme sürecinde de elektronik uygulamalar kullanılmaya başlamıştır. Bu çalışmada da uygulamaya geçirilen elektronik uygulamaların vergi denetim sürecine katkı sağlayıp sağlamadığı tespit edilmeye çalışılmaktadır. Literatürde bu konuda yapılmış çalışmaların oldukça kısıtlı olması nedeniyle çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Öneri ve katkılarından dolayı danışmanım Sayın Doç.Dr. Mehmet Ünsal MEMİŞ'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Çalışmama fikirleriyle yol gösteren değerli hocam Sayın Prof.Dr. Turgut ÇÜRÜK, Dr. Öğr.Üyesi Elif Nursun DEMİRCİOĞLU ve Doç.Dr. Alpaslan YAŞAR teşekkür ederim.

Çalışmamda ankete katılan Adana, Osmaniye ve Mersin illerinde çalışan Vergi Müfettiş ve yardımcılara teşekkür ederim. Yine Çalışmamda ankete katılan Adana, Osmaniye ve Mersin illerinde çalışan Yeminli Mali Müşavir, Mali Müşavir ve muhasebe elemanlarına teşekkür ederim. Ayrıca Adana Mali Müşavirler Odası Başkanı Sayın Ali FARSAK'a, Mersin Mali Müşavirler Odası Başkanı Sayın Ömer Faruk Tokgöz'a ve Yeminli Mali Müşavir değerli hocam İlhan KILIÇ'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Başarılarımda her zaman kendini hissettiren ve bana büyük destek sağlayan sevgi dolu aileme de sonsuz sevgi ve teşekkürlerimi borç bilirim.

Temmuz, 2018, Adana

Yasemin ÜNAL

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ	viii
KISALTMALAR	xiii
TABLolar LİSTESİ	xiv
ŞEKİLLER LİSTESİ	xvi

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

1.1. Problemin Tespiti.....	2
1.2. Çalışmanın Amacı.....	3
1.3. Çalışmanın Metodolojisi.....	3
1.4. Çalışmanın İçeriği.....	4

BÖLÜM II

2. VERGİ VE VERGİ DENETİMİ

2.1. Vergi ve Vergi Denetimi İle İlgili Temel Kavramlar	6
2.2. Vergi Denetiminin Özellikleri	7
2.3. Vergi Denetiminin Fonksiyonları	8
2.3.1. Vergi Denetiminin Araştırma Fonksiyonu	8
2.3.2. Vergi Denetiminin Önleme Fonksiyonu.....	9
2.3.3. Vergi Denetiminin Eğitici Fonksiyonu.....	10
2.4. Vergi Denetiminin Amacı.....	11
2.4.1. Mali Amaç	11
2.4.2. Ekonomik Amaç	12
2.4.3. Hukuki Amaç	13
2.4.4. Sosyal Amaç	13
2.5. Vergi Denetiminde Başvurulan Yollar	14
2.5.1. Yoklama.....	14

2.5.2. Arama.....	15
2.5.3. Bilgi Toplama	16
2.5.4. Vergi İncelemesi	16
2.6. Vergi Denetimi İle İlgili Sorunlar Ve Elektronik Uygulamaların Getirdiği Çözüm Yolları	20

BÖLÜM III

3. ELEKTRONİK VERGİ UYGULAMALARI

3.1. VEDOP I.....	25
3.2. VEDOP II Projesi	26
3.3. VEDOP III	27
3.4. Elektronik Vergi Daireleri (E-VDO)	34
3.5. E- Beyanname Uygulaması	35
3.6. E-Fatura	36
3.6.1. Fatura Türleri	37
3.6.2. Kağıt Fatura ve E-Fatura İşleyiş Süreci	38
3.6.3. E-Fatura Geçiş Yöntemleri	40
3.6.4. E-Faturanın Sağladığı Faydaları ve Getirdiği Riskler	41
3.5. E- Defter	42
3.5.1. E-Deftere Başvuru Şartları.....	43
3.5.2. E-Defter Oluşturma Süreçleri	43
3.5.3. E-Defter Uygulamasının Sağladığı Faydalar ve E-Deftere Yöneltilen Eleştiriler	45
3.6. Elektronik Bilet (E-Bilet).....	45
3.7. Veri Ambarı (VERİA)	46
3.8. Elektronik Muhasebe Kayıt ve Arşiv Sistemi (EMKAS).....	47
3.9. Elektronik Haciz (E-Haciz)	47
3.9.1. E-Haciz Uygulamasının Faydaları.....	48
3.9.2. E-Haciz Uygulamasında Yaşanan Sorunlar.....	48
3.10. Elektronik Tebligat (E-Tebligat)	48
3.11. Elektronik Yoklama Sistemi	49
3.12. Elektronik Banka Tahsilât İşleme Sistemi (EBTİS)	49
3.13. Vergi Denetmenleri Otomasyon Sistemi (Vedos)	50

3.14. Takdir Komisyonu Otomasyonu (TAKKOM)	50
3.15. Çağrı Merkezi	51
3.16. Bazı Yabancı Ülkelerde Elektronik Vergi Uygulamaları ve Vergi Denetimi	51
3.17. Bazı Ülkelerde Vergi Denetimi ve Elektronik Uygulamalar Üzerine Yapılan Çalışmalar	54
3.18. Türkiye’de Elektronik Uygulamalar ve Vergi Denetimi Üzerine Yapılan Çalışmalar	62

BÖLÜM IV

4. ELEKTRONİK UYGULAMALARIN VERGİ DENETİMİ ÜZERİNE ETKİSİ: DENETİMİN TARAFLARI ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

4.1. Araştırma Yöntemi ve Hipotezleri.....	72
4.1.1. Araştırma Yöntemi	72
4.1.2. Hipotezler.....	73
4.2. Örneklem Seçimi	77
4.3. Veri Toplama Aracı	78
4.4. Çalışmanın Kısıtları	78

BÖLÜM V

5. ARAŞTIRMA BULGULARI

5.1. Güvenilirlik Analizi	79
5.2. Betimsel İstatistikler	79
5.3. Vergi Müfettişleri ve Yardımcıları İle Meslek Mensuplarının Elektronik Uygulamaların Vergi Denetimine Etkilerine Dair Anket Sorularına Verdikleri Yanıtlar	83
5.3.1. Elektronik Uygulamaların Vergi Denetiminin Önleme Fonksiyonu Üzerine Etkisi.....	84
5.3.2. Elektronik Uygulamaların Vergi Denetiminin Araştırma Fonksiyonu Üzerine Etkisi.....	88
5.3.3. Elektronik Uygulamaların Vergi Denetiminin Eğitici Fonksiyonu Üzerine Etkisi.....	95

5.4. Meslek Mensupları İle Vergi Müfettiş ve Yardımcılarının Elektronik Vergi Uygulamaların Kullanılması Hakkındaki Görüşleri	100
---	-----

BÖLÜM VI

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç	104
6.2. Çalışmanın Literatüre Katkısı	107
6.3. Gelecekte Yapılacak Çalışmalar İçin neriler	107
KAYNAKÇA	109
EKLER	115
Ek 1. Meslek Mensuplarına Uygulanan Anket	115
Ek 2. Vergi Müfettiş ve Yardımcılarına Uygulanan Anket	117
Ek 3 Anova ve Benferroni test sonuçları	119
ZGEMİş	128

KISALTMALAR

AATUHK	: Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun
GİB	: Gelir İdaresi Başkanlığı
VEDOP	: Vergi Dairesi Tam Otomasyon Projesi
VEDOS	: Vergi Denetmenleri Otomasyon Sistemi
VERİA	: Veri Ambarı
VUK	: Vergi Usul Kanunu
VDK	: Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı
EFKS	: Elektronik Fatura Kayıt Sistemi
E-VDO	: İnternet Tabanlı Vergi Dairesi Otomasyonu
VİMER	: Vergi İletişim Merkezi
E-Uygulamalar	: Elektronik Uygulamalar
E-Uygulamalar	: Elektronik Uygulamalar
E-Beyanname	: Elektronik Beyanname

TABLOLAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. Vergi İnceleme Sonuçları ve Vergi Gelirlerinin Harcamalar İçindeki Payı.....	18
Tablo 2. Yoğun Denetim Sonuçları.....	19
Tablo 3. Vergi Uygulamalarındaki Değişmeler	23
Tablo 4. VEDOP Projelerinin Getirdiği Yenilikler ile Fayda/Zararları	29
Tablo 5. Elektronik Vergi Uygulamaları.....	33
Tablo 6. Elektronik Faturaya Geçiş Yöntemleri	40
Tablo 7. Elektronik Defter Oluşturma Süreci	44
Tablo 8. Diğer Ülkelerde Vergi Denetimi ve Elektronik Uygulamalar Üzerine Yapılan Çalışmalar.....	60
Tablo 9. Türkiye’de Elektronik Uygulamalar ve Vergi Denetimi Üzerine Yapılan Çalışmalar.....	69
Tablo 10. Meslek Mensupları Yönünden Elektronik Uygulamaların Vergi Denetimi Üzerine Etkisi.....	75
Tablo 11. Vergi Müfettiş ve Yardımcıları Yönünden Elektronik Uygulamaların Vergi Denetimi Üzerine Etkisi.....	76
Tablo 12. Meslek Mensuplarının Cinsiyet Dağılım Tablosu	80
Tablo 13. Meslek Mensuplarının Yaş Dağılım Tablosu	80
Tablo 14. Meslek Dağılım Tablosu.....	80
Tablo 15. Meslek Mensuplarının Hizmet Yılı Dağılım Tablosu.....	81
Tablo 16. Meslek Mensuplarının Eğitim Durumu Dağılım Tablosu	81
Tablo 17. Vergi Müfettiş ve Yardımcılarının Cinsiyet Dağılım Tablosu	82
Tablo 18. Vergi Müfettiş ve Yardımcılarının Yaş Dağılım Tablosu.....	82
Tablo 19. Meslek Dağılım Tablosu.....	82
Tablo 20. Vergi Müfettiş ve Yardımcılarının Hizmet Yılı Dağılım Tablosu.....	83
Tablo 21. Vergi Müfettiş ve Yardımcılarının Eğitim Durumu Dağılım Tablosu.....	83
Tablo 22. E-Uygulamalarının Vergi Denetiminin Önleme Fonksiyonuna Olan Etkisine Yönelik Anket Sonuçları.....	85
Tablo 23. E-Uygulamalarının Vergi Denetiminin Araştırma Fonksiyonuna Olan Etkisine Yönelik Anket Sonuçları.....	90

Tablo 24. E-Uygulamalarının Vergi Denetiminin Eğitici Fonksiyonuna Olan Etkisine Yönelik Anket Sonuçları.....	96
Tablo 25. Meslek Mensupları ile Vergi Müfettiş ve Yardımcılarının E-Uygulamaların Kullanılmasından Memnun Olup Olmadıklarına Yönelik Anket Sonuçları.....	101

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 1. Elektronik Uygulamaların Gelişim Süreci	23
Şekil 2. VEDOP II'nin Kapsama Alanı.....	26
Şekil 3. Kağıt Fatura İşleyiş Süreci	38
Şekil 4. E-Faturanın İşleyiş Süreci	39
Şekil 5. Araştırma Hipotezleri	74

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Günümüzde iş hayatında etkinlik, verimlilik ve tasarrufun önemi sürekli artmaktadır. Rekabet koşullarının artmasına bağlı olarak tüm ülkelerde zaman insanlar için önemli bir hazine konumuna gelmektedir. Bu nedenle Avrupa Birliğine bağlı ülkeler ve ABD gibi gelişmiş birçok ülkede işlemler internet üzerinden yapılmaktadır. Böylece zaman ve maliyet tasarrufu sağlanmaktadır.

Küreselleşmenin etkisiyle Türkiye’de de internetten faydalanmak adına benzer uygulamalar görülmeye başlanmış olup, bunun en iyi örneğini E-devlet uygulaması oluşturmaktadır. E- devlet uygulamalarındaki bu gelişmeler paralelinde birçok kamu kuruluşu da benzer şekilde bilişim teknolojilerindeki gelişmelere ayak uydurmak için bir takım çalışmalar yapmaktadır. Küreselleşmenin etkisiyle artık birçok global şirket kurulmakta, bu şirketler ürünlerini internet üzerinden satmakta, beyannamelerini ve vergilerini internet üzerinden ödemektedirler. Türkiye’deki şirketlerin de yabancı şirketlere olan rekabet gücünü arttırmak ve yabancı ülkelerdeki global şirketlerin Türkiye’de rahat bir şekilde ticaret yapmalarını sağlamak için elektronikleşme süreci kaçınılmaz olmaktadır. Elektronik ticaretin gelişmesi ve çok uluslu şirket sayısının artması gibi nedenlerle, Maliye Bakanlığı da VEDOP(Vergi Dairesi Tam Otomasyon Projesi) projesiyle bu değişim sürecine büyük bir katkı sağlamıştır. VEDOP, tüm mükelleflerin vergi dairelerine gitmeden vergi ile ilgili işlemlerini internet üzerinden yapmalarını sağlayan bir projedir. Bu projenin amacı mükelleflere zaman, emek ve maliyet tasarrufu sağlamaktır. Ayrıca vergi süreci internet üzerinden yapıldığı için mükelleflerin tüm bilgileri Maliye Bakanlığı VERİA (Vergi Ambarı)’da toplanmaktadır. Vergi incelemesi yapmaya yetkili personelleri bu bilgiler sayesinde vergilendirilecek matrahı eksik beyan eden veya hiç beyan etmeyen mükellefleri tespit etmeleri kolaylaşmaktadır. Bu durum da vergi denetimi sonucu yakalanma riski olan mükelleflerin vergilendirmeye yönelik yükümlülüklerini gönüllülük esasına göre yerine getirme eğilimlerini pozitif olarak etkilemektedir. İnternet Vergi Daireleri hem mükelleflerin vergi ödeme sürecini kolaylaştırmakta hem de idarenin vergi kayıp ve kaçaklarını azaltmalarına yardımcı olmaktadır.

İnternet Vergi Dairelerinde, mükellefler vergi beyanlarını elektronik beyanname (E-beyanname) ile internet üzerinden vermekte, idare tarafından mükelleflere tebliğler

elektronik tebliğ (E-tebliğ) ile internet üzerinden gönderilmekte, vergilerin ödenmesi yine internet üzerinden yapılabilmektedir. E-tebligat uygulamasıyla Gelir İdaresinde çalışan personellerin mükelleflere ulaşma sorunu ve bunun için kurumun yapmış olduğu tebligat masrafları da azaltılmış olacaktır. Ayrıca mükelleflerin adreslerinde bulunamamasından dolayı tebligatın yapılamama riski minimize edilmektedir. Elektronik uygulamalar (E-uygulamalar) sayesinde beyanname verme, alış ve satış bilgilerini içeren Ba-Bs formları verme, mükelleflerin bilgilerine rahatlıkla ulaşma, vergi ödemelerinin bankalar kanalıyla internetten yapılması ödenmesi gibi işlemler Gelir İdaresinin yükünü hafifletmekte daha az personelle daha fazla iş yapılabilmektedir.

Kayıt dışı ekonomiyle mücadele kapsamında Maliye Bakanlığının getirmiş olduğu diğer bir yenilik de elektronik yoklamadır. Elektronik yoklama (E-yoklama) sayesinde yoklamaya yetkili kişiler tarafından ulaşmak istenen bilgilere internet ortamında daha hızlı ve doğru bir şekilde ulaşılmaktadır. Mükellefin tüm bilgilerine, beyanlarına, ödemelerine internet üzerinden rahatlıkla ulaşılabilirdiği için bu verilerin karşılaştırılması daha kolay olmakta ve denetim yapılan mükellef sayısında artış sağlanmaktadır. Vergilerini ödemeyen mükelleflerin haciz işlemleri de yine elektronik icra (E-icra) sayesinde internet üzerinden yapılabilmektedir.

Bu Çalışmanın amacı, vergileme sürecinde kullanılan elektronik uygulamaların vergi denetim sürecine olan etkinin olumlu veya olumsuz yönde nasıl olduğunu tespit etmektir.

1.1. Problemin Tespiti

Vergiler kamu giderlerinin finansmanında önemli bir paya sahiptir. Gelişmiş ülkelerin vergi gelirleri gelişmekte olan ülkelere göre daha fazladır. Gelişmekte olan ülkeler bütçe açıklarını finanse etmek için para arzını arttırmaya başvurumaktadırlar. Bu da enflasyona ve faiz oranlarının yükselmesine neden olmaktadır. Vergi gelirlerinin az olması, ekonominin kötü yönde etkilenmesine ve kaynakların etkili bir şekilde kullanılamamasına neden olmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde etkin vergi denetiminin yapılamaması vergi kayıp ve kaçaklarının artmasına neden olmaktadır. Vergi kayıp ve kaçaklarının nedeni, işletmelerin vergi ödemeyerek kazançlarını arttırmak istemeleri, vergi denetimi yapan personellerin yetersizliği, vergi mevzuatlarının karmaşık olması,

işletmelerin çoğunun küçük ve orta boy olması kurumsallaşmamış işletmelerin olmasından kaynaklanmaktadır (Çağlar, 2011,s.12).

Verginin ülke ekonomisinde önemli bir yere sahip olması nedeniyle, vergileme sürecinde oluşabilecek aksaklıkların minimize edilmesi büyük önem arz etmektedir. Vergi denetimlerinin sıkı yapılması vergi kayıp ve kaçaklarının azalmasına fayda sağlamaktadır. Literatürde ileri sürölen vergileme sürecinde verimliliği sağlamayı hedefleyen elektronik uygulamaların vergi kayıp ve kaçaklarının önlenmesinde esas teşkil eden vergi denetimi üzerine bir etkisi olup olmadığı hususunda Türkiye’de uygulamalı araştırma oldukça sınırlıdır.

1.2. Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın ana amacı günümüzde uygulanan ve Maliye Bakanlığı tarafından birçok mükellefe zorunlu tutulan E-uygulamaların vergi denetim sürecini nasıl etkilediğini tespit etmektir. Bu kapsamda E-uygulamaları bizzat kullanan Mali Müşavirler, Yeminli Mali Müşavirler, muhasebe elamanları gibi meslek mensupları ile vergi denetim sürecinde denetim işlemini yapan Vergi müfettiş ve yardımcılara, E-uygulamaların vergi denetimi üzerinde olumlu veya olumsuz yönde etkisini araştırmak için yapılmaktadır. Ayrıca denetim sürecindeki ilişkili tarafların E-uygulamalarla ilgili memnuniyet düzeyleri araştırılmaktadır.

1.3. Çalışmanın Metodolojisi

Çalışmada öncelikle literatür taraması yapılmıştır. Vergi denetiminin ne şekilde yapıldığı ve amaçları tespit edilmiştir. Vergi denetiminde karşılaşılan problemler araştırılmıştır. Vergileme sürecinde kullanılan elektronik uygulamaların (E-uygulamalar) neler olduğu ve ne şekilde kullanıldığı açıklanmıştır.

Gelir İdaresinin yayınlamış olduğu faaliyet raporlarındaki istatistikî verilerden yararlanılmıştır. E- uygulamalar kullanılmadan önce ve kullanıldıktan sonraki vergi gelirlerini ve verginin toplanması için yapılan harcamaları tespit etmek için bu verilerden faydalanılmıştır. Literatür taraması yapıldıktan sonra E-uygulamaların vergi denetimi üzerine etkisini araştırmak için vergi denetiminin tarafları üzerine yapılmıştır. E-uygulamaların vergi denetimi üzerine olumlu veya olumsuz yönde etkisini tespit etmek için gerçekleştirilen uygulamada nicel araştırma yöntemlerinden anket çalışması yöntemi kullanılmıştır. Vergi denetiminin denetlenen tarafını oluşturan mükellefleri

vergilendirme sürecinde temsil eden ve elektronik uygulamaları bizzat kullanan Yeminli Mali Müşavir, Mali Müşavir ve muhasebe elemanı gibi meslek mensupları ile vergi denetiminin denetleyen tarafını oluşturan Vergi Müfettiş ve yardımcıları üzerinde anket çalışması yapılmıştır. Elektronik uygulamaların vergi denetimi üzerine etkisini tespit etmek için ölçüt olarak vergi denetiminin fonksiyonları ele alınmıştır. E-uygulamalar vergi denetiminin işlevleri üzerinde olumlu etki sağlaması durumunda, vergi denetimlerinin de daha etkin bir şekilde yapılabileceği kanısından hareketle ölçüt olarak vergi denetiminin fonksiyonları ele alınmıştır. Vergi denetiminin önleme, araştırma ve eğitici fonksiyonları ile ilgili anket soruları hazırlanmıştır. Ayrıca Mali Müşavir, Yeminli Mali Müşavir ve muhasebe elemanı (meslek mensupları) ile Vergi Müfettiş ve Yardımcılarına elektronik uygulamaları kullanmaktaki memnuniyet düzeylerini ölçmek için de sorular sorulmuştur.

Türkiye'deki tüm meslek mensupları ile Vergi Müfettiş ve yardımcılarına ulaşmak güç olduğu için anket çalışması Adana ve çevre ilçeleri ile sınırlandırılmıştır.

1.4. Çalışmanın İçeriği

Çalışma altı bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın giriş bölümünde araştırmanın amacı ve yöntemi kısaca açıklanmıştır.

İkinci bölümde vergi ve vergi denetimi kavramları tanımlanarak verginin doğru bir şekilde hesaplanıp ödenmesinde vergi denetiminin rolü açıklanmıştır. Vergi denetiminin amaçlarının neler olduğu ve vergi denetiminde karşılaşılan problemler anlatılmıştır. Vergi denetiminde görevli kişiler/ kurumlardan kısaca bahsedilmiştir. Vergi denetiminin ne şekilde yapıldığı anlatılmıştır. Böylece çalışmamızın temelini oluşturan vergi denetimi kavramı açıklanmıştır.

Üçüncü bölümde elektronik uygulamaların vergi denetimi üzerindeki etkisinin anlaşılabilmesi için kullanılan E-uygulamaların neler olduğu açıklanmıştır. Maliye Bakanlığı'nın vergileme sürecinde bilişim teknolojisinden faydalanmak için hayata geçirdiği VEDOP projesi açıklanarak dünden bugüne elektronik süreçteki gelişim gözden geçirilmiştir. VEDOP I, VEDOP II,VEDOP III ayrı ayrı anlatılarak getirilen yenilikler daha net bir şekilde ortaya konulmuştur. Her bir projenin getirdiği yenilikler sağladığı fayda/ zararlar açıklanmıştır.

Dördüncü bölümde bu çalışmanın neden yapıldığı, hipotezleri, hangi verilerin elde edilmek istendiği açıklanmıştır. Çalışmanın uygulama aşamasında kullanılacak yöntemin anket yöntemi olduğu ve bu yöntemin kimlere uygulanacağı anlatılmıştır.

Beşinci bölümde anket sonucu bulunan veriler SPSS programından faydalanılarak analiz edilmiştir.

Son bölümde ise elde edilen araştırma verileri yorumlanmıştır. Böylece elektronik uygulamaların vergi denetimini olumlu mu yoksa olumsuz mu etkilediği yapılan araştırma verileri ve literatür araştırması sonucu tespit edilmiştir.

BÖLÜM II

2. VERGİ VE VERGİ DENETİMİ

Devlet kamu harcamalarının finansmanını sağlamak için kamu gelirlerinden faydalanmaktadır. En önemli kamu gelirlerini de vergiler oluşturmaktadır. Mükelleflerin verdikleri vergi beyannamelerinin doğru bir şekilde tarh, tahakkuk ve tahsil edilebilmesi için vergi denetimlerinin etkin bir şekilde yapılması gerekmektedir. Çalışmanın bu bölümünde verginin tanımı, vergi denetiminin fonksiyonları, vergi denetiminin amacı, Gelir İdaresinin organizasyon yapısı, vergi denetiminde başvuru yolları, vergi denetimi ile ilgili sorunlar ve elektronik uygulamaların getirdiği çözüm yolları anlatılmaktadır.

2.1. Vergi ve Vergi Denetimi İle İlgili Temel Kavramlar

Vergi, kamusal hizmetlerin gerektirdiği giderler ile kamu borçları dolayısıyla ortaya çıkan yükleri karşılamak amacı ile devletin egemenlik gücüne dayanarak, karşılıksız olarak, gerçek ve tüzel kişilerden cebri olarak aldığı parasal değerlerdir (Öztürk, 2007,s.8).Vergiler mükelleflerin ödeme gücünü gösteren servet, harcama ve gelirler üzerinden alınmaktadır (Yüce, 2002,s.13).

Vergiler çeşitli şekillerde sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırmalardan bazıları Bilici (2014,s.81-85) tarafından şu şekilde yapılmaktadır;

- Gelirin elde edilmesine ilişkin işlemleri vergilendiren vergiler dolaysız, bu gelirlerin harcanması işlemlerini vergilendiren vergiler dolaylı vergiler,
- Ağırlık, hacim, uzunluk vs. gibi ölçüler üzerinden hesaplanan vergiler spesifik, matrah değeri üzerinden hesaplanan vergiler ise ad-valorem vergiler,
- Mükellefin kişisel durumunu etkileyen vergiler kişisel, mükelleflerin kişisel durumunu etkilemeyen vergiler nesnel vergiler,
- Vergi matrahına göre yapılan ayırimda ise gelir üzerinden alınan vergiler, servet üzerinden alınan vergiler, harcamalar üzerinden alınan vergiler şeklinde tanımlanmaktadır. Verginin, kamu harcamalarının finansmanını sağlamak, gelir dağılımındaki eşitsizliği azaltmak, ödemeler dengesi açığını azaltmak, ekonomik

kalkınmayı sağlamak ve bölgesel eşitsizliği azaltmak gibi politik amaçları vardır (Türk,1992,s.175).

Vergi denetimi, devletin egemenlik gücünü kullanarak vergi toplamasını ve böylece kamu harcamalarının finansmanını sağlamak amacıyla vatandaşlarından aldığı verginin doğru bir şekilde toplanmasını, vergilendirme sürecinin kanun ve mevzuatlara uygun bir şekilde yapılmasını sağlayan işlemlerin tümü olarak tanımlanmaktadır (Hastürk,2010,s.11).

Vergi denetimi hem mükelleflerin beyanlarını doğru bir şekilde verip vermediğini hem de vergi idaresinin merkez ve taşra teşkilatındaki dış denetimi kapsayan işlemlerdir (Yücelen,2009, s;4). Vergi denetimi hukuki acıdan da iki ana başlıkta incelenmektedir. Biri mükelleflerin ve mükellefiyetle ilgili maddi olay ve konuların araştırılması ve tespiti için yapılan “yoklama”, diğeri ise beyanname verildikten sonra verilen beyan ve ödenmesi gereken vergilerin doğruluğunun araştırılması ve tespit edilmesi için yapılan “inceleme” işlemidir (Merter, 2004,s.4).

Kamu harcamalarının finansmanının sağlanması için mükelleflerin vergilerini doğru bir şekilde beyan etmeleri ve ödemeleri önemlidir. Bunu sağlamak için de vergi denetim sürecinin hızlı ve doğru işlemesi gerekmektedir. Vergi denetiminin daha hızlı ve doğru bir şekilde işlemesini sağlamak için E- fatura, E- beyanname, E- icra vb elektronik uygulamalara geçilmiştir. Bu çalışmada elektronik vergi uygulamalarının vergi denetim sürecine katkıları olup olmayacağı araştırılmaktadır.

2.2. Vergi Denetiminin Özellikleri

Vergi denetimi hukuka uygun, tarafsız, yaptırım gücüne sahip, kapsamlı, devletin ekonomi politikasına uygun ve eğitici olmalıdır.

Vergi denetimi yapılırken mükelleflerden alınan verginin kanunda belirtilen oranlar üzerinden alınmasına dikkat edilmesi gerekmektedir. Mükelleflerden alınması gereken vergi tam bir şekilde alınmalı fazla alınarak devlete ek bir gelir sağlama amacı güdülmemelidir. Mükelleften fazla tahsil edilen vergi tutarları iade edilmeli ve mükelleflerin hakları korunmalıdır. Mükellefin ödeme de güçlük çıkardığı vergi tutarları da kanunlara uygun bir şekilde tahsil edilmelidir. Bu konuda devletin yaptırım gücünden faydalanılmalıdır. Kesinleşen vergiler ağır yaptırımlar içeren 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümleri uyarınca tahsil

edilmektedir (Türk, 2010, s 9-11). Vergi denetimi sadece ticari karı mali kara dönüştürmekle kalan bir işlem değildir aynı zamanda özel ve kamu hukukunun tüm hükümleri ile uygulandığı bir hukuki denetimdir. Yani vergi denetimi hesap denetiminin ötesinde hesapların doğruluğunu teşkil eden olayların gerçek olup olmadığını inceleyen çok kapsamlı bir faaliyettir.

Vergi kamu harcamalarına finansman sağlamak açısından önemli bir gelir kaynağıdır. Verginin doğru bir şekilde tahsil edilmesi hem mükellefler hem de devlet açısından önemlidir. Mükelleflerden haksız yere tahsil edilen vergiler vatandaşlarda huzursuzluk yaratıp devlete olan güveni azaltır ve bireylerin bütçesinde mali yük oluşturur. Devletin vergi gelirlerini eksik toplamaları ise kamu açığı oluşmasına, maliye politikalarının yanlış uygulanmasına neden olmaktadır.

Vergi denetiminin en önemli özelliklerinden birisi de eğitici olmasıdır. Vergi denetimiyle görevli kişi, mükellefe danışmanlık yapmalı, panel ve konferanslarla mükellefleri zaman zaman aydınlatmalı, vergi idaresi ile mükellefler arasında verimli bir iletişim kurulmasına katkı sağlamalıdır (Tekin ve Çelikkaya, 2009, s 51-56).

2.3. Vergi Denetiminin Fonksiyonları

Vergi denetiminin eğitici, önleme ve araştırma fonksiyonu vardır. Mükelleflerin beyannamelerini kontrol ederek onların hata ve hile yapmalarını önlemektedir. Böylece vergi kayıp ve kaçaklarını önleme fonksiyonu yerine getirilmektedir. Mükelleflerin beyanlarını ve vergilendirme sürecindeki işlemleri doğru bir şekilde yapmalarını sağlamak için danışmanlık hizmeti vermekte ve onları eğitmektedir. Vergi incelemeleriyle verilen beyannamelerin doğru bir şekilde tarh, tahakkuk ve tahsil edilip edilmediği araştırılmaktadır. Vergi denetim sürecinin doğru bir şekilde yapılması, bu fonksiyonlarını tam olarak yerine getirilmesine bağlıdır (Övet, 2010, s 10-11).

2.3.1. Vergi Denetiminin Araştırma Fonksiyonu

Vergi incelemesi, mükellefin hesap ve işlemlerinin vergi hukuku ve muhasebe ilkeleri doğrultusunda yetkili kişilerce denetlenerek hata ve hilelerin ortaya çıkarılarak asıl ödenmesi gereken verginin bulunması için yapılan denetimlerdir. Bu tanımdan da görüldüğü gibi vergi denetiminin fonksiyonlarından biri de kanunlara uygun bir şekilde verginin hesaplanıp hesaplanmadığını araştırmaktır.

Araştırma fonksiyonu, mükelleflerin vergiyi doğru bir şekilde hesaplamalarını hata ve hile yapmamalarını, muhasebe kayıtlarında yaptıkları işlemleri doğru bir şekilde yansıtmasını, mevzuat hükümlerine uygun işlem yapmalarını sağlamak için uygulamaların araştırılmasıdır (Tecim, 2008, s.64). Hata ve hile, muhasebe işlemlerinde yapılan hata ve hileleri, kayıt dışı bırakılan işlemleri, yapılan işlemlerin zamanında kayda alınmaması veya hiç kayda alınmaması, gerçek olmayan hesapların kayıt edilmesi, sahte belge düzenlenmesi gibi işlemleri kapsamaktadır (Yücelen, 2009,s.12). Beyan esasına dayanan vergi sistemlerinde mükelleflerin bilmeyerek hata yapma veya bilerek hile yapma eğilimleri görülmektedir. Mükellefler vergi giderlerine katlanmak yerine vergi kaçırma eğilimlerine yönelebilmektedirler. Mükelleflerin mutlak surette doğru beyanda bulunacaklarına inanmak zordur. Bu nedenle mükelleflerin yaptıkları işlemlerin doğruluğunu hukuki ve muhasebe ilkeleri yönünden araştırmak kaçınılmazdır (Rakıcı, 2011,s.356). Vergi kayıp ve kaçaklarının önlenmesi açısından vergi denetiminin araştırma fonksiyonu önemlidir.

Vergi incelemesi yapan kişiler mükellef hakkındaki bilgilere bilgisayar teknolojilerinin gelişmesine bağlı olarak daha hızlı bir şekilde ulaşmaya başlamıştır. E-fatura, E-beyanname, E- arşiv ile vergi incelemesi yapan kişiler, mükelleflerin yaptıkları işlemlere elektronik ortamda ulaşılabilirler.

2.3.2. Vergi Denetiminin Önleme Fonksiyonu

Araştırma fonksiyonunda amaç vergide hata ve hileler tespit etmek iken, önleme fonksiyonunda amaç bu hata ve hilelerin oluşmasını önlemektir. Bu sayede vergi kayıp ve kaçaklarının oluşması engellenmiş olacaktır (Tecim, 2008, s.64). Vergi ve sosyal güvenlik ödemelerinin ağır olması, devletin ekonomik ve hukuksal alanda yaptığı düzenleyici işlemlerin sıklığı ve fazla olması, yolsuzluklar yapılması ve vergi ahlakı bilincinin oluşmaması vergi kayıp ve kaçaklarının oluşmasına neden olan faktörlerdir (Çomaklı,2008,s.57).

Önleme fonksiyonunun etkili bir şekilde olması, vergi mükelleflerinin vergi incelemesine tabi tutulma risklerinin yüksek olmasına bağlıdır. Vergi incelemesine tabi tutulma olasılıkları düşük olan mükelleflerin gerçek vergi beyanlarında bulunma olasılıkları düşük olmaktadır. Yani vergi denetimlerinin sık sık yapılması vergi denetiminin önleme fonksiyonu üzerinde olumlu etki yaratmaktadır (Hastürk,2010, s. 36). Vergi denetimleri sonunda uygulanacak cezai yaptırımlar da mükellefler için

caydırıcı olmalıdır. Mükelleflere verilecek cezai yaptırımlar vergi kayıp ve kaçaklarının azalmasını sağlamaktadır. Vergi denetimlerinde amaç mükellefleri cezalandırmak değil vergi kayıp ve kaçaklarının oluşmasını engellemektir (Övet,2010,s.17).

Vergi kayıp ve kaçaklarının işletmelerin rekabet gücü üzerinde de etkisi bulunmaktadır. Faaliyetlerine kayıtlı bir şekilde devam ederek vergisini ödeyen kayıtdışı ekonomiden uzak duran bir işletme ile vergisini ödemeyerek vergi kaçıran bir işletmenin rekabet gücü aynı değildir. Vergisini ödeyen mükellefler için vergi ciddi bir maliyet unsuru oluşturmaktadır. Vergisini ödemeyen mükellefler ise maliyet avantajı sağlayarak rekabet üstünlüğü elde etmiş olmaktadırlar. Rekabet gücü azalan mükellefler iş yerlerini kapatma veya işçileri işten çıkarma durumları ile karşı karşıya kalabilmektedir. Bu durum da önemli ekonomik sıkıntılara yol açabilmektedir (Rakıcı,2011,s.356).

Vergi denetiminin önleme fonksiyonu, vergi kayıp ve kaçaklarının oluşmasını engelleyerek devletin yaşayacağı ekonomik sıkıntıların oluşmasının engellemek, vergi adaletini sağlamak, verginin tüm vatandaşlar tarafından ödendiği konusunda devlete olan güveni arttırmak gibi işlevleri bulunmaktadır. Ayrıca vergisini düzenli olarak ödeyen işletmeler karşısında, vergi kayıp ve kaçakları oluşturarak rekabet gücünü arttırmak isteyen işletmelerin oluşmasını engellediği için bu fonksiyonun önemli işlevleri vardır. Vergi kayıp ve kaçakları azaltıldıkça devletin kamu giderlerinin finansmanı daha rahat sağlanmaktadır. Bu da ülke ekonomisini rahatlatan bir durumdur.

2.3.3. Vergi Denetiminin Eğitici Fonksiyonu

Vergi denetiminin eğitici fonksiyonu, bazı kaynaklarda vergi denetiminin düzeltici fonksiyonu olarak da geçmektedir. Vergi incelemesi yapan personel sadece vergi kayıp ve kaçaklarını ortaya çıkaran kişi değil aynı zamanda konferans, danışma, paneller yaparak vergi konusunda mükellefleri bilinçlendirme ve aydınlatma işlerini de yapan kişi olmalıdır. Bu sayede vergi denetiminin amacı olan vergi gelirlerinin artmasına ve maliye idaresi ile mükellefler arasında doğru bir diyalog kurulmasına katkı sağlayabilmektedir (Yücelen, 2009,s.12).

Mükelleflerin vergi bilincini arttırarak vergiye olan gönüllülüklerini arttırmak için verginin amacı olan, kamu hizmetlerinin neler olduğu ve bu hizmetlerin devamlı surette karşılanması gerektiği, bu hizmetleri karşılamak için de vergi gelirlerine ihtiyaç duyulduğu konuları mükelleflere anlatılmalıdır. Mükelleflerin vergi ödenmesi

konusunda bilinçli olması vergi gelirlerinin artmasına katkı sağlayabilmektedir (Tecim, 2008, s.64). Vergi mükellefleri vergi kanunlarına yeterince hâkim olmadığı için vergilendirme sürecinde yapılacak işlemlerde bir takım hatalar yapabilmektedirler. Bu hataların oluşmasını engellemek için vergi mükelleflerinin uyarılması ve bilgilendirilmesi gerekmektedir (Hastürk, 2010, s. 36). Vergi denetiminin bu fonksiyonu vergi kayıp ve kaçaklarını önlemede katkı sağlamaktadır. Vergi müfettişleri mükelleflerin yaptıkları işlemlerde sadece hata ve hileleri araştırmak yerine onların sorularına yanıt vererek, bilgilendirerek ve uyarılarda bulunarak vergi kayıp ve kaçaklarının azalmasına katkı sağlayabilmektedirler. Vergi denetimleri sırasında hatalı ve yanlış işlemler görülürse bunun doğrusu mükelleflere anlatılarak hem denetim yaptıkları mükellefin hem de diğer mükelleflerin doğru işlemi öğrenmesi sağlanmaktadır (Yücelen, 2009,s.12). Vergi kaçakçılığı ile mücadelede sadece hukuki önlemler alıp yaptırımlar uygulamak yeterli olmayabilir. Topluma vergi bilincinin de yerleştirilmesi gerekmektedir. Etkin bir vergi dairesinde mükellefler ile vergi idaresinin ilişkilerinin iyi olması gerekmektedir. Vergi idaresi ile mükellefler arasındaki ilişkilerin iyi olmaması vergi idaresinin itibarını olumsuz yönde etkilemekte ve bu durum mükelleflerin vergi ödemeye karşı olan isteklerini olumsuz yönde etkilemektedir. Vatandaşlara, kamu hizmetlerinin finansmanı için vergi ödenmesinin bir zorunluluk olduğu, vergi idaresi aracılığıyla anlatılmalıdır (Şaan,2008,s.38).

Vergi denetimlerinin etkin bir şekilde yapılabilmesi için sadece mükelleflerin eğitilmesi yeterli değildir. Vergi denetimlerini gerçekleştiren kişilerin de eğitilmesi ve iyi yetiştirilmesi sağlanmalıdır. Çünkü bu kişiler, verginin doğru bir şekilde hesaplanması, vergi kayıp ve kaçaklarının oluşmasını önlemek için gerekli muhasebe ve mevzuat bilgisine sahip kişiler olmalıdır (Şaan,2008,s.38).

2.4. Vergi Denetiminin Amacı

Vergi denetiminin amaçları dört temel grupta toplanmıştır. Bunlar mali amaç, sosyal amaç, ekonomik amaç ve hukuki amaçtır (Tekin ve Çelikkaya, 2009, s 49).

2.4.1. Mali Amaç

Vergi denetimi, beyan dışı kalmış gelirleri tespit edip önleyerek devletin ekonomik ve sosyal görevlerini yerine getirmeyi amaçlar. Verginin doğru bir şekilde

alınması ve vergi potansiyelinin doğru bir şekilde değerlendirilmesi devleti mali yönden güçlendirecektir(Övet, 2010,s.13).

Vergi denetiminin mali amacı, verginin gerçeğe uygun bir şekilde alınmasını sağlamaktır. Vergilerin, büyük bir kısmı mükelleflerin vergilerini beyan etmesi ve İdarenin bu beyanların doğruluğunu denetlemesi esasına dayanmaktadır. Etkin bir vergi denetimi sayesinde mükellefler vergilerini doğru bir şekilde beyan etmektedirler. Yani etkin bir vergi denetimi, vergi sistemini başarılı kılmaktadır (Savaş, www.mevzuatdergisi.com, Erişim: 15.04.2018) Eğer etkin bir vergi denetimi olmazsa devlet finansman ihtiyacını karşılamak için yeni vergiler koymak, yürürlükteki vergilerin oranlarını arttırmak veya borçlanma yapmak yoluna başvuracaktır. Vergi yükünün artması vatandaşlar için ekonomik ve psikolojik olumsuzluklara sebebiyet verebilmektedir. İşte tüm bu olumsuzlukları kaldırmak için verginin mali yönden denetlenmesi amaçlanmaktadır (Tecim,2008, s.56).

Etkin bir vergi denetimi sayesinde mükellefler vergi cezalarına maruz kalmamak için vergilerini doğru bir şekilde bayan etmektedir. Bu durumda vergi kayıp ve kaçaklarının oluşması engellenerek kamu gelirlerinin artması sağlanmaktadır.

2.4.2. Ekonomik Amaç

Kayıt dışı ekonomi ile mücadele etmek, enflasyonist etkilerin ortadan kalkmasına yardımcı olmak vergi denetiminin ekonomik amaçlarıdır. Vergi kaçırarak kayıt dışı gelir elde edenler bütçe açığının oluşmasına neden olmakta ve bunun sonucunda enflasyonist etkiler görülmektedir. Etkili bir vergi denetimi sayesinde bu durum önlenmiş olmaktadır (Tekin ve Çelikkaya, 2009, s.51).

Vergi denetiminin, devletin maliye politikalarına ulaşmasını sağlayarak hedeflenen ekonomik istikrara, büyümeye ve kalkınmaya ulaşmak gibi ekonomik amaçları vardır. Bütçe açıklarının kapatılması, iç ve dış borç ödemeleri ve dolaylı olarak enflasyonun önlenmesi ancak tam ve gerçeği yansıtan vergilerin ödenmesiyle mümkün olacaktır. Bunun için de etkin bir vergi denetimi şarttır. Etkin bir vergi denetiminin varlığını bilip her an denetimden geçebileceklerini hisseden mükellefler gerçeğe uygun beyanlarda bulunarak toplam vergi gelirinin artmasını sağlayacaklardır. Ancak böyle etkin bir vergi denetimi olmazsa mükellefler vergi kaçırma ve vergiden kaçınma yollarını izleyeceklerdir. Bu da vergi gelirlerinin azalmasına neden olmaktadır. Devlet

azalan vergi gelirlerini telafi etmek için yeni vergiler koyacak veya vergi oranlarını arttıracaktır (Tecim, 2008, s. 59).

Ekonomik kalkınmanın sağlanması ve gelir dağılımının düzeltilmesi için vergiden faydalanılmaktadır. Bu nedenle etkin bir vergi denetimi yapılarak vergi kayıp ve kaçaklarının bozucu etkisinin yok edilmesi gerekmektedir.

2.4.3. Hukuki Amaç

Vergi denetimlerinin nasıl ve ne şekilde yapılacağı, hangi usul ve esaslara uyulacağı ve sonuçlarının nasıl bir hukuki işlemlere tabi olacağının önceden belirlenmesi hukukilik amacının bir göstergesidir. Bu yüzden vergi kanunlarının uygulanmasında hem devlet hem de mükellefler bu kanunlara uymak zorundadırlar.

Vergi denetimi, vergilendirmede yatay ve dikey adaletin sağlanması bakımından büyük önem taşır. Vergilemede yatay adalet, eşit durumdaki mükelleflerin eşit, dikey adalet ise vergi ödeme gücü fazla olan mükelleflerin daha fazla vergi ödemelerini gerektirir. Bilerek ya da bilmeyerek vergi kayıp ve kaçığına yol açan mükellefler hiç vergi vermemek ya da kendileri ile eşit durumda olanlara göre daha az vergi vermek suretiyle, vergi adaletinin gerçekleşmesi için öngörülen hedefleri bütünüyle alt üst edebilirler. Bu bozucu etkilerin önlenmesi ve giderilmesi de hiç şüphesiz vergi denetimleri ile sağlanmaktadır (Övet, 2010,s.14).

Vergi denetimleri ile mükelleflerin kanunlara uygun davranması arasında aynı yönlü bir ilişki vardır. Denetim olasılığı arttıkça kanunlara uygun davranma eğilimi artmakta, denetim olasılığı azaldıkça kanunlara uygun davranma eğilimi azalarak vergi kaçırma olayları artmaktadır (Taşkın, 2010,s.72).

2.4.4. Sosyal Amaç

Sosyal ve ekonomik refahın gerçekleştirilmesi, herkesin belirli bir gelir düzeyine ulaşmasına bağlıdır. Vergiler, gerek yapıları ve gerekse uygulamaları nedeniyle, gelir dağılımının dengelenişine önemli etkiler yapmaktadır. Yükümlülerin vergi kaçırmalarını önlemeye yönelik olan vergi denetimi, bu yönüyle sosyal adaleti de sağlayıcı niteliktedir.

Vergi denetimi, gelir dağılımını düzeltici fonksiyonu sayesinde ödeme gücü yüksek olanlardan daha fazla vergi alınmasını sağlayarak devletin elde ettiği bu fonları düşük gelir elde eden kimselerin refahını artırıcı alanlarda kullanır ve gelir dağılımında

adaleti sağlar. Fakat vergi kaçakçılığı, düşük gelir elde eden kişilerin refahında beklenen olumlu artışı engellemektedir. Ayrıca vergi denetiminin en önemli özelliğinden bir tanesi de genel olmasıdır. Devletler denetim yoluyla kaynak yaratmakta ve kaynakların uygun bir şekilde kullanılmasını sağlamaktadır.

Sosyal amaçta herkesin belirli bir gelir düzeyine ulaştırılması bu amacın gerçekleştirilmesinde vergilerin gerek yapıları ve gerekse uygulamaları nedeniyle büyük etkileri olmaktadır. Vergilerin gelir dağılımını düzeltici fonksiyonu, gelir, tüketim veya servet bakımından ödeme gücü yüksek olanlardan daha fazla vergi alınması ve devlet tarafından elde edilen bu fonların düşük gelir gruplarına dâhil kimselerin refahını artırıcı alanlarda kullanılması suretiyle gerçekleşebilmektedir. Ancak vergilerin gelir dağılımı üzerinde meydana getirmesi beklenen bu olumlu etki, vergi kaçakçılığın yaygınlığı ölçüsünde ortadan kalkmaktadır (Tecim,2008, s.58).

2.5. Vergi Denetiminde Başvurulan Yollar

Vergi denetim yöntemleri; yoklama, arama, bilgi toplama ve vergi incelemesi olarak sayılmaktadır. Vergi Usul Kanunu (VUK) 127. ile 152. maddelerinde bu konu ile ilgili düzenleme yapılmıştır (Bilici,2014,s.81).

2.5.1. Yoklama

Yoklama, mükelleflerin ve mükellefiyetle ilgili maddi olayların, kayıtların ve mevzuların vergi idaresinde yetkili memurlar tarafından araştırılması ve tespit edilmesidir. Yoklama henüz mükellefiyet kazanmamış kişilerin ve vergilendirilmemiş kaynakların vergilendirilmesini sağlayarak vergi kaçakçılığını azaltmakta ve böylelikle vergi gelirlerini arttırmaya katkı sağlamaktadır (Ergen, 2014,s.284)

Yoklamaya yetkili olanlar, mükellefleri ve mükellefiyetle ilgili maddi olayları, kayıtları ve konuları araştırmak dışında vergi kanunlarının uygulanmasıyla ilgili diğer işleri yapmakla da görevlidirler. Burada mükellef olarak vergi sorumlusu, kanunî temsilciler, mirasçılar ile diğer sorumlular da yoklama işlemine muhatap olacaklardır. Mükellefiyetle ilgili maddi olaylar ise vergi kanunlarının vergiye bağladıkları olaylardır. Yani yoklama vergiyi doğuran olaylar üzerinde yapılmaktadır. Yoklamaya yetkili olanlar mükelleflerin defter ve belgelerini incelenme yetkisine sahiptir. Vergi Daireleri Kuruluş ve Görev Yönetmeliği'nde, yoklama yapmaya yetkili olanlar, mükellef ya da sorumlu durumunda bulunan gerçek ve tüzel kişilerin yükümlülüğe giriş,

çıkış ve değişikliklerle ilgili yoklama işlemlerini yapmakla görevlendirilmiştir (Somuncu,2014,s.145-147). VUK 128 ‘inci maddeye göre yoklama yapmaya görevli olanlar kişiler;

1. Vergi dairesi müdürleri
2. Yoklama memurları
3. Yetkili makamlar tarafından yoklama işi ile görevlendirilenler
4. Vergi incelenmesine yetkili olanlar
5. Gelir uzmanlarıdır.

Yoklama yapıldıktan sonra tutanak yoklama fişine eklenmektedir. Yoklama fişi iki nüsha halinde düzenlenerek, yoklamaya yetkili görevli ile yoklama yapılan kişiye imzalatılmaktadır (Yurteri, 2012, s.260-261). VUK’a göre yoklama fişi elektronik ortamda da düzenlenebilmektedir.

Vergi İdaresinin, aralıksız ve sürekli olarak mükellefin iş yerinde yaptığı yoklamaya yaygın ve yoğun vergi denetimi denilmektedir. Yaygın ve yoğun vergi denetiminde vergi ziyayı değil vergi kaçırma eğilimi tespit edilmektedir. Yani yoklama ile mükellefin beyan etmediği veya mükellefiyetini bildirmediği durumlar tespit edilmektedir. Vergi ödemeyen işletmelerin vergi ödemelerini sağlayarak rekabetin adil bir şekilde sürdürülmesine katkı sağlanmaktadır (İTO, 2004, s.91-92).

2.5.2. Arama

VUK 142. Maddeye göre – İhbar veya yapılan incelemeler dolayısıyla, bir mükellefin vergi kaçırdığına delalet eden emareler bulunursa, bu mükellef veya kaçakçılıkla ilgisi görülen diğer şahıslar nezdinde ve bunların üzerinde arama yapılabilir. Aramanın yapılabilmesi için:

1. Vergi incelemesi yapmaya yetkili olanların buna lüzum göstermesi ve gerekçeli bir yazı ile arama kararı vermeye yetkili sulh yargıcından bunu istemesi,
2. Sulh yargıcının istenilen yerlerde arama yapılmasına karar vermesi şarttır.

Aramalı inceleme vergi mükelleflerinin veya vergiyi doğuran olayla ilgili kişi ve kuruluşların işyerlerinde, evlerinde ve üzerlerinde yapılan vergi kaçırma delil teşkil

eden her türlü belge ve evrak üzerinde yapılan incelemedir. Aramanın amacı doğru ve hızlı bilgi temin etmek, bilgi ve belgelerin kısmen veya tamamen inceleme elemanına ulaşmasını sağlamaktır (Çetinkaya ve Tekin, 2009,s.203). Aramalı vergi incelemesi yapılabilmesi için, arama izni vermeye yetkili Sulh Hâkiminden izin alınması gerekmektedir. Arama faaliyetine başlamadan önce vergi incelemesine yetkili olanların kimliklerini ve mahkeme kararlarını ilgiliye göstermesi, aramanın kapsam ve amacını açıklaması gerekmektedir. Arama faaliyeti genelde mesai saatleri içerisinde yapılmaktadır. Ancak başlanmış ve bitirilememiş bir arama faaliyetine mesai saatleri dışında da (gece veya hafta sonu) devam edilebilmektedir. Çünkü başlanılan bir arama faaliyeti bitirilmeden kesilirse, vergi kaçakçılığına delil teşkil edebilecek bazı belge ve eşyaların aramanın kesilmesiyle ortadan kaldırılma ihtimali söz konusudur (İTO,2004,s.108). Aramanın her işten önce ve çabukça bitirilmesi gerekmektedir. Aramada belge ve defterlerin üç ay içinde incelenmemesi durumunda Sulh Hâkiminden tekrar ek süre istenmektedir (Karaboyacı, 2014, s.203).

2.5.3. Bilgi Toplama

Vergi Usul Kanunu 148. Maddeye göre Kamu idare ve müesseseleri, mükellefler veya mükelleflerle muamelede bulunan diğer gerçek ve tüzel kişiler, Maliye Bakanlığının veya vergi incelemesi yapmaya yetkili olanların isteyecekleri bilgileri vermeye mecburdurlar. Bilgiler yazılı veya sözlü istenir.

Vergi İdaresi; ticaret sicil kayıtları, tapu sicil kayıtları, TCMB kayıtları, bankaların kayıtlarını talep ederek inceleyebilmektedir. Vergi dairesi ayrıca düzenli olarak Sulh mahkemesi, nüfus idaresi, tapu idaresi ve Türk konsolosluklarından bilgi almaktadır. Toplanan bilgiler idarenin istihbarat arşivinde depolanmaktadır (Bilici,2014,s.82-83)

2.5.4. Vergi İncelemesi

Vergi Usul Kanunu 135. maddeye göre vergi incelemesi; Vergi Müfettişleri, Vergi Müfettiş Yardımcıları, ilin en büyük mal memuru veya vergi dairesi müdürleri tarafından yapılmaktadır. Gelir İdaresi Başkanlığının merkez ve taşra teşkilatında müdür kadrolarında görev yapanlar her hal ve takdirde vergi inceleme yetkisini haizdir.

Vergi Denetim Kurulu (VDK), Maliye Bakanlığı bünyesinde 10 Temmuz 2011 tarih ve 27990 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 646 sayılı Kanun Hükmünde

Kararnameyle doğrudan Bakana bağlı olarak faaliyet göstermek için kurulmuştur (Akbay,2014s.75-76). 646 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye göre Vergi Denetim Kurulu'nun kuruluş amacı, "Vergi incelemesi ve denetimine ilişkin temel politika ve stratejileri belirlemek ve uygulanmasını sağlamak" olarak belirlenmiştir. Vergi Denetim Kurulu bünyesinde, Risk Analiz Merkezi (VDK-RAMER) 'nde geliştirilen programlar kullanılarak vergi incelemeleri sektör konu ve mükellefler olarak ayrı ayrı analiz edilebilmektedir. (www.vdk.gov.tr,Erişim: 20.01.2016).

VDK teşkilat olarak Maliye Bakanı'na bağlı ve görevlerini bakan adına yürütmektedir. Vergi Denetim Kurulu; Başkan, Başkan Yardımcıları, Grup Başkanları ve Vergi Müfettişlerinden oluşmaktadır (Doğan,2015,s. 84). Söz konusu Kararnameyle, Maliye Başmüfettişi, Baş Hesap Uzmanı ve Gelirler Baş Kontrolörü kadrolarında bulunanlar Vergi Başmüfettişi kadrolarına; Maliye Müfettişi, Hesap Uzmanı ve Gelirler Kontrolörü ile Vergi Denetmeni kadrolarında bulunanlar Vergi Müfettişi kadrolarına; Maliye Müfettiş Yardımcısı, Hesap Uzman Yardımcısı ve Stajyer Gelirler Kontrolörü ile Vergi Denetmen Yardımcısı kadrolarında bulunanlar da Vergi Müfettiş Yardımcısı kadrolarına atanmıştır. Merkez; Başkan, Başkan Yardımcıları, Grup Başkanları ve Vergi Müfettişleri (Vergi Başmüfettişi, Vergi Müfettişi ve Vergi Müfettiş Yardımcısı)'nden oluşmakta, taşrada ise yine defterdarlık ve mal müdürlükleri yer almaktadır Eski Vergi Denetmenleri Vergi Müfettişi, Vergi Denetmen Yardımcıları ise Vergi Müfettiş Yardımcısı olarak ele alınmıştır (Akbay, 2014s.75-76).

Vergi incelemeleri sırasında denetim yapan personellerin uymaları gereken bir takım sorumlulukları bulunmaktadır. Bu sorumluluklar; Kendini tanıtmak ve bilgi verme, vergi kanunlarına bağlılık, tarafsız davranma, mükellefe savunma ve açıklama hakkı verme, vergi mahremiyetini koruma yazılı usule bağlı kalma, işyerindeki çalışma düzenine uygunluk, incelemenin makul sürede tamamlanması, ibraz nedeniyle ve arama kapsamında alınan defter ve belgelerin muhafazası ve inceleme sonunda eksiksiz olarak iadesidir (Erdem,2011,s.344-352).

Vergi incelemesinin amacına ulaşması için hukuki ve maddi alt yapının doğru bir şekilde kurulması gerekmektedir. Ancak mükelleflerin beyanlarının bulunmasına rağmen işletmelerdeki mal hareketlerinin yeterince denetlenemediği, vergi inceleme elemanlarına gerekli bilgilerin zamanında ulaşamadığı durumlarda denetim amacına ulaşamamaktadır (Rakıcı, 2011,s.350).

Vergi incelemesi sırasında mükelleflerin sahip olduğu bir takım haklar vardır. Bunlar aşağıda sıralanmıştır (Gerger,2011,s.107-107):

- Vergi incelemesi yapan kişinin kimliğini ve yetkilerini gösteren belge isteme,
- İnceleme konusu olan verginin hangi döneme ait olduğunu öğrenme,
- Vergi incelemesi yapan kişinin dairesinde inceleme yapılmasını isteme,
- Belge ve defterleri ibraz etmek için ek süre isteme,
- İncelemenin çalışma saatleri içinde yapılmasını,
- İncelemenin safhaları hakkında bilgi isteme,
- İnceleme sırasında verdiği defter ve belgelerden örnekler almayı,
- Yalan ihbarda bulunulduğunda ihbar edeni öğrenme,
- Vergi incelemesi sırasında ve sonrasında vergi mahremiyetinin ihlal edilmesi durumunda şikâyetle bulunma hakları vardır.

Vergi incelemesi yapmaya yetkili olanlar tarafından yapılan vergi inceleme sonuçları ve vergi gelirlerinin harcamalar içerisindeki payını gösteren veriler. Gelir İdaresinin ve Vergi Denetleme Kurulu'nun 2012-2017 yılları arası faaliyet raporları incelenerek tablo 1 'de sunulmuştur.

Tablo 1.

Vergi İnceleme Sonuçları ve Vergi Gelirlerinin Harcamalar İçindeki Payı

Yıl r	1-Vergi İncelemesi Sonuçları			2-Vergi Gelirlerinin Harcamalar İçindeki Payı		
	İncelenen Mükellef Sayısı	Bulunan Matrah Farkı	Tarhi İstenilen Vergi Tutarı	Vergi Gelirleri (Bin TL)	Gelir İdaresi Harcamaları (Bin TL)	100 TL Vergi Toplamak İçin Yapılan Harcama
2012	56.713	131.541.984.093	4.631.672.633	317.188.767	2.179.699	0,69
2013	84.276	54.755.379.956	8.635.440.808	367.473.551	2.095.646	0,57
2014	65.063	40.090.105.948	7.990.160.299	401.605.956	2.308.820	0,57
2015	68.578	47.642.133.044	9.896.310.409	464.886.790	2.471.875	0,53
2016	56.678	33.914.565.980	7.385.279.960	529.263.765	2.875.482	0,54
2017	50.398	28.438.863.304	5.926.715.898	625.512.314	3.091.677	0,49

Tablo 1’de Vergi gelirleri ile vergi toplamak için yapılan harcamalar karşılaştırıldığında, vergiyi toplamak için yapılan harcamaların yıllar itibariyle azalma eğilimi gösterdiği belirlenmiştir. 2012 yılında 100 TL vergi toplamak için yapılan harcama 0,69 TL iken 2017 yılında 0,49 TL’dir. Yılar itibariyle elektronik uygulamaların artması ile birlikte denetlenen mükelleflerde beyan ettikleri vergi matrahı ile bulunan matrah farkında düşüş olduğu görülmektedir. 2012 yılında bulunan matrah farkı 131.541.984.093 TL iken 2017 yılında matrah farkı 28.438.863.304 TL olarak tespit edilmiştir. Tarhı istenen vergi tutarında da düşüş olduğu görülmektedir.

Tablo 2’de 2003-2016 tarihleri arasında İdarenin yapmış olduğu yoğun denetim sonucu denetlenen mükellef, kesilen usulsüzlük cezası ve kişi başına kesilen usulsüzlük cezası tutarı yer almaktadır. Yılar itibariyle kişi başına kesilen ceza tutarı artmıştır.

Tablo 2.

Yoğun Denetim Sonuçları

Yıllar	Denetlenen Mükellef Sayısı	Kesilen Usulsüzlük Cezası	Kesilen Usulsüzlük cezası/ Denetlenen mükellef sayısı
2003	2.903.111	65.443.280	22,54
2004	3.176.412	64.262.698	20,23
2005	3.342.798	98.775.956	29,55
2006	3.778.146	100.149.000	26,51
2007	4.513.740	134.235.029	29,74
2008	4.313.620	176.213.518	40,85
2009	3.811.489	153.171.031	40,19
2010	3.753.669	150.326.505	40,05
2011	3.462.338	128.094.973	37,00
2012	4.428.127	150.437.509	33,97
2013	2.829.606	95.589.664	33,78
2014	2.321.716	78.787.648	33,94
2015	850.047	39.792.298	46,81
2016	436.252	58.226.570	133,47
2017	260.529	77.969.055	299,27

2.6. Vergi Denetimi İle İlgili Sorunlar Ve Elektronik Uygulamaların Getirdiği Çözüm Yolları

İşletmeler gelirlerini ve rekabet gücünü arttırmak için vergi kaçırma veya vergiden kaçınma eğilimi içine girmektedirler. Mükellefler vergi ödememenin yaptırımını ve vergi incelemesi sonucu yakalanma riski yüksek olduğu durumlarda mükellefiyetle ilgili ödevlerini yerine getirmede daha hassas davranma eğilimindedirler.

Adam Smith, Ulusların Zenginliği kitabında vergilendirme ile ilgili prensipleri açıklamıştır. Adam Smith'e göre mükelleflerin ödeyecekleri verginin miktarını, zamanını ve ödeme şeklini daha önceden bilmesi gerekmektedir. Ayrıca hükümetlerin vergi aflarına mümkün olduğuna yer vermemesi gerektiğine değinmiştir. Çünkü vergi affı beklentisinde olan mükellefler vergi ödeme konusunda isteksiz davranmaktadırlar. Bunun yerine mükelleflerin denetim korkusu içersinde kanunlara uygun bir şekilde vergilerini ödemeleri gerekmektedir (Kıldış, 2000,s.7).

Mükelleflerin vergilerini doğru bir şekilde beyan etmeleri ve ödemeleri vergi kanunlarının basit olmasını ve anlaşılabilir olmasına da bağlıdır. Günümüzde vergi kanunlarının sürekli değişmesi ve karmaşık olması hem mükelleflerin hem de vergi denetimi yapan personellerin işini zorlaştırmaktadır. Karmaşık mevzuatlar mükelleflerin yaptıkları işleri anlamalarını zorlaştırmakta ve hata yapma risklerini arttırmaktadır (Ünal, 2007, s.72). Ancak İdare, mükellefleri vergilendirme sürecinde yapacakları işlemlerle ilgili bilinçlendirerek ve karşılaştıkları sorunlara hızlı ve pratik çözümler getirerek onların vergi ödeme sürecine daha istekli olmalarını sağlayabilmektedir. Maliye Bakanlığının getirmiş olduğu elektronik uygulamalardan biri de çağrı merkezleridir. İnternet Vergi Daireleri ve Çağrı merkezleri sayesinde mükelleflerin kendi vergi borçlarını, cezalarını, vergi ödeme sürecinde karşılaştıkları sorunları, vergi ödeme sürecinde anlayamadıkları konularda İdareden yardım almaları sağlanmaktadır.

Vergi denetiminde karşılaşılan sorunlardan biri de verilere düzenli ve güvenli bir şekilde ulaşamamasıdır. Verilere doğru ve hızlı ulaşım denetimin daha etkin bir şekilde yapılmasına yardımcı olmaktadır. Güçlü bir vergi idaresinin kurulabilmesi ve mükelleflerin bu idarenin etkinliğine, güvenliğine ve verimliliğine inanması, idarenin tam olarak otomasyona geçmesi ile mümkündür. Vergi idaresinin diğer kurumlarla (banka, belediye, tapu sicil müdürlüğü...vb) iletişim ağının kuvvetli olması da verilere hızlı bir şekilde ulaşması için gereklidir (Ünal, 2007, s.72). Maliye Bakanlığı'nın VEDOP (Vergi Dairesi Otomasyon Projesi) kapsamındaki mükelleflere ait bilgilere

daha rahat ulaşılmaktadır. Kurulan network ağı sayesinde diğer kurumlarla bilgi alış verişi yapılmaktadır.

Türkiye’de vergi ödeme bilinci oldukça düşüktür. Türkiye’de vergi bilinci ve vergi ahlakının yetersiz olduğu sonucu; yurt içinde ve diğer ülkelerle karşılaştırabilir nitelikteki kayıt dışı ekonomiye bakılarak açıkça görülebilmektedir (<http://www.bursasmmmo.org.tr/yazarlar/makaleler>, Erişim: 15.01.2018). Mükellefler vergilerini beyan esasına dayalı olarak ödemektedirler. Gelirlerini arttırmak ve rakiplerine göre daha güçlü olmak için daha az vergi ödeme eğilimi içinde olmaları durumunda idarenin, mükelleflerin vergi ödeme konusunda daha gönüllü olmalarını sağlamak için denetimlerini arttırması gerekmektedir. Böylece denetimden yakalanıp ceza alabileceğini düşünen mükellefler vergi ödeme konusunda daha istekli olmaktadır. E-fatura, E-defter gibi elektronik uygulamalarla İdare internet üzerinden mükelleflerin bilgilerine rahatlıkla ulaşılabilir. E-yoklamayla da internet üzerinden hızlı bir şekilde daha fazla mükellefin vergi incelemesi internet üzerinden yapılabilir.

Vergi mükellefleri çok sayıda belge (fatura, sevk irsaliyesi, perakende satış vesikaları, işyeri bildirgesi, sigortalı işe giriş bildirgesi, tahsil fişi) kullanmaktadır. Mükellefler için vergi ve kayıt sisteminin sadeliği ve kolaylığı esastır (Ünal, 2007, s.72). Elektronik uygulamalarla bu belgelerin bir kısmı internet üzerinden hazırlanmaktadır. Böylece belgelerin kırtasiye ve saklama masrafları azalmaktadır. Geleneksel denetimden elektronik denetime geçiş önemli bazı değişikliklere yol açmaktadır. Bunlar ;

- Denetim yeniden dizayn edilmekte
- Dijital bir dünyada emek-yoğun denetimden otomatik denetime geçilmekte
- Kağıt denetim süreçleri ortadan kalkmakta
- Excel ile denetim tarih olmakta
- Standart veri, akıllı yazılım çözümlerinin önünü açmaktadır (Doğan, <http://www.asmmmo.org.tr>, Erişim 15.01.2017).

Bu bölümde vergi ve vergi denetiminin önemi açıklanmış olup çalışmanın sonraki bölümünde Maliye Bakanlığı tarafından uygulamaya geçirilen elektronik vergi uygulamaları açıklanmıştır.

BÖLÜM III

3. ELEKTRONİK VERGİ UYGULAMALARI

Çalışmanın bu bölümünde Maliye Bakanlığı tarafında uygulamaya geçirilen Vergi Dairesi Tam Otomasyon Projesi (VEDOP) ve bu proje kapsamında uygulamaya geçirilen elektronik uygulamalar açıklanmaktadır.

Elektronik vergi uygulamaları, ilk önce ABD’de başlamış daha sonra diğer batı ülkelerine yayılmıştır. Küreselleşmenin etkisiyle rekabetin artması, maliyetleri düşürme isteğinin artması, bilgi ve iletişim teknolojisinin artması beraberinde elektronik vergi uygulamalarının yaygınlaşmasını da sağlamıştır (Turan, 2009,s.135).

Bilgi teknolojilerinin gelişmesiyle evrakta sahteciliğin azalması, bilgiye uzaktan erişilmesi, verilere rahat ve daha doğru bir şekilde ulaşılması sayesinde istatistikî bilgilerin iyileştirilmesi ve vergi mevzuatının iyileştirilmesi sağlanmıştır. Elektronik uygulamalar sayesinde vergi toplama görevlileri ile mükelleflerin doğrudan iletişimi azaltılmakta ve böylece yolsuzluk azaltılmaktadır. Kağıtsız bildirimler, kırtasiye masraflarının azaltılması, on-line bildirimler sayesinde ücretlerin, yol masraflarının düşmesi gibi maliyet avantajları sağlanmıştır. Ayrıca verilerin daha doğru girilmesi, dosyaları saklama masraflarının azaltılması gibi avantajları da bulunmaktadır (Wamathu, 2014,s.2-10).

Türkiye’de de elektronik vergi dairesi otomasyonu (E-VDO) genel çatısı altında; E-beyanname, E-ödeme, E-haciz, E-vergi levhası, E-borç sorgulama, E- KDV iadesi, E-özelge, E-posta bilgilendirme, E-pos satış sorgulama, E-fatura, E-takkom (takdir komisyonları otomasyonu), E-uyum, E-analiz (risk analizi) ve E-denetim, E-yoklama, E-cari hesap, E-bilet, E-arşiv, E-belge yönetimi, E-kayıt (sicil) ve E-tebligat gibi birçok elektronik uygulama kullanılmaktadır (Doğan,2012,s.5).

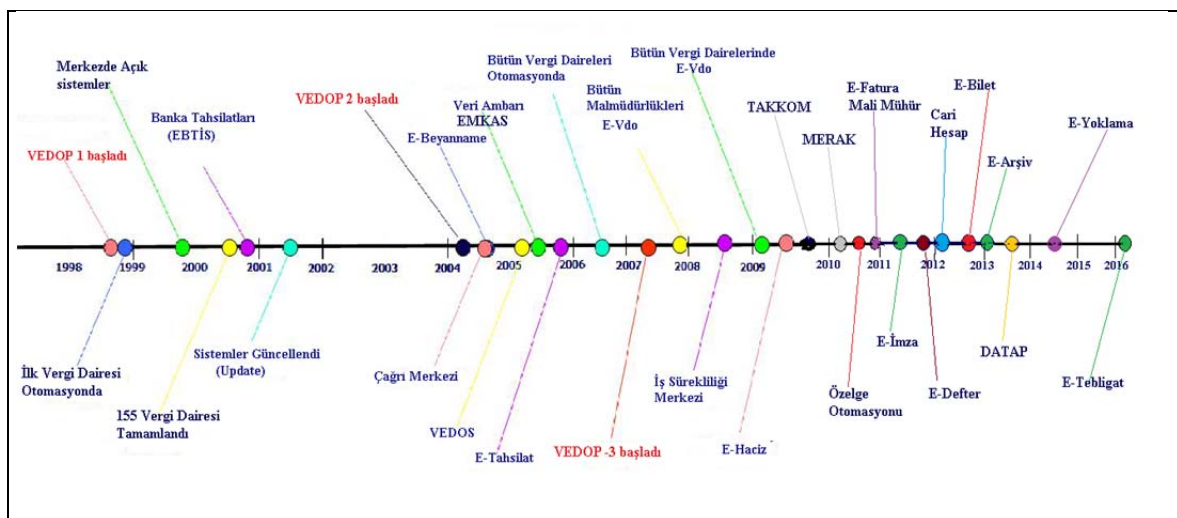
Elektronik uygulamalar sayesinde beyanname verme, Ba-Bs formları verme, mükelleflerin bilgilerine rahatlıkla ulaşma, vergi ödenmesinin bankalar kanalıyla internetten ödenmesi gibi işlemler Gelir İdaresinin yükünü hafifletmekte daha az personelle daha fazla iş yapılabilir. Tablo 3’de vergilendirme sürecinde hangi elektronik uygulamalarda ne tür değişiklikler yapıldığı gösterilmiştir.

Tablo 3.

Vergi Uygulamalarındaki Değişmeler

Geçmişteki Uygulamalar	Günümüzdeki Uygulamalar
Fatura	Elektronik beyanname
Defter	Elektronik fatura
Beyannameler	Elektronik arşiv
Yoklama	Elektronik denetim
Tebliğat	Elektronik yoklama
Haciz	Elektronik tebligat
Manuel	Elektronik Bilet
	Elektronik Yoklama

Tablo 3 de görüldüğü gibi Maliye Bakanlığı, VEDOP projesi kapsamında yapmış olduğu elektronik uygulamaları şunlardır; vergi kimlik numarası uygulaması, web tabanlı vergi Dairesi otomasyonu, E-beyanname, çağrı merkezi, E-tahsilat, Yönetim Bilgi Sistemi, internet vergi dairesi, E-haciz, sanal POS tahsilatı, web servisler, mükellef karnesi, KDV iadesi risk analizi (KDVİRA), E-fatura, E-defter, E-bilet, mukteza sistemi (Özelge), vergi iletişim merkezi (VIMER), İŞ -FK Yönetimi (İş sürekliliği - Felaketten kurtarma), Def-Gel, takdir komisyonu otomasyon sistemi (Takkom), doküman yönetim sistemi (DYİAS), sistem monitör ekran uyarı sistemi, istatistik ve rapor istekleri (Doğan,2014,s.31-32).

Şekil 1. Elektronik Uygulamaların Gelişim Süreci

Kaynak: (Yüce ve Gerçek, 2013), (Gelir İdaresi Faaliyet Raporları (2011-2016) yılları arası gelişmeler esas alınarak geliştirilmiştir).

Şekil 1’de 2011-2016 tarihleri arasında uygulamaya geçilen elektronik uygulamalar gösterilmiştir. Elektronik uygulamaların birçok faydası olmakla birlikte birtakım maliyetleri ve zorlukları da olmaktadır. Öncelikle bu uygulamalara geçmeden önce yazılım ve donanım için yüklü bir maliyet ödenmektedir. Maliye Bakanlığı tarafından 1998 yılında uygulamaya geçirilen Vergi Dairesi Otomasyon Projeleri için ağırlık kurulumu ve veri tabanının oluşturulması, kurumlar arası iletişimin sağlanması, projeyi hazırlama, teknik ve hukuki düzenlemeler, personelin eğitim masrafları yapılmaktadır (Doğan,2012,s,5) Kamu yönetim kademelerinde bilgi eksikliği ve yeniden yapılanan programlara bakış açılarının ihtiyatlı olması, personellerin yeni teknolojiye karşı direnç göstermeleri, karşılaşılan bürokratik engeller gelmektedir (Çütçü ve Uğur, 2009,s. 5).

Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB) vizyonu; mükellefleri müşteri olarak görmek, etkin saydam ve verimli bir hizmet sunmak, etkin bir denetim yapmak, doğru bilgiyi zamanında üretme ve yönetime sunmak, teknolojiyi yakından izlemek, kurumlar arası bilgi/uygulama değişimini sağlayacak ve mükellefleri vergi dairesine getirmeden hızlı ve güvenli hizmet vermeyi sağlayacak internet ağı kurmaktır. GİB bu hedefleri gerçekleştirmek için Vergi Dairesi Otomasyonu Projesini (VEDOP) gerçekleştirmiştir. VEDOP ile iş yükünün azalması, veri tabanları oluşturularak bilgilere daha hızlı ve sağlıklı ulaşılması ve böylece kararların daha doğru bir şekilde alınması, daha fazla mükellefin denetiminin yapılması, kaynakların etkili ve verimli kullanılması hedeflenmiştir (GİB 2014 Faaliyet Raporu,s.26).

Maliye Bakanlığı tarafından uygulamaya geçirilen Türkiye’nin en önemli e dönüşüm uygulamalarında biri olan VEDOP üç aşamada gerçekleşmiştir. VEDOP I ilk aşamada 1998 - 2004 yılları arasında, 22 il merkezindeki 155 vergi dairesinde uygulanmıştır. İkinci aşama Vergi Dairesi Otomasyon Projesi (VEDOP II) ile 2004-2006 yılları arasında kayıt dışı ekonomiyi kayıt altına almak, mükelleflere daha hızlı ve kaliteli hizmet sunmak amaçlanmıştır. 2007 yılında başlayan üçüncü aşama VEDOP III ile E-VDO (İnternet Tabanlı Vergi Dairesi Otomasyonu) uygulamalarının vergi dairesi ve mal müdürlüğü gelir servislerinin tümüne yaygınlaştırılması ile altyapının güçlendirilmesi çalışmaları tamamlanmıştır (GİB 2014 Faaliyet Raporu, s.26).

Atuğ (2010,s.4) göre VEDOP’un temel amaçları;

- Vergi dairelerinde tam otomasyon,
- Etkin ve hızlı bir gelir idaresi,

- Mükellef odaklı hizmet sunumu,
- Bilgi ve iletişim teknolojileri ile destekli iş süreçleri,
- Mükelleflere ait gönüllü uyum derecelerinin yükseltilmesi,
- Kayıtdışı ekonomi ile mücadele,
- Diğer kurum ve kuruluşlar ile etkin bir veri paylaşımı şeklinde belirlenmiştir

3.1. VEDOP I

Vergi Dairesi Tam Otomasyon Projesi (VEDOP) 1998 yılında; 22 il merkezinde, 155 vergi dairesinde ve 5 defterdarlıkta uygulamaya geçirilmiştir (GGM Faaliyet Raporu, 2004,s. 75). Bu proje sayesinde İdarenin kendi arasında ve diğer kurumlarla (Banka, Gümrük. vb) bilgi alış verişini sağlayan geniş bir network ağı kurulmuştur. Ayrıca vergilendirme sürecinde evrak girişinden başlayarak, tahakkuk, tahsilat, borç sorgulaması, muhasebe, haciz işlemleri gibi bütün vergi dairesi işlemlerinin bilgisayar ortamında izlenmesi, bankalarca yapılan vergi tahsilatlarının elektronik ortamda yapılması sağlanmıştır.

VEDOP'un faydaları :

- Türkiye Vergi tahsilâtının parasal anlamda %85'i tam olarak otomasyon ve kontrol altına alınmıştır.
- Parasal anlamda Türkiye'deki vergi tahsilâtının yaklaşık %55'i Bankalar kanalı ile gerçekleştirilir seviyeye ulaşmıştır.
- Kurumlarla tamamen kağıt ortamda gerçekleştirilen veri transferleri, güvenli çevrimiçi veri aktarımı haline getirilmiştir.
- Transfer edilen verilerin düzenli ve doğru zamanda mükellef hesaplarına aktarılması sağlanmıştır.
- İnternet Vergi Dairesi uygulaması ile vergi mükelleflerinin Vergi dairesinde bulunan kayıtlarını takip ve kontrol edebilme ve aynı zamanda Vergi Dairelerinde adlarına yapılan işlemleri denetleyebilme olanağı sunulmuştur (www.cs.com.tr, Erişim: 15.02.2016)

3.2. VEDOP II Projesi

2004 yılında başlayan VEDOP II ile henüz otomasyona geçmemiş olan 125 Vergi Dairesi, küçük illerdeki defterdarlık binaları, büyük illerde Takdir Komisyonu Başkanlıkları, Defterdarlığa bağlı Vergi Denetmenleri Büro Başkanlıkları ve Gelir Müdürlükleri, Ankara Vergi İstihbarat Merkezi, 6 ildeki Bölge Müdürlükleri ve Bölge Müdürlüklerine bağlı illerdeki Vergi Denetmenleri Birim Başkanlıkları dahil olmak üzere 579 gelir idaresi birimi otomasyon kapsamına alınmıştır.

VEDOP II kapsamında Otomasyonlu Vergi Dairesi sayısının artırılması, beyannamelerin internet üzerinden alınması (E-Beyanname), Türkiye Vergi Dairesi, Denetim Otomasyonu, Veri Ambarı oluşturulması, diğer kurum ve kuruluşlarla veri paylaşımına imkan veren altyapının oluşturulması sağlanmıştır. Vergi kayıp ve kaçaklarının önlenmesi ve denetimin daha rahat yapılmasının sağlanması için Veri Ambarı kurulmuştur. Bakanlıkça belirlenen mükelleflere ait defter ve belgelerin elektronik ortamda alınarak arşivlenmesi ve analizlerinin gerçekleştirildiği Elektronik Muhasebe Kayıt Arşiv Sistemi (EMKAS) oluşturulmuştur (GİB faaliyet raporu,2012).

Şekil 2. VEDOP II'nin Kapsama Alanı

Kaynak: www.cs.com.tr, Erişim: 15.02.2016

VEDOP II de toplam 15.000 kullanıcıya eğitim verilmiş, 15.000 bilgisayar ve 400'den fazla serverin yönetimi ve 24 saatlik destek verilmiş, 12 Tera Byte büyüklüğünde Veri Ambarı Yönetimi kurulmuştur. Şekil 2' de görüldüğü gibi VEDOP

II, 2.500.000 mükellef ile Türkiye'nin en kapsamlı E-devlet portalını gerçekleştirmiştir (www.cs.com.tr, Erişim: 15.02.2016).

VEDOP - II' nin faydaları, Öz ve Bozdoğan (2012, s.78)'e göre aşağıdaki gibi sıralanabilir;

- Internet Üzerinden Beyanname, ekleri ve bildirimlerin kabulünü sağlayacak E-Beyanname uygulaması
- Etkin ve mobil vergi denetimine imkân verecek Vergi Denetmenleri Birimlerinin Otomasyonu
- Vergi Tabanını Yaygınlaştırmak, Beyan dışı kalmış vergisel olayları tespit etmek ve Vergi Politikaları ve Denetim Stratejilerini oluşturmaya yönelik bilgi desteği için Gelirler Genel Müdürlüğü Veri Ambarı'nın gerçekleştirilmesi
- Web tabanlı olarak yeniden geliştirilerek Gelirler Genel Müdürlüğü Intranet'i üzerinden tüm Türkiye'ye hizmet verecek E-VDO uygulaması
- Dış Sistemler ile elektronik ortamda veri transfer sistemi
- Mükellefi "Müşteri" olarak değerlendirme kapsamında Müşteri İlişkileri Yönetimi (CRM) hizmeti de verecek, Çağrı Merkezi uygulaması
- Defterdarlık ve Gelir Müdürlükleri Otomasyonu
- Gelirler Genel Müdürlüğü İdari Uygulamaları
- Bakanlıkça belirlenen mükelleflere ait defter ve belgelerin elektronik ortamda alınarak arşivlenmesi ve analizlerinin gerçekleştirildiği Elektronik Muhasebe Kayıt Arşiv Sistemi (EMKAS).

3.3. VEDOP III

VEDOP III Tüm Türkiye 'de vergi dairelerini otomasyona geçirmeyi hedefleyen 2007 yılında başlayıp 2 yıl süren bir projedir. Bu proje kapsamında tüm defterdarlıklar, 448 vergi dairesinde, 585 mal müdürlüklerinde yeniden yapılandırılmış ve tamamen otomasyon sistemine geçmiştir.

VEDOP III ile mükellefler bağlı bulundukları vergi dairesi dışındaki vergi dairelerinden de hizmet alabilmektedirler. Bu durum hem işlem hızını arttırmayı hem de mükelleflerin memnun kalmalarını sağlamaktadır. Hizmet kalitesini arttırmak için mükelleflerin vergi borcunu hatırlatma, tescil, borçlarını ödemelerini sağlama ve taksitlendirme konusunda yol gösterme, ihbarda bulunmalarını sağlamak amacıyla çağrı

merkezleri kurulmuştur. Vergi incelemesi yapan personellerin işlerini kolaylaştırmak için tahsilat ve tahakkuk kayıtlarında yer alan bilgiler Mükellefler Cari Hesabı adıyla tek bir hesapta toplanmaktadır. İnceleme yapan personellerin, mükelleflerin bilgilerine daha rahat ulaşması, beyanname vermeyen mükelleflerin tespit edilmesi ve bunların takdir komisyonu tarafından vergi matrahlarının tarh işlemlerinin yapılması için bu uygulamaya geçilmiştir.

E- imza uygulamasıyla birlikte mükellefler tüm işlemlerini internet üzerinde yapma imkanına kavuşmuştur (Çütcü, 2009, s.67-68). İş akış sisteminin ve dokümantasyon sisteminin kurulmasıyla birlikte tüm yazışmalar internet üzerinden yapılmaktadır. LOG Kayıt sisteminin kurulmasıyla evraklarla ilgili sorgulamalar yapılabilmektedir (Hepaksaz ve Hayrulloğlu, 2011, s.115) Kurum içi ve kurum dışı iletişimin kolay sağlanması hizmet kalitesinin artırılması yönünden iyi bir gelişmedir. Ayrıca mükelleflerin işlemlerini daha hızlı yapmaları vergi ödeme konusunda daha istekli olmalarını sağlamaktır. Yazışmaların elektronik ortamda olması mükelleflerin sorunlarını idareye daha hızlı ulaştırmalarına, idarenin de bu sorunları rahat görmesine ve cevap vermesine yardımcı olmaktadır.

VEDOP III de 13.465 PC bilgisayar ile 6.204 yazıcının dağıtım ve montajı yapılmıştır. 35 binden fazla çalışanına eğitim verilmiştir. Herhangi bir virüs saldırılarına karşı sistem geniş güvenlik önlemleriyle korunmaktadır. Ağ tabanlı ve konak tabanlı saldırı tespit yazılımları kullanılmaktadır. Maliye Bakanlığındaki tüm bilgisayarlarda günde birkaç kez kullanıcı müdahalesine gerek olmadan virüs imzaları güncellenmektedir (Akdemir, 2008, s.85) VEDOP III projesi kapsamında kamu alacaklarının hızlı bir şekilde tahsil edilmesini, posta ve kırtasiye gibi takip masraflarını azaltmak, idarenin iş yükünü azaltmak için E- haciz uygulaması yapılmıştır (Şakar,2011,s.72).

Tablo 4 'da VEDOP projesinin hayata geçirilmesinin getirmiş olduğu yenilikler ve bu yeniliklerin sağladığı fayda veya zararlar gösterilmektedir. Gelir İdaresinin 1999-2017 arası faaliyet raporları incelenerek bu verilere ulaşılmıştır.

Tablo 4.

VEDOP Projelerinin Getirdiği Yenilikler ile Fayda/Zararları

Proje İsmi	Maliyeti	Tarih	Önceki Durum	Getirilen Yenilik	Fayda /Zarar
VEDO P I (1998-2004)	*75 Milyon dolar *Harcanan iş gücü 4.500 adam/ay *8000 personelin eğitimi	1998-2004	Mükellefler tüm işlemlerinin Vergi dairelerine giderek yapmaktadır.	22 İl merkezi, 155 Vergi dairesi ve 5 Defterdarlık otomasyona geçmiştir.	
		01.01.1999	Kişisel Bilgisayarlara kayıt ve Faks sunucu sisteminde yedekleme işlemi	Merkezi Veri Tabanı bilgileri aktarma	Mükelleflerin tüm bilgilerinin bir merkezde toplanması ve denetim işlemlerinde kolaylık sağlanmaktadır.
		01.01.2000	Vergi dairelerinde kişisel bilgisayarlarda sorgulama	www.gelirler.gov.tr web sitesinin kurulması	Mükelleflerin web sitesinde internet üzerinde vergi dairesine gitmeden tahakkuk, ödeme, borç, geçikme zammı, yurtdışı çıkış yasağı bilgilerini sorgulayabilmektedir.
		01.09.2	Vergi Dairelerine gidilerek işlemler yapılmaktadır.	İnternet Vergi	1.030.839 ağaç

		000		Dairesinin kurulması	kurtarılmıştır. Mükellefler ve vergi daireleri kağıt işi ve dosyalama uzun iş süreçleri, bağlantısız, kopuk iş süreçleri sürekli bürokratik kontrollerden kurtulmuştur.
		30.01.2003		*ÖTV bildirgesinin internet ortamında alınması	Zaman ve belge tasarrufu
VEDO P II (2004-2006)	*64 Milyon Dolar	30.09.2004	*Beyannameler hazırlanıp vergi dairelerine çıktıları vergi dairelerine teslim edilmektedir. *Çağrı merkezleri yoktur. Mükelleflerin müşteri gibi görülmesi söz konusu değildir. *Mükellefler sormak istediklerini vergi dairelerine giderek memurlara sormaktadır.	*283 vergi dairesi otomasyona geçti *Elektronik Beyanname: Projeye 8 çeşit E-beyanname ile başlamış. Günümüzde 40 çeşit E-beyanname internet üzerinden	*18.954 personele eğitim verilmiştir *E- beyanname ile mükellefler uzun kuyruklarda beklemek zorunda kalmamaktadırlar. Zaman ve emek tasarrufu sağlanmaktadır. 6 bin ton kâğıt tasarrufu sağlanıp 117 bin ağaç kesilmemektedir. Personellerin daha
		23.01.2004			

				verilmektedir. *Çağrı Merkezleri kurulmuş. *Güvenli Elektronik İmza uygulaması	verimli ve etkin çalışmaları sağlanarak vergi kayıp ve kaçaklarının azaltılmaktadır. *Yıllık ortalama 350.000 çağrıya cevap verilmektedir. Mükelleflerin sorunlarına daha hızlı çözüm getirilmektedir
VEDO P III (2007-	*99 Milyon dolar *18.954 personelin eğitimi	2007-	Beyannameler fiziki ortamda gönderilmektedir. Beyannamelerin Bilgi İşlem Merkezine girişi Karakter Tanıma Teknolojisi (ICR) kullanılarak veya Hatalı beyannamelerde manuel giriş yapılmaktadır.	Beyannameler i artık internet üzerinden verilmektedir. VUK eklenen yeni bir kanun maddesi ile bazı mükelleflere bu durum zorunlu tutulmuştur.	E beyannameler sayesinde kağıt, yol ve evrakları saklama masraflarından tasarruf edilmektedir. Beyannamedeki bilgilerin manuel ortamda Bilgi İşlem Merkezine aktarılması azaltılmıştır. Böylece beyannamelerin

					daha doğru bir şekilde aktarılması sağlanmaktadır.
				Türkiye genelindeki 448 vergi dairesi ve 585 mal müdürlüğü	18.954 personele eğitim verilmiştir
		30.01.2007		E-Haciz uygulamasına ilişkin Genel Tebliğin yayınlanması	
		05.03.2010		E- Fatura ve Mali Mühür uygulanmasına ilişkin GT yayınlanması	
		27.08.2015		E-Tebliğat	

Kaynak: www.gib.govtr, Erişim: 03.03.2017 (GİB 1999-2017 arası faaliyet raporları)

Gelir İdaresinin VEDOP projesi kapsamında yapmış olduğu elektronik vergi uygulamaları ve bu uygulamaları kullanan mükellef sayısında Tablo 5 ‘da gösterildiği gibi yıllar itibarıyla artış olmuştur.

Tablo 5.

Elektronik Vergi Uygulamaları

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
E-defter uygulamasından yararlanan mükellef sayısı			28	47	18.500	45.321	59.451	70.495
E-arşiv uygulamasından yararlanan mükellef sayısı	-	-	-	-	17	1.915	6.161	11.306
E-fatura uygulamasından yararlanan mükellef sayısı	114	3.024	3.182	16.270	19.375	46.800	61.013	72.036
E-bilet uygulamasından yararlanan mükellef sayısı	-	-	-		1	1	18	20
İnternet sayfasına erişim sayısı	737.779	9.062.529	8.830.524	8.586.315	5.615.689	7.946.829	16.686.450	18.939.732

İnternet Vergi Dairesi Kullanıcı sayısı	737.779	1.005.665	1.631.925	1.844.197	2.085.039	2.728.494	3.118.056	3.705.566
E-posta ile bilgilendirilen abone sayısı	-	-	307.826	324.082	333.876	353.880	-	-
E-yoklama Kullanan kişi sayısı	-	-	-	-	-	1200	1600	2.119.769

Tablo 5’de yer alan elektronik vergi uygulamaları detaylı olarak aşağıda açıklanmıştır.

3.4. Elektronik Vergi Daireleri (E-VDO)

VDO’ dan E-VDO geçiş nedenleri şunlardır (Doğan, 2014,s.35)

1. VDO veri tabanı yapısı değişen ve gelişen ihtiyaçları karşılayamaz hale gelmiştir Bu sebeple E-VDO ile Vergi Dairesi verilerinin yapısının yeniden tasarlanması ihtiyacı doğmuştur
2. Vergi mevzuatındaki sürekli değişiklikler yazılım işlemlerinin artmasına sebep olmakta ve bunların tüm Vergi Dairesi bilgisayarlarına gönderilmesi gerekmektedir. Bunun için vergi dairelerindeki tüm bilgisayarların güncel versiyon da tutulmasını gerekmektedir. E-VDO ile yazılımlar sadece merkezdeki sunucularda durmakta yazılım değişiklikleri merkezi olarak tek elden ve hızlıca yapılabilir.
3. VDO yapısından Vergi Dairesi’ndeki tahakkuk-tahsilat gibi veriler vergi dairelerindeki yerel sunucularda durmaktadır. Bu nedenle her vergi dairesinin kendi veri tabanı oluşturulmak ve herhangi bir sorun olduğu zaman çözmek için gerektiğinde o vergi dairesine gitmek gerekmektedir. E- VDO ise Merkezi

yapıdan dolayı veritabanı işletimi, bakımı ve performans iyileştirmeleri tekelden yapılabilmektedir.

4. VDO yapısında veriler yerel sunucularda durmakta ve ancak gün sonu işleminden sonra merkezdeki vergi dairesi verilerine gecikmeli olarak ulaşılmakta ve raporları bilinmektedir. E-VDO veri tabanları merkezi olduğu için tüm işlemler merkez tarafından anında görülebilmektedir.
5. Veri tabanlarının vergi dairelerinde durmasının veri güvenliği ve veri yedekleme işlemleri anlamında da sorunları vardır. Merkezi yapıda yerelde hiçbir veri tutulmadığı için veri güvenliği ve yedekleme problemleri ortadan kalkmıştır.
6. VDO'da hiçbir vergi dairesi diğer vergi dairelerinin verilerini anlık olarak göremiyor ancak bir gün öncenin bilgisini görebilmektedir. Merkezi veritabanı yapısından dolayı E- VDO ile farklı yerlerdeki vergi dairesi ve bankalarda veriler görülmekte, işlem tesis ettirmek mümkün olmakta hatta internetten birçok hizmeti alabilmenin yolu açılmaktadır.
7. E-VDO nun Merkezi yapısından dolayı birçok kurum ve kuruluş ile veri alışverişi mümkün hale gelmiştir. Böylece mükelleflerden ve diğer kurumlardan vergi dairelerine gelen istekler azalmıştır. Vergi dairelerinin iş yükü azalmıştır.

3.5. E- Beyanname Uygulaması

01 Ekim 2004 tarihinden itibaren uygulamaya giren E-defter uygulaması gerçek ve tüzel kişi mükelleflerin beyanname, ekleri ve bildirimlerinin internet üzerinden verilmesine olanak sağlayan E-beyanname uygulamasıdır. E-beyanname uygulamasına tam otomasyona geçmiş vergi dairelerine verilen beyannamelerle başlanmıştır (Şahin ve Canikli, 2013).

Beyannamelerin elektronik ortamda gönderilmesi uygulaması 1 Ekim 2004 yılında Katma Değer Vergisi Beyannamesi, Muhtasar Beyanname, Özel Tüketim Vergisi Beyannamesi (2a Beyannamesi hariç), Damga Vergisi Beyannamesi, Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi Beyannamesi, Özel İletişim Vergisi Beyannamesi, Şans Oyunları Vergisi Beyannamesi elektronik ortamda gönderilmesiyle başlamıştır. VEDOP kapsamında 8 çeşit beyannamenin elektronik ortamda gönderilmesiyle başlayan uygulama, günümüzde 40.000 mükellefin 40 çeşit beyannamesini elektronik ortamda göndermesi ile devam etmektedir (<http://www.gib.gov.tr>, Faaliyet Raporu 2015, Erişim :10.02.2016).

Elektronik beyanname sayesinde mükellefler, beyanname vermek için sık sık vergi dairelerine gitmek ve uzun kuyruklarda saatlerce beklemek zorunda kalmamaktadırlar. Elektronik beyanname ile beyannameler daha kolay, daha hızlı, ekonomik ve daha güvenilir bir şekilde vergi idarelerine ulaştırılmaktadır. Mükelleflerin ve meslek mensuplarının vergi dairelerine daha az gelmelerine imkân verilerek zaman, personel ve ulaşım giderlerinde tasarruf sağlanmaktadır. Vergi dairelerinin beyanname kabul, tarh, tahakkuk ve tahsilat işlemlerini azaltarak iş ve işlem yükünü kolaylaştırmaktadır. Böylece İdarenin, beyanname vermeyen mükellefleri tespit edilmesi, vergi kayıp ve kaçaklarını engellenmesi gibi işleri daha verimli ve etkili bir şekilde sürdürmesi sağlanmaktadır. Ayrıca beyannamenin elden doldurulması sırasında oluşabilecek hatalarla mükelleflerin mağdur olmalarının veya eksik hesaplamadan dolayı İdareye eksik vergi ödemesi yapılması engellenmektedir (<http://www.gib.gov.tr>, Faaliyet Raporu 2004, Erişim :10.02.2016).

Elektronik beyanname uygulamasından yararlanmak isteyenlerin karşılaştıkları sorunları çözmek amacıyla Çağrı Merkezi kurulmuştur.

Vergi beyannamesinin elektronik olarak doldurulmasına ilişkin sistemler, devlet açısından, vergi verisini elle girme ile ilgili işgücü maliyetlerini düşürmekte, veri girişindeki ve depolamadaki insan hatalarını azaltmakta, vergi beyannamelerinin hazırlanmasında doldurulmasında harcanan zamanı azaltmakta, yanlış kayıt ve hatalı bilgilerden arınmış güvenilir bir vergi verisi oluşmasını sağlamaktadır (Turan, 2009,s.137).

3.6. E-Fatura

VUK gereği bir faturada yer alması gereken bilgilerin içerisinde yer aldığı, satıcı ve alıcı arasındaki iletişimin merkezi bir platform (GİB) üzerinden gerçekleştirildiği elektronik bir belgedir. E-fatura kâğıt fatura ile aynı hukuki özelliklere sahiptir. E-fatura uygulamasında amaç tek format ve standarda göre satıcı ve alıcı arasında güvenli, zaman ve maliyet tasarrufu sağlayan bir sistem oluşturmaktır. E-faturada, XML tabanlı ticari hayatın tüm süreçlerini içerecek şekilde etiketlemelere sahip olan uluslararası bir standart olan UBL-TR benimsenmiştir (www.efatura.gov.tr, Erişim: 15.01.2017).

Uygulamadan yararlanmak isteyen mükellefler aşağıda yer alan belgeler ile Gelir İdaresi Başkanlığı'na yazılı olarak başvuruda bulunacaktır.

- a) "E-Fatura Uygulaması Başvuru Formu ve Taahhütnamesi" nin imzalı aslı,
- b) Tüzel kişi mükellefler tarafından "Elektronik Mali Mühür Sertifika Sahibi Taahhütnamesi" nin imzalı aslı,
- c) Şirket kuruluş sözleşmesi Ticaret Sicil Gazetesinde 1.10.2003 tarihinden önce yayımlanmış ise ilgili ticaret sicil gazetesinin noter onaylı örneği veya aslının getirilmesi halinde Gelir İdaresi Başkanlığınca onaylanmak üzere fotokopisi,
- d) Başvuru formuna tüzel kişi mükelleflerin adına imza atan kişi veya kişilerin yetkili olduğunu gösteren noter onaylı imza sirküleri örneği veya aslının getirilmesi halinde Gelir İdaresi Başkanlığınca onaylanmak üzere fotokopisi gerekmektedir (<http://archive.ismmmo.org.tr>, Erişim; 29.01.2017).

Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından yapılan değerlendirme sonrasında başvuruları uygun bulunan gerçek kişi mükelleflerin ve tüzel kişi mükelleflerden Mali Mühürlerinin temini işlemlerini yerine getirenlerin kullanıcı hesapları Başkanlıkça tanımlanarak ve aktif edilmektedir (<http://archive.ismmmo.org.tr>, Erişim; 29.01.2017).

3.6.1. Fatura Türleri

E-Fatura sisteminde temel fatura ve ticari fatura olmak üzere iki tip fatura senaryosu düzenlenmiştir. Ticari faturada red, iade ve kabul işlemleri yapılabilmektedir. Temel faturada ise red ve iade işlemleri bulunmamaktadır. Temel faturada red ve iade işlemleri harici yollardan yapılmaktadır (Arıkan, archive.ismmmo.org.tr, Erişim:20.10.2015).

- a) **Ticari Fatura** Kabul talebiyle gönderilen E-Fatura uygulama yanıtı düzenlenerek kabul edilebilir. Alıcıya gönderilen E-Fatura alıcı tarafından reddedilebilir. Faturaya konu malların tümünün ya da belli kalemlerinin iadesi halinde iade faturası düzenlenmesi gerekebilir (Arıkan, <http://archive.ismmmo.org.tr>, Erişim:20.10.2015).
- b) **Temel Fatura** Faturanın alıcısına kayıtlı ve güvenli bir biçimde ulaştırılması ile işlemin tamamlandığı varsayılmakla birlikte alıcılar fatura ile ilgili itirazlarını harici yollarla gerçekleştirebileceklerdir (Arıkan, archive.ismmmo.org.tr, Erişim:20.10.2015).

3.6.2. Kağıt Fatura ve E-Fatura İşleyiş Süreci

Kağıt faturanın işleyiş süreci anlatıldıktan sonra E-faturanın işleyiş süreci anlatılacaktır.

- a) **Kâğıt Fatura İşleyiş Süreci:** Kağıt Fatura: V.U.K. 229 maddeye göre “*Satılan emtia(mal) veya yapılan iş karşılığında müşterilerin borçlandığı meblağı(tutarı) göstermek üzere malı satan veya işi yapan tüccar tarafından düzenlenip müşteriye verilen ticari bir belgedir*”.

Şekil 3’de görüldüğü gibi geleneksel yöntemde kâğıt faturanın çıktısı alınarak alıcıya fiziksel ortamda iletmeye çalışılmaktadır. Bu nedenle ulaştırma, posta ve kırtasiye gibi bir takım masraflara katlanılmaktadır.

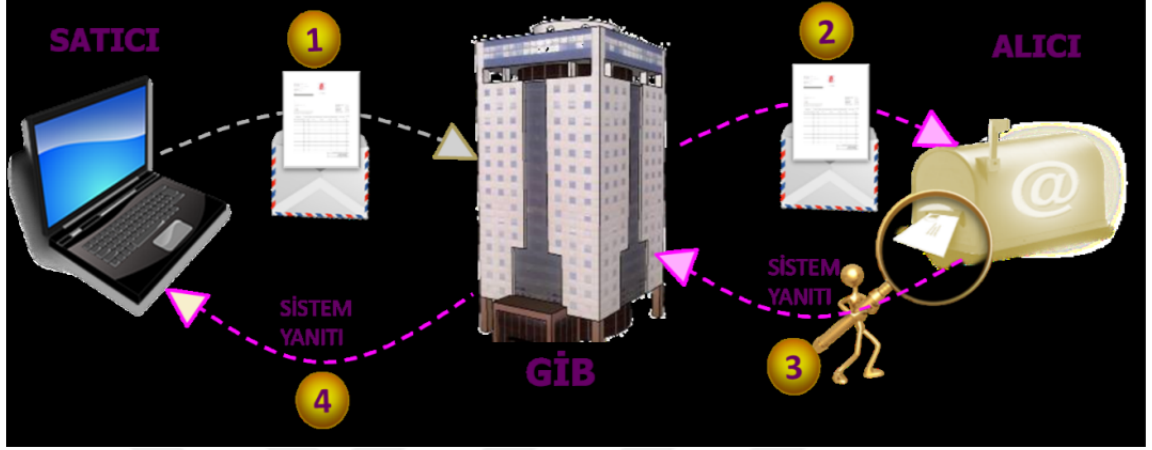
Şekil 3. Kağıt Fatura İşleyiş Süreci

Kaynak: Gülten,2015,s.11.

- b) **E-Faturanın İşleyiş Süreci:** Elektronik Fatura Uygulaması, kullanıcıların belirlenen standartlara uygun olarak elektronik ortamda düzenledikleri faturaları, veri aktarım protokolü aracılığı ile gönderen, alıcı tarafa iletimini sağlayan mesajlaşma alt yapısıdır. E-Fatura düzenlemek veya fatura almak isteyen

mükelleflerin karşılıklı olarak uygulamaya kayıtlı olmaları gerekmektedir (www.verginet.net, 04.02.2017).

Şekil 4’de görüldüğü gibi E-fatura işleyiş sürecinde üç taraf vardır. Bunlar gönderici birim, merkez ve posta kutusudur.

Şekil 4. E-Faturanın İşleyiş Süreci

Kaynak: Arıkan, www.archive.ismmmo.org.tr, Erişim:20.102015

Gönderici Birim: Entegratör kurumun E-fatura ve sistem yanıtını oluşturan, alıcısına gönderilmek üzere merkeze ileten, ayrıca uygulama yanıtları ve sistem yanıtlarını alan birimdir. Gönderici birim, standartlara uygun olarak E-faturaları elektronik olarak imzalamakta veya Mali Mühür ile onayıp merkeze iletmektedir. Bu belgeleri yasada belirtilen süre boyunca saklamaktadır. Ayrıca iletilen verilerin elektronik imza ve mali mühürlerin doğruluğunu kontrol etmektedir (www.verginet.net, 04.02.2017).

Merkez Birim: Entegratör kurumun oluşturup gönderdiği faturaları, uygulama yanıtlarını ve sistem yanıtlarını alıcısına ileten, İdare tarafından yürütülen birimdir. Merkez, uygulama ile ilgili her adımda loglama yapmak zorundadır (www.verginet.net, 04.02.2017).

Posta Kutusu: Entegratör kuruma gelen faturaları ve sistem yanıtlarını alan, ayrıca sistem yanıtı ve uygulama yanıtı oluşturan birimdir. Posta Kutusu, merkez üzerinden gelen elektronik faturayı ve sistem yanıtını alarak, elektronik imza veya mali mühür doğrulaması yapmaktadır. Fatura ve sistem yanıtını standartlara uygun olup olmadığını denetlemekte, işlemekte ve saklamaktadır. Daha sonra da uygulama yanıtını ve sistem yanıtını; UBL-TR Şema ve kılavuzlarına göre oluşturmakta, standartlara

uygun olarak elektronik olarak imzalamakta veya mali mühür ile onaylamakta ve merkeze iletmektedir (www.verginet.net, 04.02.2017).

Faturaların elektronik belge olarak oluşturulması ve gönderilmesinde uyulması gereken format ve standartlar <http://www.efatura.gov.tr> internet adresinde yer almaktadır. 397 Seri No.lu VUK Genel Tebliğinde belirlenen usul ve esaslar uygun olarak düzenlenmeyen, düzenlense dahi E-fatura uygulaması aracılığı ile gönderilmeyen veya alınmayan elektronik belge, VUK göre E-fatura olarak kabul edilmemektedir. Mükellefler kendi düzenledikleri veya adlarına düzenlenen faturaları, yasal süreler içerisinde muhafaza etmek ve istendiğinde ibraz etmekle yükümlüdür. E-fatura mali mühür ile gerçekliği ve değişmezliği garanti altına alınmaktadır (İnanç, 2010, s.184-185).

3.6.3. E-Fatura Geçiş Yöntemleri

E-fatura geçiş için üç yöntem vardır. Bu yöntemler tablo 6’de ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 6.

Elektronik Faturaya Geçiş Yöntemleri

Özel Entegratör (Servis Sağlayıcı) İle	GİB Entegrasyonu İle	GİB Platformu İle
-Aylık E-Fatura sınırlaması yoktur. -Arşivleme ve saklama özel entegrasyonla yapılmaktadır. -İlk sisteme girişte ve fatura başına ücret ödenmektedir. -Mükellefin mali mühür alması zorunludur. -Entegrasyon işlemi kolay ve hızlı olmaktadır. -Olası mevzuat değişikliklerinde gerekli güncellemeleri entegratör ücretsiz yapacaktır. -Çok sayıda kullanıcıya farklı yetkilerde sisteme giriş yetkisi verilebilmektedir.	-Aylık E-Fatura sınırlaması yoktur. -Arşivleme ve saklama özel firma tarafından yapılmaktadır. -Mali mühür alınmak zorundadır. -Entegrasyon süresi uzun zaman almaktadır. -Yıllık lisans ve bakım maliyeti bulunmaktadır. -Olası mevzuat değişikliklerinde yazılımın güncellenmesi gerekmektedir. -İş sürekliliğine uyum için ekstra yatırım maliyeti doğmaktadır. 7/24 çalışır durumda olması gerekmektedir.	-Aylık 3000 adet E-Fatura düzenlenebilmektedir. -Arşivleme firma tarafından ve saklama GİB tarafından yapılmaktadır. -Mali mühür alınmak zorundadır -Sadece tek kullanıcı ile sisteme giriş imkânı bulunmaktadır. -Manuel fatura girişine uygundur. -Maliyeti yoktur.

Kaynak: www.gaziantepsmmmo.org.tr, Erişim; 28.01.2017

3.6.4. E-Faturanın Sağladığı Faydaları ve Getirdiği Riskler

Gülten (2015,s.12) göre E-Faturanın Faydaları aşağıda sıralanmıştır;

- E-Fatura elektronik ortamda kesildiği için kağıt fatura kesilmesine gerek kalmamakta,
- E-Fatura elektronik ortamda saklanarak arşiv maliyeti düşük olmakta,
- E-Fatura verileri firmaların kendi muhasebebilgi işlem sistemlerine aktarılarak entegrasyon kolaylığı sağlanmakta,
- Bankacılık Ödeme Sistemleri ile entegrasyon halinde E-faturaların tahsilat takibi kolaylıkla yapılabilmekte,
- Klasik faturalamadaki kağıt maliyetinden tasarruf edilmekte,
- Kağıt faturaların postalanması/kargolanması maliyetini ortadan kaldırmakta,
- Fatura kesme, gelen faturaları işleme, faturaları zarflama, postaya verme vb. işler için ekstra personele gerek kalmamakta ve böylece işgücü maliyetleri azalmakta,
- Faturaların postada kaybolması veya gecikmesi gibi olumsuzluklar E-faturada ile önlenmekte,
- Sistem üzerinde sorgu yapılarak istenen her türlü bilgiye anında ulaşılarak arşivde saatlerce kağıt fatura nüshası aramaya gerek kalmamaktadır.

Türkiye’de 6 pilot şirketin E-fatura tasarrufu: 741 milyon adet, 6 pilot şirketin E-faturayla kaynak tasarrufu: 3 milyon dolardır. E-fatura sisteminin pilot şirketleri olan Türk Telekomünikasyon, Turkcell, Avea, Vodafone, Bursagaz ve TTNNet 2 yıl boyunca sadece faturalarının ikinci nüshasını basmayarak 3 milyon dolar tasarruf sağlamıştır (www.bilisimdergi.com, Erişim:02.02.2017).

Elektronik bir belge olduğu için yeni hile ve riskleri beraberinde getirmektedir.

- Mevzuata uygun bir şekilde Maliye Bakanlığı tarafından belirlenen standartlara uygun olmak zorundadır,
- E-Fatura denetimine yönelik özel ve kamu sektöründe yeterli bir bilgi ve tecrübe bulunmamaktadır,
- GİB üzerinden geçmesi dolayısıyla E-faturada yanlış/hata bulunmayacağına dair yaygın görüş/kanaat bulunmaktadır,

- Zip'li olarak oluşturulan XML verisinin görüntülenememektedir,
- Geçersiz ve süresi dolmuş sertifikalarla imzalanan faturalar gönderilmektedir,
- Aynı fatura birden fazla kez ödenmektedir,
- XML formatında ve elektronik imzalı şekilde E-fatura muhafaza edilmemektedir
(Doğan, biltek.sanayi.gov.tr, Erişim: 15.01.2017)

3.5. E- Defter

213 sayılı Vergi Usul Kanununun 242 nci maddesinin ikinci fıkrasına göre *“Maliye Bakanlığı, elektronik defter, kayıt ve belgelerin oluşturulması, kaydedilmesi, iletilmesi, muhafazası ve ibrazı ile defter ve belgelerin elektronik ortamda tutulması ve düzenlenmesine ilişkin usul ve esasları belirlemeye, elektronik ortamda tutulmasına ve düzenlenmesine izin verilen defter ve belgelerde yer alması gereken bilgileri internet de dahil olmak üzere her türlü elektronik bilgi iletişim araç ve ortamında Maliye Bakanlığına aktarma zorunluluğu getirmeye, bilgi aktarımında uyulacak format ve standartlar ile uygulamaya ilişkin usul ve esasları tespit etmeye, Vergi Usul Kanunu kapsamına giren işlemlerde elektronik imza kullanım usul ve esaslarını düzenlemeye ve denetlemeye yetkili kılınmıştır”*.

Türkiye’de muhasebe uygulamalarında tekdüzen muhasebe sistemi uygulanmakta verilerin sunumunda bir standart format yoktur. Bu veriler daha sonra analiz edilmek istendiğinde tekrar yazılmak zorundadır. E-defterler, finansal verilerin farklı formatlara dönüşebilecek şekilde üretimine izin vererek verilerin tekrar girilmesi gereğini ortadan kaldırdığı ve farklı sistemler tarafından hazırlanan verileri standart hale getirerek birleştirilebilir ve taşınabilir hale getirdiğinden Yevmiye Defteri ve Büyük Defterin elektronik ortamda hazırlanması, muhafazası ve ibrazı için Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından XBRL (eXtensible Business Reporting Language E-Genişletilebilir İşletme Raporlama Dili)standardının kullanılmasına karar verilmiştir. XBRL aralarında denetim şirketleri, yazılım şirketleri, devlet birimleri ve Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB) gibi kurumların da yer aldığı kar amacı gütmeyen uluslararası bir konsorsiyum tarafından geliştirilmiştir (Tercan ve Uğur, 2015, s. 6).

3.5.1. E-Deftere Başvuru Şartları

Gerçek ve tüzel kişi mükellefler defterlerini elektronik ortamda tutmak, saklamak ve ibraz etmek için aşağıdaki şartları yerine getirmeleri gerekmektedir (<http://www.edeften.gov.tr>, Erişim :15.01.2017)

- Gerçek kişi mükelleflerin Elektronik İmza Kanununa göre mali mühürleri olmalı,
- Tüzel kişi mükelleflerin 397 sıra numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliğine göre mali mühürleri olmalı,
- Mükelleflerin kullanacakları yazılımların E-defter uygulaması ile uyumlu olması gereklidir.

3.5.2. E-Defter Oluşturma Süreçleri

E-Defterler her ay için ayrı ayrı oluşturulacak ve ilgili olduğu ayı takip eden üçüncü ayın sonuna kadar bu defterler için E-defter beratları alınacaktır. Hesap döneminin ilk ayına ait E-defter beratı açılış tasdiki ve hesap döneminin son ayına ait E-defter beratı kapanış tasdiki yerine geçmektedir. Geleneksel defter tasdik süreçlerinden farklı olarak E-defterler oluşturulmadan önce değil, oluşturulduktan sonra tasdiklenmektedir.

E-Defter beratı: 1 Sıra nolu Elektronik Genel Tebliğ kapsamında yer alan esaslar çerçevesinde, elektronik ortamda oluşturulan defterlere ilişkin olarak, Başkanlık tarafından belirlenen standartlara uygun bilgileri içeren ve Başkanlık Mali Mührü ile onaylanmış elektronik dosyayı ifade etmektedir. E-defter beratları defterlerin değişmezliğini sağladığından E-defter beratları GİB tarafından onaylandıktan sonra E-defterlerde değişiklik yapılamaz (<http://www.edeften.gov.tr>, Erişim: 15.01.2017)

Mali Mühür: 397 Sıra No'lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği çerçevesinde Başkanlık için TUBİTAK-UEKAE tarafından hazırlanan elektronik sertifika alt yapısını ifade etmektedir.

Tablo 7’de elektronik ortamda defterin oluşturulma süreci fiziki ortamda defter tutma süreci ile karşılaştırılarak açıklanmıştır.

Tablo 7.

Elektronik Defter Oluşturma Süreci

E-Defter Oluşturma Süreçleri	Fiziki Ortamda Defter Tutma Süreçleri
1- E-Defter dosyaları Maliye Bakanlığı tarafından belirtilen standartlar ve formata uygun biçimde hazırlanır. Defterlerini elektronik defter biçiminde tutmaya başlayanlar, söz konusu defterlerini kağıt ortamında tutamazlar. XBRL yazılımına göre kayıt yapılır.	1-Gerçek veya tüzel kişi tacirlerin yevmiye defteri, envanter defteri ve defteri kebir tutmakla yükümlüdür. Fiziki ortamda defter tutulurken Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğlerinde yer alan usul ve esaslara uyulur.
2-Elektronik defter tutma sürecinde hesap döneminin ilk ayının beratının alınması açılışonayı, son ayının beratının alınması ise kapanışonayı yerine geçer.	
3-Gerçek kişiler elektronik defterlerini, ilgili olduğu ayı takip eden ayın son gününe kadar kendilerine ait güvenli elektronik imza ile imzalar veya mali mühür ile mühürler, Tüzel kişiler elektronik defterlerini, ilgili olduğu ayı takip eden ayın son gününe kadar kendilerine ait mali mühür ile mühürler.	3-Tacirler tarafından fiziki ortamda tutulan yevmiye defteri, defteri kebir, envanter defteri, pay defteri, yönetim kurulu karar defteri ile genel kurul toplantı ve müzakere defterinin açılış onayları kuruluş sırasında ve kullanmaya başlamadan önce, izleyen faaliyet dönemlerindeki açılış onayları ise defterlerin kullanılacağı faaliyet döneminin ilk ayından önceki ayın sonuna kadar noter tarafından yapılır.
4- Mühürlenene ya da imzalanan “defter” dosyasının belli bilgileri alınarak “berat” dosyası oluşturulur.	
5- Berat dosyası mühürlenir ya da imzalanır.	
6-Hazırlanan defter Elektronik Defter Uygulaması veya web servis aracılığı ile Gelir İdaresi Başkanlığının onayına sunulur	
7- E -defter beratı uygulamaya yüklenir	
8- GİB uygulamadan gelen beratı kendi mührü ile onaylar	
9- Mükellef E-defterini ve uygulamadan indirdiği beratını yasal saklama süresince saklar	

Kaynak: Arıkan, <http://archive.ismmmo.org.tr>,Erişim:20.10.2015, Ticari Defterlere İlişkin Tebliğ, gib.gov.tr, Erişim; 15.01.2017

3.5.3. E-Defter Uygulamasının Sağladığı Faydalar ve E-Deftere Yöneltilen Eleştiriler

E-defterin sağladığı faydalar aşağıdaki şekilde özetlenmiştir.

- ✓ Kağıt yükümlülükleri ortadan kaldırmak, taşıma, saklama gibi maliyetleri azaltmak
- ✓ Uluslararası standartlara uyum sağlamak
- ✓ Elektronik denetim için uygun altyapıyı oluşturmak
- ✓ Uzaktan E-defter denetimi için gerekli altyapıyı oluşturmak
- ✓ Denetimde bilgisayar kullanımını arttırarak yıllık denetim miktarını çoğaltabilmektedir (Gülten, www.asmmmo.org.tr, Erişim: 29.01.2017)

E-deftere yönelik eleştiriler;

- ✓ Her belgeye bir fiş istemesi muhasebe iş yükünü gereksiz yere arttırmaktadır.
- ✓ Her aya ilişkin beratların alınması zorunluluğu muhasebe iş yükünü arttırmakta, oysa geleneksel yöntemde geçici vergi dönemleri itibariyle beratlar alınabilmektedir.
- ✓ Yeminli mali müşavirler fiziksel ortamda defter tutmaları yasak iken E-defter uygulamasında bu yasak gözetilmemiştir.
- ✓ E-defter içerik bilgilerinin sistemde bulunmaması E-defterin sistemeyüklenmesi sırasında bir takım hataların oluşmasına yol açabilmektedir (Gülten, www.asmmmo.org.tr, Erişim: 29.01.2017).

3.6. Elektronik Bilet (E-Bilet)

E-bilet projesi ile kara, hava ve denizyolu taşımacılığı yapan mükelleflerin kâğıt üzerinde düzenlemek, muhafaza ve ibraz etmek zorunda oldukları yolcu bileti ve yolcu listelerinin elektronik belge biçiminde oluşturması ve saklaması mümkün olmaktadır. Ayrıca kültürel, sanatsal ve eğitimle ilgili etkinlik biletlerinin elektronik belge biçiminde oluşturulması ve saklanmasına ilişkin hukuki ve teknik altyapı çalışmaları yapılmaktadır (Şahin ve Canikli, 2013).

E-Bilet uygulaması üç bölümü kapsamaktadır. Bunlar kara ve deniz yolu yolcu taşıma biletleri, havayolu yolcu taşıma biletleri ve etkinlik biletlerinden oluşmaktadır.

2017 yılı itibariyle 20 firmaya E-bilet uygulaması izni verilmiştir (GİB faaliyet raporu, 2017).

Doğan (2014, s.340) göre E-bilet uygulamasına geçilmesinin nedenleri;

- ✓ Daha önce elle bilet düzenlenmek,
- ✓ Arşivleme ve basım maliyetlerinin çok yüksek olması,
- ✓ Söz konusu belgelerin Vergi Mevzuatı çerçevesinde kanunu bir belge olarak kabul edilebilmesi için ilgili sektörlerden gelen yoğun taleplerin olması,
- ✓ Gelişen teknolojiye cevap vermemek,
- ✓ İş akış hızı düşük olması,
- ✓ Bilet numarasının tekil olma koşulunu garanti etmemesidir.

3.7. Veri Ambarı (VERİA)

Veri ambarı projesinde; beyan dışı kalmış vergisel olayların tespiti, mükellef beyanlarının doğruluğunun kontrolü ve denetim birimlerine bilgi desteği sağlamak amacıyla bilgi kaynaklarının araştırılması, tespit edilen bilgi kaynaklarından veri toplanması sağlamak amaçlanmıştır. Ayrıca Veri ambarı (VERİA) ile yapılan vergi incelemeleri ve vergi yönetimine karar desteğinde alınan iç ve dış kaynaklardaki bilgilerin, veri ambarına aktarılarak değerlendirilmesi, alınan çıktılarının incelenmek üzere denetim birimlerine gönderilmesi ve kullanımlarına sunulması istenmiştir (2006, GİB faaliyet raporu, s.54).

Veri ambarı oluşturabilmek için bankalardan, belediyelerden, ticaret borsası, sigorta şirketleri ve özel finans kurumlarından mükellefler mal varlıklarını tespit etmek için bilgi toplanmıştır. Ayrıca Gelir İdaresi mükelleflerin gelirlerini tespit etmek için ve denetimlerin doğru yapılmasını sağlamak için aşağıdaki kurumların bilgilerinden faydalanmaktadır.

- Milli Eğitim Bakanlığında (özel okul, sürücü kurslarına ilişkin bilgiler),
 - SGK (işveren/işçi bildirimleri, ödedikleri primler),
 - Emniyet Genel Müdürlüğü (Otellerin düzenlediği konaklama listesi),
 - Elektrik Dağıtım Şirketleri (mükelleflerin kullandıkları aylık elektrik),
 - Mahkeme ve icra dairelerinden (avukatlık ücretlerine ilişkin bilgiler),
 - SMMM ve YMM Odaları (odaya kayıtlı mükellef listesi),
 - Hastanelerin Döner Sermaye İşletmeleri (doktorlara yapılan fazla ödemelerden)
- (GİB faaliyet raporu, 2006, s.57).

İlk önce İdare ile diğer kurumlar arasındaki iletişim CD, disket, ICR standardında okunabilen formlarla ve kağıt ortamında alınmak suretiyle gerçekleşmekteydi. Daha sonraki yıllarda internet ağının gelişmesi sayesinde iletişim elektronik ortamda E- posta ile yapılmaya başlanmıştır (GİB, 2006). Bu sayede kurumların CD, disket, kağıt, flash bellek vb. maliyetleri azalmıştır.

3.8. Elektronik Muhasebe Kayıt ve Arşiv Sistemi (EMKAS)

Vergi Usul Kanunu Mükerrer 242 nci maddesinin 2 numaralı fıkrasıyla elektronik defter, kayıt ve belgelerin oluşturulması, kaydedilmesi, iletilmesi, muhafazası ve ibrazı ile defter ve belgelerin elektronik ortamda tutulması ve düzenlenmesi uygulamasına başlanmıştır. Böylece mükelleflere ait defter, kayıt ve belgelerin elektronik ortamda arşivlenmesini sağlamak amacıyla Elektronik Muhasebe Kayıt ve Arşiv Sistemi (EMKAS) projesi uygulamaya geçmiştir (GİB faaliyet raporu, 2005,s.111)

3.9. Elektronik Haciz (E-Haciz)

E-haciz uygulamasına yönelik çalışmalara 2018 yılında başlamıştır. Gelir İdaresi kamu alacaklarını hızlı bir şekilde almak, takip masraflarını ve iş yükünü azaltmak, zaman tasarrufu sağlamak için haciz işlemlerinin internet üzerinden yapılmasını sağlamak için E-haciz uygulaması yapılmıştır.

5479 sayılı Kanunla üçüncü kişiler nezdindeki varlıkların elektronik ortamda hacize imkân veren yasal düzenleme yapılmış ve bankalarla da protokol yapılmıştır. E-haciz uygulamasında vergi dairesi, merkezi kayıt kuruluşu ve banka olmak üzere üç taraf vardır (Şakar, 2011,s.76).

Ödeme müddeti içinde ödenmeyen kamu alacağı tahsil dairesince cebren tahsil olunmaktadır. Ödeme emrine rağmen 7 gün içinde ödenmeyen kamu borçlusunun menkul ve gayrimenkul malları ile alacak ve hakları haczedilmektedir. Kamu alacağını vadesinde ödemeyenlere, 7 gün içinde borçlarını ödemeleri veya mal bildiriminde bulunmaları lüzumu bir “ödeme emri” ile tebliğ olunmaktadır (AATUHK 55. m /1).

AATUHK m.79/1 göre; *Tahsil dairelerince düzenlenen haciz bildirimleri, alacaklı tahsil dairelerince ya da alacaklı kamu idaresi vasıtasıyla, posta yerine elektronik ortamda tebliğ edilebilir ve bu tebligatlara elektronik ortamda cevap verilebilir.* Bu yöntemle kamu idaresi, kesinleşmiş borcunu yapılan ödeme emrine rağmen

ödememekte ısrar eden borçluları yakından takip ederek banka nezdinde bulunan vadeli ve vadesiz mevduatları ile diğer gelirlerine el koyarak alacakları için sanal ortamda haciz işlemlerini yapabilmektedir (Arıkan, 2010).

3.9.1. E-Haciz Uygulamasının Faydaları

E-haciz uygulaması ile idareye sağlamak istenen faydalar şunlardır;

- Kamualacaklarını suretle tahsilini sağlamak
- Takip masraflarını azaltmak
- İdare ile ilgili iş yükünü azaltmak
- Zaman tasarrufu sağlamaktır (Doğan,2014,s.75).

3.9.2. E-Haciz Uygulamasında Yaşanan Sorunlar

- Mükellefe ödeme emri tebliğ edilmeden banka hesabına E-haciz işlemi uygulanabilmekte,
- Mükelleflerin banka nezdinde hak ve alacağı bulunduğu ilişkin bir tespit yapılmadan E-haciz uygulanabilmekte,
- E- haciz bildirisinde yer alan tutarın dikkate alınmayıp mükelleflerin, tek bir hesabın bakiyesinin borç tahsilâtına yeterli olmasına rağmen mükellefin tüm hesaplarına veya borcuna yetecek miktardan fazlasına bloke konulabilmekte,
- E-haciz işlemi uygulaması sadece haciz bildirisinin tebliği edildiği tarih için geçerli olduğu halde, bankaların tebliğ tarihinin dışındaki diğer günler için de paralara bloke uygulanabilmekte,
- E-haciz bildirilerine dayanılarak mükellefin itibarının düşürülmesi nedenleriyle mükellefin ticari yaşamının olumsuz etkileyebilmektedir (Arıkan, 2010)

3.10. Elektronik Tebligat (E-Tebligat)

Elektronik Tebligat 213 sayılı Kanun hükümlerine göre tebliği gereken evrakın Elektronik Tebligat Sistemi ile muhatapların elektronik adreslerine tebliğ edilmesidir. Elektronik ortamda tebligat, muhatabın elektronik adresine ulaştığı tarihi izleyen beşinci günün sonunda yapılmış sayılmaktadır.

E-tebligat başvurusunu, mükellefler bizzat kendisi veya kanuni temsilcisi aracılığıyla yapabileceği gibi E-tebligat ile ilgili işlemleri yapmak üzere özel yetki

içeren noterden alınmış vekâletnameyle vekili aracılığı ile de yapılabilir (<http://www.gib.gov.tr/E-tebligat>, Erişim;03.02.2017).

E-Tebliğat Sisteminin Faydaları aşağıdaki gibi sıralanabilir;

- Bilgi güvenliğini ve kişisel verilerin korunmasını sağlar.
- Hizmet kalitesini ve hızını artırır.
- Belgenin içeriğinin başkaları tarafından değiştirilemeyeceğini garanti eder,
- Elektronik ortamda tebligatın ne zaman yapıldığını, gönderen kurumun ve alıcının kim olduğunu, gönderilen tebligat ve eklerinin neler olduğu görüntülenebildiği için herhangi bir şüpheye yer bırakmaz.
- Fiziki ortamda yapılan tebligatlar ücretli iken E-tebligat ile yapılan tebligatlarda herhangi bir masraf yoktur (<http://www.gib.gov.tr/E-Tebliğat>, Erişim;03.02.2017).

3.11. Elektronik Yoklama Sistemi

Elektronik Yoklama Sistemi ile yoklama talebinin oluşturulması, oluşturulan talebin yoklamaya yetkililere iletilmesi, yoklama fişinin oluşturulması, kayıt altına alınması ve onaylanması ile yoklama fişinin ilgisine iletilmesi işlemleri elektronik ortamda gerçekleştirilecektir. Yoklama fişlerinin elektronik ortamda oluşturularak kayıt altına alınması, bunların elektronik imza araçları ile onaylanması ya da formun ıslak olarak imzalanması, bu şekilde hazırlanacak olan bilgi ve belgelerin internet de dahil olmak üzere her türlü elektronik bilgi iletişim araç ve ortamında ilgili kişilere gönderilmesi esas olmakla birlikte, yoklama faaliyetinin herhangi bir nedenle elektronik ortamda yürütülememesi halinde söz konusu işlemler genel hükümler doğrultusunda yerine getirilecektir. (GİB Tebliğ)

3.12. Elektronik Banka Tahsilât İşleme Sistemi (EBTİS)

2005 yılından itibaren vergi toplamaya yetkili finans kurumlarına mükelleflere ait tahakkuk bilgileri açılarak E- tahsilât uygulaması başlatılmıştır. Böylece bankalar tarafından toplanan vergi ödeme bilgileri de GİB veri bankasına aktarılmıştır (Özbek,2007,s.67).

EBTİS sayesinde 155 vergi dairesinin elle giriş yaparak 24 milyon makbuz kesmesi önlenerek hem işgücü hem de hata yapılma payı azaltılarak tasarruf sağlanmıştır (Öz, Bozdoğan,2012,s.88).

3.13. Vergi Denetmenleri Otomasyon Sistemi (VEDOS)

VEDOS Projesinin amacı denetimlerde etkinlik ve verimliliği arttırmaktır. 2005 yılında uygulamaya geçen proje daha sonra yaygın bir uygulama olmuştur. VEDOS sayesinde her türlü evrak, yazışma, istatistik bilgilerine ve hesaplamalara elektronik ortamda ulaşılmıştır. Vergi müfettişleri bu sayede istedikleri verilere daha rahat ulaşmakta zamandan tasarruf sağlayarak performansları artmaktadır (Şahin ve Cenikli, 2013, s.41).

VEDOS ile vergi kayıp ve kaçaklarını azaltmak hedeflenmiştir. Bu uygulama ile mükelleflere ait kayıtlar Merkezi Risk Analizi Sistemi çerçevesinde elektronik ortama aktarılacak vergi incelemesinde uygulama birliği sağlanarak denetimlerde etkinlik ve hız kazanılacaktır. Ayrıca risk analizleri sonucu incelenmesinde veya gönüllü uyum projesi kapsamında gönüllü uyuma teşvik edilmesinde yarar görülen mükellefler VEDOS üzerinden Vergi Dairesi Başkanlıklarına gönderilmiş, yapılan incelemelere veya matrah artırımlarına ilişkin çalışmaların istatistikî sonuçlarının alınması sağlanmıştır (Allahverdi, 2012, s.176) .

VEDOS da uygulama birliği sağlamak için bazı bilgiler elektronik ortama alınmıştır. Bunlardan bazıları; Evrak işlemleri, Görevlendirme işlemleri, Denetim işlemleri, İdare işlemleri, İstatistik işlemleri, Özlük işlemleri, Rapor okuma komisyonu (ROK) işlemleri, Tarhiyat öncesi uzlaşma (TOU) işlemleri, Turne işlemleri, Yazışma işlemleri, Gelir Vergisi Hesaplama, Kurumlar Vergisi Hesaplama, Gecikme Zammı / Faizi Hesaplama, Vergi Ziyatı Hesaplama, Amortisman Hesabı, Reeskont Hesaplaması, KDV Tablosu Düzeltme, Enflasyon Düzeltmesi, Yardımcı hesaplama işlemleridir (Giray,Yüce ve diğerleri,2013s.74).

3.14. Takdir Komisyonu Otomasyonu (TAKKOM)

Takdir Komisyonu Başkanlığı iş ve işlemlerinin otomasyon kapsamına alınmasını sağlayan Takdir Komisyonu Otomasyonu Sistemi (TAKKOM), vergi dairesi takdire sevk işlemleri uygulama yazılımları ile entegre çalışacak bir şekilde hazırlanmıştır. Bu kapsamda hem mevcut vergi dairesi takdire sevk işlemleri uygulama

yazılımlarında düzenlemeler yapılmış hem de sistemin tanıtımı ve uygulama ekranlarının kullanımına yönelik olarak, Vergi Dairesi Müdürlükleri ve Bağlı Vergi Dairesi Müdürlükleri (Malmüdürlükleri)bünyesinde kurulmuş bulunan geçici takdir komisyonu başkanlıklarında görevli olan personele 2010 yılında eğitimler verilmiştir (Şahin ve Cenikli, 2013, s.43).

3.15. Çağrı Merkezi

Mükelleflerin vergi ile ilgili sorularına ve sorunlarına cevap verebilmek, ihtiyaç duydukları bilgiye kısa zamanda ve doğru bir şekilde ulaşabilmeleri amacıyla, 2007 yılından itibaren çağrı merkezi faaliyete geçirilmiştir (<http://www.bursa-smmmo.org.tr>, Erişim; 03.02.2016).

Mükelleflerin vergiye gönüllü uyumunu sağlamak amacıyla verilen hizmet kalitesini sürekli iyileştirmek ve vergisel konularda yüz yüze danışmanlık hizmeti vermek üzere “Mükellef Hizmetleri Merkezi” hizmet vermeye başlamıştır. Mükellef Hizmetleri Merkezi’nde; Gelir ve Kurumlar Vergisi, Katma Değer Vergisi, Özel Tüketim Vergisi, Damga Vergisi, Veraset ve İntikal Vergisi, Harçlar, Motorlu Taşıtlar Vergisi ve bunun gibi daha birçok vergi ile ilgili konularda danışma hizmeti verilmektedir. Mükellefler, vergi borçlarının olup olmadığını ve vergi beyannamelerinin verilip verilmediğini de bu merkezden öğrenebilmektedir. Gelir idaresi tarafından bilgilerin kamuoyuna daha hızlı ulaştırılması, veri dağıtım çeşitliliğinin artırılması, insan gücü ve kaynak kullanımında tasarruf sağlanması amacı ile kısa mesaj bilgilendirme servisi de hizmete açılmıştır. Kısa mesaj bilgilendirme servisi aracılığı Haber Bildirim Aboneliği, Motorlu Taşıtlar Vergisi Miktarı Hesaplama, Motorlu Taşıtlar Vergisi Borç Sorgulama, Trafik Para Cezası Borcu Sorgulama hizmetleri sunulmaktadır (<http://www.bursa-smmmo.org.tr>, Erişim; 03.02.2016).

3.16. Bazı Yabancı Ülkelerde Elektronik Vergi Uygulamaları ve Vergi Denetimi

Amerika Birleşik Devletleri’nde vergiler, federal (merkezi hükümet), eyalet ve yerel bazda (belediye) toplanmakta olup, her birim kendi vergilerini uygulamaktadır. ABD Gelir İdaresi (IRS-Internal Revenue Service) Hazine Bakanlığı’nın bir birimi olup, çalışmalarının yönetimi Hazine Bakanı, IRS Başkanı, bir kamu sektörü temsilcisi ve 6 özel sektör temsilcisinden oluşan ve ABD Başkanı tarafından atanan bir kurul tarafından yerine getirilmektedir (Hastürk, 2010, s.44).

IRS vergi incelemesi, bir kişinin beyannamesinde beyan ettiği gelirin, indirimlerin, istisnaların, mahsupların ve diğer vergisel imkânların sadece doğruluğunu teyit etmek ve beyan edilen verginin gerçek vergi tutarı olup olmadığını tespit etmektir. Yani ABD kanunlarına göre vergi incelemesi, bir kişinin ya da kurumun defterlerinin, yasal belgelerinin ve kayıtlarının incelenmesidir (Hastürk, 2010, s.44).

IRS vergi incelemesi için seçilecek beyannamelerin incelenmesinde bilgisayar teknolojisinden büyük ölçüde yararlanmaktadır. İncelenecek mükellef ve beyannameler seçilirken en çok kullanılan DIF (The Discriminated Functions) yöntemiyle seçilmektedir. Her yıl elli bin ila yüz bin mükellef bu yöntemle incelenmektedir. Bilgi Dökümantasyon Eşleştirme Programı olarak adlandırılan bir programla, mükelleflerin vermiş olduğu tüm beyannameler ve bilgiler birbirleri ile karşılaştırılmaktadır. Ayrıca giderler, indirimler ve üçüncü kişilerin vermiş oldukları diğer bilgiler karşılaştırılmaktadır. Eğer uyumsuzluk olursa mükellef incelenen mükellefler arasına alınmaktadır. Bu yöntemle 225 milyon adet vergi beyannamesi işleme tabi tutulmaktadır (Mert, 2009, s.67).

ABD’de 1986 yılında mükelleflerin vergi beyannamelerini internet üzerinden göndermesi uygulaması başlamıştır. 2003 yılında ise 53 milyondan fazla vergi mükellefi beyannamelerini internet üzerinden göndermektedir (Karyağdı, 2006, s.30). IRS, beyannamelerin 53.000 adedini bilgisayar ile dosyalamaktadır. IRS her yıl 2 trilyon dolar vergi toplayıp toplam vergi mükelleflerinin % 1’ini denetlemektedir (Mert,2009,s.67).ABD de Elektronik Vergi İdaresi Danışma Kurulu (ETAAC) dir ve web adresi <https://www.irs.gov> üzerinden vergi ile ilgili online işlemler yapılmaktadır. 2016 yılı itibariyle 136.528.000 gelir vergisi beyannamesinden 122.546.000’i elektronik ortamda gönderilmiştir. Yani beyannamelerin % 89,8’i online gönderilmiştir (<https://www.irs.gov>, Erişim:13.02.2017).

İngiltere de ise vergi idaresinden sorumlu kurum “HM Revenue & Customs”dür. Bu kurum vergi ile ilgili bir çok işlemleri www.hmrc.gov.uk internet sitesi aracılığı ile online gerçekleştirmektedir. Mükellefler beyannamelerini online gönderebilmekte, yine tahsilat işlemlerini de online yapabilmektedir. On-line servislerden yararlanmak isteyen mükellefler için “on-line Servisler Yardım Masası” bulunmaktadır. Mükellefler sistem hakkında bilgi almak istediklerinde bu masayı telefonla arayabilmektedir (Türk,2010,s.73-74). İngiltere’de vergi incelemesi “tax inspector” denilen vergi inceleme elemanlarınca yapılmaktadır. Denetim elemanları kişilerin ve kurumların vergi beyannamelerini incelemekte, kaçakçılık veya vergi kanunlarına aykırı bir durum

mevcutsa tespit etmektedir. Gerekirse kişiden özel kayıtlarını istemektedir (Hastürk, 2010, s.46).

Fransa’da ise vergi denetimi, Maliye ve Ekonomi Bakanlıklarına bağlı faaliyet gösteren Vergiler Genel İdaresi (Direction Generale des Impots) ve İndirekt Haklar ve Gümrükler Genel İdaresi (La Direction Generale Des Douanes et des Droits Indirects) olmak üzere iki ayrı kurum tarafından yerine getirilmektedir. Vergi denetimini gerçekleştiren kişilere “Inspector Des Import” yani “Vergi Müfettişi” denilmektedir. Üç tür denetim yapılmaktadır. Birinci denetim türünde sadece beyannamedeki bilgiler kontrol edilerek yanlışlık olup olmadığı araştırılmaktadır. Buna *le contrôle formel* denilmektedir. İkinci denetim türü (*le contrôle sur pièces*) daha ayrıntılı ve mükelleften bilgi ve belge almayı gerektiren denetimdir. Üçüncü denetim türü (*la vérification approfondie*) adlı denetimdir. Bu denetimi vergi kurumunun ‘*Instecton générale des Finances* ‘ adlı uzman bir şubesi tarafından yapılmaktadır. Soruşturma gerektiren ayrıntılı bir denetim türüdür. Fransa’da da elektornik uygulamalar kullanılmaktadır. İnternet üzerinden vergi ödemesi, vergi beyannamesi gönderme işlemleri yapılmaktadır.Yine vergi ile ilgili sorunlar için “Médiateur du Minéfi’y” web sitesinden yardımcı olunmaktadır (<https://www.french-property.com>, Erişim:22.02.2017).

Almanya federal bir devlettir. Vergiler üzerindeki yetkiler ve yetkililer de bu federal anlayışa göre düzenlenmiştir. Bu açıdan yetki, konu ve yer bakımından ayrılmıştır. Toplanan vergilerde Federal Maliye İdaresinin (Bundesfinanzbehörden) ve Eyalet Maliye İdareleri (Landesfinanzbehörden) şeklinde toplanmakta ve vergi incelemeleri de buna göre yapılmaktadır. Vergi incelemesinin kapsamına giren 4 durum vardır. Bu durumlar işletmelerin incelemesi, vergi kesintilerinin incelenmesi, vergilendirme için önem taşıyan durumların incelenmesi ve vergi görevlisinin Almanya ile anlaşması ve bilgi değişiminde bulunmayan ülkelerde iş ilişkilerinin olması durumunda yerine getirmesi gereken birlikte etki ödevini (Mitwirkungspflicht) yerine getirmemesi durumlarında yapılan incelemedir. İşletmelerde normal ve kısaltılmış vergi incelemesi yapılmaktadır. Normal vergi incelemesinde bütün vergi çeşitleri, ilişkili konular ve kişilerin incelenmesi mümkündür. Kısaltılmış vergi incelemesindeyse sadece belli durumlar ele alınmaktadır (Değirmendereli, 2015,s.36-67).

Almanya’da vergi dairesi web sitesi “Finanzamt”dır ve elektronik vergi işlemlerini “Elster27” adındaki internet portalı üzerinden yürütmektedir. 1 Ocak 2006’dan beri Almanya da mükellefler kurumlar ve gelir vergisi beyanname ve bildirimlerini elektronik ortamda www.elster.de portalı aracılığı ile

gönderebilmektedirler. Elektronik kimlik doğrulama araçları sayesinde sistem, üst düzeyde güvenlik sağlamaktadır. Online çalışan Elster portalı sayesinde, mükellefler vergilendirme ile ilgili beyanname ve bildirimlerini (kurumlar vergisi beyannamesi, ücret beyannamesi, ücret stopaj kesinti bildirimleri) online oluşturabilmekte ve online vergi idaresine teslim edebilmektedirler (Türk, 2010,s.77). Mükellefler elektronik vergi kartı ile vergi ile ilgili borçlarına ve bilgilerine ulaşabilmektedirler. Vergi borçlarını internetten ödeyebilmektedir. KDV beyannamelerini online gönderebilmekte ve vergi ile ilgili sormak istedikleri şeyleri çağrı merkezlerinden öğrenebilmektedir. Almanya da 2017 tarihi itibarıyla 8 milyondan fazla insan elektronik uygulamaları kullanmaktadır. 38.370.000 gelir vergisi beyannamesi, 465.400.000 KDV İadesi elektronik ortamda gönderilmektedir (<https://www.elster.de>,Erişim:23.02.2017).

İtalya'nın online vergi hizmetleri, www.agenziaentrate.gov.it resmi web adresi üzerinden gerçekleştirilmektedir. Mükellefler site de vergi sistemi ile ilgili bilgiler edinmenin yanında, vergisel yükümlülüklerini online olarak gerçekleştirebilmektedirler. Online gerçekleştirilebilen vergisel yükümlülükler, kurumun resmi web sitesinde şu şekilde sıralanmıştır: beyannamelerin online gönderimi, online vergi ödemeleri, kiralama sözleşmelerinin tescili, mükellefin kişisel ve vergisel bilgilerine online ulaşım, F24 ve F23 formlarını kullanarak vergi ödemeleri ve diğer hizmetler. Ayrıca mükellefler, vergilendirme işlemlerinde kullanabilecekleri formlara da online ulaşabilmektedirler (Türk, 2010, s:77).

3.17. Bazı Ülkelerde Vergi Denetimi ve Elektronik Uygulamalar Üzerine Yapılan Çalışmalar

Azma, İzanlou ve Mostafapour (2012) İran da ofis otomasyonu¹ ile çalışanların performansı, çalışma süreci, bilgilere ulaşma ve vergi dosyalarını işleme hızı arasındaki ilişki araştırılmıştır. Çalışmada 180 vergi çalışanı ile anket yapılmıştır. SPSS programını, alfa testini ve korelasyon analizini kullanılmıştır. Azma, İzanlou ve Mostafapour (2012) çalışmasındaki hipotezler;

- Çalışanların performansı ile ofis otomasyonu arsında yakın bir ilişki vardır
- Otomasyonun artması ile vergilerin doğru hesaplanması arasında yakın bir ilişki vardır

¹ Automation =Otomasyon. Bir işin bilgisayar ya da iş için gerekli olan cihazlar ile otomatik olarak yapılmasıdır

- Ofis otomasyonu ile istatistiklere ve finansal verilere erişim hızının artması arasında önemli bir ilişki var
- Vergi idaresinde çalışanların iş hızı ile ofis otomasyonun arasında yakın bir ilişki var

Azma, İzanlou ve Mostafapour (2012) yaptıkları çalışma sonucunda; çalışanların performansı ile ofis otomasyonu arasında pozitif yönlü bir ilişki, verilere erişim hızı, istatistiksel ve finansal verilere erişim hızı arasında pozitif bir ilişki, ofis otomasyonu ile çalışma düzeni arasında pozitif bir ilişki, çalışma hızı ile ofis otomasyonu arasında pozitif yönlü bir ilişki bulmuşlardır.

Wang (2002)'ın Tayland'da yaptığı çalışmada mükelleflerin elektronik beyannameleri benimsemelerini etkileyen faktörler araştırılmıştır. Araştırmada teknolojiyi kabul modeli (Technology Acceptance Model - TAM), Gerekçeli Eylem Teorisi (Theory of Reasoned Action-TRA) kullanılmıştır. Elektronik vergi beyannameleri kullanmalarında güvenilirlik, öz-yeterlilik, algılanan kullanılabilirlik, algılanan yararlılık ve algılanan güvenilirlik gibi faktörlerin etkili olup olmadığı araştırılmıştır.

Tayland'da vergi beyanı elle dosyalama, 2D Barkodlu dosyalama ve İnternet dosyalama olmak üzere üç şekilde yapılmaktadır. 2002 yılında Tayland mükellefinin; 4.6 milyonu % 70'inden fazlası elle dosyalama yöntemini, % 21'i mükellefler gelir vergisi beyannamelerini hazırlamak için 2D barkodlu dosyalama sistemlerini, % 8'inden azı İnternet sistemlerini kullanmıştır. Yıllar itibariyle internetten vergi beyanında bulunan mükellef sayılarında artış görülmüştür. Wang (2002)'ın çalışmasında öne sürdüğü hipotezler aşağıdaki şekildedir:

- Bilgisayarı kullanma yeteneği olanlar elektronik vergi beyanını göndermenin faydalı olduğunu düşünmektedir.
- Bilgisayarı kullanma yeteneği olanlar elektronik vergi beyanını göndermenin kolay olduğunu düşünmektedir.
- Bilgisayarı kullanma yeteneği olanlar elektronik vergi beyanını göndermenin bilgi güvenliğini sağlayacağını düşünmektedir.
- Kullanımının kolay olduğunun düşünen kullanıcılar elektronik vergi beyanının kullanışlı olduğunu düşünmektedir.

- Kullanımının kolay olduğunun düşünen kullanıcılar elektronik vergi beyanı sisteminin güvenilir olduğunu düşünmektedir.
- Kullanımının kolay olduğunun düşünen kullanıcıların elektronik vergi beyanını kullanma niyetlerini olumlu etkilemektedir.
- Kullanımının faydalı olduğunu düşünen kullanıcıların elektronik vergi beyanını kullanma niyetlerini olumlu etkilemektedir.
- Kullanımının güvenli olduğunu düşünen kullanıcıların elektronik vergi beyanını kullanma niyetlerini olumlu etkilemektedir.

Wang (2002) bu hipotezleri araştırmak için telefonla görüşme yöntemini uygulamıştır. Standart bir görüşme formu kullanılarak 260 kişi ile görüşme yapılmıştır. Ortalama varyans analizi, korelasyon analizi uygulanmıştır ve Cronbach's alfa analizinde de sonuç %90 çıkmıştır. Çalışma sonucunda mükellefler elektronik beyanname kullanımının kolay, kullanışlı, faydalı ve güvenli olduğunu düşünürlerse, onu kullanma niyetlerini olumlu etkilemektedir. Bilgisayarı iyi kullanan biri elektronik uygulamaları kullanmayı faydalı ve kullanımının kolay olduğunu algılamaktadır. Ancak yine bilgisayarı iyi kullanan biri elektronik beyanname kullanımının güvenilir olmadığını algılamaktadır. Bilgisayar kullanma yeteneğinin iyi olması elektronik beyanname kullanma niyetini olumlu etkilemektedir.

Fu, Farn ve Chao (2005) Tayvan'da mükelleflerin elektronik vergi beyannamesini kullanmalarını sağlamak için kullanıcıların davranış niyetlerini etkileyen faktörler araştırılmıştır. Çalışmada kullanıcıların davranış niyetlerini etkileyen faktörler olarak nesnel nedenler, öz yeterlilik, kolaylık, yararlılık, kaynaklara ulaşımı kolaylaştırma, teknolojiyi kolaylaştıran koşullar, algılanan risk ele alınmıştır. Teknoloji Kabul Modeli (TAM), Planlı davranış teorisi (TPB), Yapısal eşitlik modeli (SEM) yöntemleri uygulanmıştır. Anova, doğrulayıcı faktör analizi (CFA), korelasyon, ki-kare, varyans analizleri kullanılmıştır. Elektronik posta ile 1000 kişiye anket uygulanmıştır. Çalışma sonucunda algılanan yararlılık mükellef davranışlarını etkileyen en önemli faktör olduğu bulunmuştur. Ancak diğer değişkenlerin mükelleflerin davranış niyetleri üzerindeki etkisinin 1 den az olduğu görülmüştür.

Azmi ve Bee (2010) Malezya'da mükelleflerin elektronik vergi sistemini kullanmalarını etkileyen faktörler incelenmiştir. Algılanan faydalılık, algılanan kullanım kolaylığı ve algılanan risk olmak üzere üç faktör ele alınmıştır.

Malezya’da E-devlet girişimlerine 1997’de başlamıştır. 2006 yılında elektronik vergi uygulamaları kullanılmaya başlanmıştır. 2010 yılında 1.25 milyon mükellef elektronik vergi beyanı sistemini kullanmaya başlamıştır. Azmi ve Bee (2010) çalışmasında aşağıdaki hipotezleri test etmiştir.

- Algılanan kullanım kolaylığı (PEOU), elektronik vergi beyanname sisteminin algılanan yararlılığı (PU) üzerinde olumlu etkilemektedir.
- Algılanan kullanım kolaylığı (PEOU), elektronik vergi beyanname sistemini kullanmak için gösterdikleri davranış niyetinde (BI) olumlu etkilemektedir.
- Algılanan yararlılık (PU), elektronik vergi beyanname sistemini kullanmak için gösterdikleri davranış niyeti üzerinde (BI) olumlu etkilemektedir.
- Algılanan risk (PR), elektronik vergi beyanname sistemini kullanmak için gösterdikleri davranış niyetini (BI) olumsuz etkilemektedir.
- Algılanan kullanım kolaylığı (PEOU), elektronik vergi beyanname sisteminin algılanan riski (PR) üzerinde negatif bir etkiye sahip olacaktır.
- Algılanan risk (PR), elektronik vergi beyanname sisteminin algılanan yararlılığı (PU) üzerinde negatif bir etkiye sahip olacaktır.

182 kişiye anket uygulanmıştır. Çalışma sonucunda mükelleflerin elektronik vergi beyannamesi kullanmalarını faydalı ve kullanımının kolay olmasını algılamaları etkili olmaktadır. Ayrıca mükelleflerin elektronik vergi beyannamelerini faydalı ve kullanımının kolay olduğunu algıladıkları görülmüştür. Bu nedenler elektronik vergi beyannamelerini gönüllü bir şekilde kullandıkları ortaya çıkmıştır.

Aziz ve İdris (2014) Malezya’da mükelleflerin elektronik vergi uygulamalarını kullanmalarını etkileyen faktörler araştırılmıştır. Çalışmada bağımlı değişken, mükelleflerin elektronik vergi uygulamaları kabul etmek için gösterdikleri davranışsal niyettir. Bağımsız değişkenler, performans beklentisi (PE), emek beklentisi (EE), sosyal etki (SI) ve kolaylaştırıcı koşullardır (FC). Teknoloji Kabul ve Kullanımı Teorisi (UTAUT), Yapısal Eşitlik Modeli (SEM) ve Geliştirilmiş Teknoloji Kabul Modeli (TAM3) kullanılmıştır. 7’li likert ölçeği ile 231 kişiye anket uygulanmıştır. Çoklu korelasyon analizi, ortalama varyans analizi kullanılmıştır. Mükelleflerin elektronik vergi uygulamalarını kullanmalarını sağlamak için yapılması gereken şeyler, yani davranış niyetini etkileyen faktörler araştırılmıştır. Çalışma sonucunda mükelleflerin

davranış niyetlerini emek beklentisi etkilemektedir. Ayrıca diğer değişkenler ile davranış niyeti arasında da bağlantı bulunmuştur. Bu faktörlerin mükelleflerin elektronik uygulamaları kullanmalarında etkili olduğu görülmüştür.

Maisiba ve Atambo (2016) Kenya’da elektronik vergi sisteminin Gelir İdaresinin vergi tahsilatı üzerine verimliliği incelemiştir. Anket Kenya’nın Uasin Gishu İlçesindeki Gelir İdaresi çalışanları ve mükelleflerine uygulanmıştır. Maisiba ve Atambo’in uyguladıkları anket sonucunda, mükelleflerin 85 (%) elektronik vergi sisteminin çevre dostu olmadığını ve giriş yaparken sorunlar yaşadıklarını söylemiştir. Mükelleflerin %40 vergi beyannamelerinin sorun çıkardığını, %32 si ise periyodik ve düzenli dosyalamaya yardımcı olduğunu söylemiştir. Elektronik beyannamelerinin kolay olup olmadığı sorulduğunda %52 kolay olduğunu, %40 kolay olmadığını,%8 kararsız kalmıştır. Mükelleflerden elektronik vergi beyanı ile geleneksel kâğıt ortamında oluşturulan beyannameyi düzenlemesi karşılaştırıldığında memnun olup olmadıkları sorulmuştur. Mükelleflerin %62 memnun, % 38 memnun kalmadıklarını belirtmiştir. Bunun nedeni olarak elektrik kesintisi, internet bağlantısının yavaş olması ve bilgileri hızlı girerken eksik ve hatalı girmeleri gösterilmiştir. Mükelleflerin 62 si elektronik vergi uygulamalarının geleneksel yöntemle göre hızlı ve kullanışlı olduğunu, 28 i bunu reddetmektedir. Katılımcılardan 32 si eski manuel sisteme kıyasla elektronik vergi sistemini kullanarak rahatsız olduklarını kabul etmiştir. Kullanıcıların bilgisayar bilgilerinin eksikliğinden dolayı sistemi kullanmakta sorun yaşayıp yaşamadıkları sorulmuştur. Bu durumdan dolayı sorun yaşadığını 74 katılımcı kabul etmiş, 24 katılımcı ise reddetmiştir. Elektronik vergi sistemine erişilebilirliğini kolaylık sağlandığını katılımcılardan %25 kabul , %38 kararsız,% 22 reddetmiştir.

Wamathu (2014) Kenya’da elektronik vergi uygulamalarının vergi denetimi üzerine etkisini incelemiştir. Çalışmayı yapmasının amacı denetim firmasında çalışanlara anket formu ile elektronik uygulamalardan memnun kalıp kalmadıklarını, bu sistemin artı ve eksi yönlerini tespit etmeyi sağlamaktır. Wamathu çalışması sonucunda sorduğu sorular ve elde ettiği veriler şunlardır;

- Katılımcılara elektronik vergi uygulamalarından sonra vergi ile ilgili para cezalarının azaldı diye sorulduğunda % 60.9 azaldığını,% 39.1’i azalmadığını söylemiştir.
- Katılımcıların %82 si elektronik uygulamalardan sonra veri tahsilâtının artacağını, %17,4 artmayacağını söylemiştir.

- Vergi mükelleflerinin muhasebe kayıtlarının elektronik vergi uygulaması ile birlikte vergi sisteminin daha doğru, güncel ve güvenilir mi diye sorulduğunda, katılımcılardan % 56.5'i evet, % 43.5'i hayır demiştir.
- Sahtekarlık azalmış mıdır diye sorulduğunda % 69.6'sı evet , % 30.4'ü hayır demiştir.
- Elektronik beyannamelerin zamanında teslim edildi mi diye sorulduğunda kararsız cevabı çıkmıştır.
- Denetim süreci azalmış mıdır diye sorulduğunda katılımcıların çoğunluğu evet demiştir.
- Elektronik vergi uygulamaları konusunda bilgili misiniz diye sorulduğunda katılımcıların çoğu evet demiştir.
- Online sisteme girerken sıklıkla sorunlar karşılaşıyor musunuz diye sorulduğunda çoğunluğu karşılaşmadığını söylemiştir.
- Elektronik vergi uygulamalarını kullanıcı dostu mu diye sorulduğunda çoğunluğu kullanıcı dostudur demiştir.

Yine çalışmada sistemin çalışan sayısında azalma yaratarak iş kaybına neden olduğu ve sistemi doğru bir şekilde kullanabilmek için çalışanların eğitilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır. Vergi uygulaması, vergi kaçakçılığı, vergi iadesi ile vergi performansı arasında bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.

- Vergi hizmeti kalitesi ile algılanan kullanım kolaylığı arasında doğrudan doğruya pozitif bir ilişki vardır.
- Algılanan kullanım kolaylığı ile çevrimiçi vergi sistemi kullanımı arasında doğrudan olumlu bir ilişki vardır.
- Vergi hizmeti kalitesiyle çevrimiçi vergi sistemi kullanımı arasında doğrudan doğruya olumlu bir ilişki var.
- Çevrimiçi vergi sistemi kullanımı ve vergi hizmeti kalitesi arasındaki ilişki üzerinde algılanan kolay kullanımın arabuluculuk etkisi vardır.

Elektronik vergi uygulamalarına ilişkin yapılan literatür taraması Tablo 8'da özet olarak sunulmuştur.

Tablo 8.

Diğer Ülkelerde Vergi Denetimi ve Elektronik Uygulamalar Üzerine Yapılan Çalışmalar

Yazar	Amaç	Bağımsız Değişkenler ve Kurgu	Bağımlı Değişken	Kullanılan Yöntemler	Bulunan Sonuç
Azma, İzanlou ve Mostafapour (2012) İran	Ofis otomasyonu ile çalışanların performansı, vergi ile ilgili bilgilere ulaşma hızı, vergilerin doğru hesaplanması, iş hızı arasında ilişki olup olmadığı araştırılmıştır.	Ofis otomasyonu	Çalışanların performansı, verilere, istatistiksel bilgilere, analizlere ulaşma hızı, vergilerin doğru hesaplanması, prosedürlerin doğru bir şekilde uygulanması	SPSS kullanılarak korelasyon analizi yapılmıştır.	Ofis otomasyonu (bilgisayar ve gerekli cihazlar ile otomatik işleme yapma) ile çalışanların performansı, verilere, istatistiksel bilgilere, analizlere ulaşma hızı, vergilerin doğru hesaplanması, prosedürlerin doğru bir şekilde uygulanması arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur.
Wang (2002) Tayvan	Elektronik vergi beyanını kullanma niyeti üzerinde algılanan kullanım kolaylığı, algılanan güvenlik, algılanan yararlılık arasındaki ilişki araştırılmıştır.	E-beyanname, Bilgisayar kullanma yeteneği (öz yeterliliği)	Algılanan farkındalık, algılanan kullanım kolaylığı, güvenilirlik, algılanan yararlılık, algılanan kullanışlılık	Korelasyon ve ortalama varyans analizi kullanılmıştır.	Teknolojiyi kabul modeli (Technology Acceptance Model - TAM), Gerekçeli Eylem Teorisi (Theory of Reasoned Action-TRA) modelleri kullanılarak; Elektronik vergi beyanını kullanma niyeti üzerinde algılanan kullanım kolaylığı, algılanan güvenlik, algılanan yararlılık araştırılıp olumlu sonuç bulunmuştur. Daha sonra bilgisayarı kullanma yeteneği bu durumu etkileyen önemli bir nokta olduğu bulunmuştur.
Fu, Farn ve Chao (2005) Tayvan	Mükelleflerin elektronik vergi beyannamesini kullanmalarını sağlamak için, kullanıcıların davranış niyetlerini etkileyen faktörler araştırılmıştır.	E-beyanname, davranış niyeti	Nesnel nedenler, öz yeterlilik, kolaylık, yararlılık, kaynaklara ulaşımı kolaylaştırma, teknolojiyi kolaylaştıran koşullar, algılanan risk	Anova, doğrulayıcı faktör analizi (CFA), korelasyon, ki-kara, varyans analizleri	Çalışmada Teknoloji Kabul Modeli (TAM), Planlı davranış teorisi (TPB), Yapısal eşitlik modeli (SEM) yöntemleri kullanılarak algılanan yararlılık mükellef davranışlarını etkileyen en önemli faktör olduğu bulunmuştur. Ancak öz yeterlilik, algılanan risk gibi faktörlerin mükelleflerin davranış niyetleri üzerindeki etkisinin 0.1 den az olduğu görülmüştür.

Azmi ve Bee (2010) Malezya	Mükelleflerin Elektronik vergi beyannamesini kullanmaları ile davranış niyetleri arasında bir ilişki olup olmadığı araştırılmıştır	E-beyanname, davranış niyeti	Algılanan faydalılık, algılanan kullanım kolaylığı ve algılanan risk	Ortalama varyans analizi, korelasyon analizi	Mükelleflerin elektronik vergi beyannamesi kullanmalarını faydalı ve kullanımının kolay olmasını algılamaları etkili olmaktadır. Ayrıca mükelleflerin elektronik vergi beyannamelerini faydalı ve kullanımının kolay olduğunu algıladıkları görülmüştür.
Aziz ve İdris (2014) Malezya	E-beyannameyi kullanmaları ile davranış niyetleri arasında bir ilişki olup olmadığı araştırılmıştır. Ayrıca davranış niyetlerin ile performans, emek, sosyal etki ve kolaylaştırıcı etki arasındaki ilişki araştırılmıştır.	E-beyanname, davranış niyeti	Performans beklentisi (PE), emek beklentisi (EE), sosyal etki (SI) ve kolaylaştırıcı koşullardır (FC)	Çoklu korelasyon	Teknoloji Kabul ve Kullanımı Teorisi, Yapısal Eşitlik Modeli ve Geliştirilmiş Teknoloji Kabul Modeli kullanılarak elektronik uygulamaları kullanmalarında davranış niyetlerinin etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Davranış niyetlerini ile Performans beklentisi, emek beklentisi, sosyal etki ve kolaylaştırıcı koşul değişkenleri arasında da bağlantı bulunmuştur.
Maisiba ve Atambo (2016) Kenya	Elektronik vergi sisteminin Gelir İdaresinin vergi hasılatı üzerine verimliliği incelenmiştir.	E-uygulamalar	Vergi tahsilatı	5 likert ölçeği, frekans analizi	Elektronik vergi sistemini kullanan kullanıcıların büyük bir çoğunluğu sistemin kolay, hızlı, periyodik işlemler için uygun olduğunu söylemiştir. Ancak bilgisayar kullanmakta sorun yaşayanlar bu sistemden memnun kalmadığını belirtmiştir. Ayrıca sisteme aşırı yoğunluk olduğunda ve elektrik kesintisi, internette sorun yaşandığında vergi ile ilgili yükümlülüklerini yerine getirirken problemler yaşamışlardır.
Wamathu (2014) Kenya		E-uygulamalar	Vergi denetimi	Regresyon analizi, frekans analizi, korelasyon analizi	Elektronik uygulamalar sayesinde vergi cezalarının azalacağı, daha doğru bir şekilde verginin hesaplanacağı, vergi tahsilatının artacağı, sahtekârlığın azalacağı, deneyim sürecinin kısılacağı bulunmuştur. Ancak elektronikleşme ile işsizliğin artacağı, sistemi kullananların ise bu konu da eğitim alması gerektiği görülmüştür.

3.18. Türkiye’de Elektronik Uygulamalar ve Vergi Denetimi Üzerine Yapılan Çalışmalar

Çütcü (2010) E-devlet uygulamalarının kamu harcamalarına etkisini incelemiştir. Bu kapsamda VEDOP projesini ele almıştır. Çalışmada oluşturulan ve test edilen hipotez “E-devlet projelerinin başlangıç maliyetleri oldukça yüksek olup uzun vadede ise kamu harcamalarını kısıtıcı etkisi vardır. Bu projeler, kamu ekonomisi ile vatandaşlar ve firmalara önemli tasarruflar yaratmaktadır”. Bunu araştırmak için Ankara merkezli proje yöneticileri ve uygulayıcıları ile görüşme yapmıştır. Yaptığı görüşmelerde;

- E-devlete geçiş nasıl olmuş,
- Niçin E-devlet projesine yatırım yaptınız
- E-devlet projesi öncesi ve sonrası kurumunuzda ne gibi değişiklikler oldu
- E-devletin vatandaş ve kuruma faydası oldu mu?
- Harcamalarda tasarruf sağladı mı?
- Kayıtdışı ekonomiye faydası oldu mu, sorularına cevaplar aranmıştır.

Çütcü (2010) yaptığı araştırma sonucunda, Gelir İdaresinin mükellefe ait bilgilere VEDOP projesi sayesinde hızlı bir şekilde ulaşıldığını, zaman ve personelden tasarruf sağlandığını, vergi kaçaklarının azaldığını bulmuştur. VEDOP öncesi vergi daireleri aracılığıyla yapılan vergi toplama işlemlerinde işlem başına maliyeti 2 dolar olmasına karşılık elektronik uygulamalar sayesinde 35 cent inmiştir. Haciz uygulamaları sayesinde yaklaşık 10 milyon TL tasarruf edilmiştir. Beyannamelerin internet üzerinden alınması sonucu her kâğıt için beş sayfa tasarruf edildiği düşünülerek internet ortamında gönderilen beyanname adeti 104.835.074 adet olduğundan dolayı $(104.835.074 \times 5)$ 524.175.370 adet A4 sayfasından tasarruf edildiği bulunmuştur. 6 firmada 719 milyon adet faturanın basımından 3 milyon dolar tasarruf edildiği ve faturanın ikinci nüshasının basımı için 408.897.136 sayfa kâğıttan tasarruf edilerek, yıllık ortalama 4.860 ton kâğıt tasarrufu sağlanmıştır. Ayrıca yaptığı literatür çalışmasında, VEDOP ile birlikte kayıtdışı ekonomi 2002-2005 yılları arasında %33,7’den %25,5’e düşürülmüş, vergi toplama maliyetleri işlem başına 2\$’dan 0,35\$’a indiği sonucuna ulaşmıştır.

Akdemir (2008) VEDOP projesi kapsamında Eğirdir Vergi Dairesinde elektronik vergi uygulamalarını incelemiştir. Vergi dairesinde inceleme yaparak görüşmeler yapmıştır. Yaptığı çalışmada VEDOP projesinin faydalarını/zararlarını incelemiştir. E-Vdo uygulamasının çok yavaş olduğunu, özellikle beyannamelerin verildiği günlerde ve sabah saatlerinde sistemin çok yoğun olduğuna, teknik bir arıza olduğunda tüm işlemlerin durduğunu ve mükelleflerin saatlerce beklediğini belirtmiştir. Güvenlik altyapısından kaynaklanan sorunlar yaşanmadığı ve VEDOP'un güvenli bir sistem olduğu da kullanıcılardan öğrenmiştir. Görüşme yaptığı 10 kişiden 7'sinin VEDOP'un kişisel bilgilerin güvenliğini yeterince sağladığını öğrenmiştir. Kullanıcılar sistemi iyi bilmemelerinden dolayı vergilerini yanlış veya eksik beyan etme durumu ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Yaptığı görüşmede 10 personelden 3 de kağıt tasarrufu sağladığını bulmuştur. Yani VEDOP projesi sayesinde kağıt ve kırtasiyecilikte fayda sağlanmıştır.

Giray, Yüce ve diğerleri vergi mükelleflerinin elektronik vergi sistemini kullanmalarını etkileyen temel faktörleri tespit etmek için BTKKT modelini Türkiye'ye uyarlayarak tespit etmeye çalışmışlardır. Çalışmada Bursa SMMM Odasına Mali müşavirlerle yapılmıştır. Ankette 5 li likert ölçeği kullanılmış ve SMMM'lere E-vergilemeyi benimseyip benimsemediklerine dair sorular sorulmuştur. Çalışmada BTKKT'nın amacı, bireylerin teknolojiye yönelik davranışsal tutumunu ve kullanım niyetlerinin kullanıcıların teknolojiyi kabullenmesini doğrudan belirleyen değişkenler (performans beklentisi, çaba beklentisi, risk algısı, güven algısı ve kolaylaştırıcı) üzerine etkisini araştırmaktır. Çalışmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır. Bulunan katsayı pozitif ve 1 ile 5 arasında 1 e yakın ise aradaki ilişki olumlu yönde diye yorumlanmıştır.

- Mükelleflerin E-vergileme sistemine ilişkin performans beklentisi, güven algıları, çaba beklentisi davranışsal tutum üzerinde olumlu etki yarattığı bulunmuştur.
- Mükelleflerin E-vergileme sistemine ilişkin risk algıları, davranışsal tutum üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olduğu bulunmuştur. Yani risk algısının davranışsal tutum üzerinde olumsuz etkisi olduğu bulunmuştur.
- Mükelleflerin E-vergileme sistemine ilişkin kolaylaştırıcı durumlar ve davranışsal tutum kullanım niyeti üzerinde pozitif bir etkiye sahiptir.

Ayrıca çalışmada; performans beklentisi faktörü ile ilgili anket sonuçları incelenerek, elektronik vergileme sisteminin mükelleflerin vergi ödevlerini hızlı bir şekilde yerine getirmelerini sağladığı ve iş performanslarını artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Güven Algısı faktörünün davranışsal tutum üzerindeki pozitif etkisi incelenerek, mükelleflerin E-vergileme sisteminde bilgilerinin güvende olduğu ve sistemin yolsuzluk ve suiistimalleri önlediği algısının ön plâna çıktığı bulunmuştur. Elektronik uygulamaları kullanan kullanıcıların büyük bir çoğunluğu zorunlu olmayan hallerde bile E-vergileme sistemini kullanmayı tercih ettiğini beyan etmişlerdir.

Övet (2010) Türkiye’de vergi denetiminin etkinliğini etkileyen unsurlar incelenmiştir. Ankara’da Vergi Denetmen (Vergi Müfettişi) ve Vergi Denetmen Yardımcılarına (Vergi Müfettişi Yardımcısı) anket uygulanmıştır. Çalışmada elde edilen bulgular değerlendirilirken, istatistiksel analizler için SPSS for Windows 15.0 programı kullanılmıştır. Genel güvenilirlik için Cronbach’s Alpha katsayısı hesaplanmıştır. Anketin güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Uzmanlaşma, Mevzuat, Nitelik, Özlük hakları, Etkinlik, Donanım, Plan ve koordinasyon faktörleri, Vergi Denetmen ve Vergi Denetmen Yardımcılarının yaşları, medeni durumları, eğitim düzeyleri ve cinsiyetlerine göre 7 faktöre verdikleri öneme bakılmıştır. Özlük hakları ve donanım faktörleri hem vergi denetmenleri hem de Vergi Denetmen Yardımcıları açısından önemli görülmüştür. Ayrıca vergi denetiminin etkinliğini belirleyen en önemli faktör vergi denetiminde örgütlenme sorunu olarak bulunmuştur. Vergi denetiminde etkinliği ölçülmesinde en önemli faktör vergi mevzuatı olarak bulunmuştur. Vergi mevzuatımızın sık sık değişmesi hem konunun uzmanları tarafından hem de vergi mükellefleri tarafından neredeyse takip edilemez hale gelmiştir.

Alagöz (2013) muhasebecilerin ve muhasebe çalışanlarının elektronik beyanname programına yönelik tutumlarını öğrenmek için Teknoloji Kabul Modelini kullanarak, E-beyanname kullanan 291 muhasebeci, mali müşavir, muhasebe elemanına anket yapılmıştır. Muhasebecilerin elektronik beyanname programına yönelik tutumlarını ile algılanan fayda, algılanan kullanım kolaylığı, algılanan davranışsal kontrol, dış etkenler, öz yeterlilik ve tutumu arasındaki ilişki incelenmiş, olumlu yönde etkileyip etkilemediği araştırılmıştır. Ankette verilerin analizi için SPSS programı ve 5 liket ölçeği kullanılmıştır. Çalışma sonucunda algılanan fayda diğer faktörlerden bağımsız olarak tek başına toplam varyansın en büyük kısmını %30’unu oluşturmuştur. Değişkenlerin kendi aralarında sınıflandırmasını yapmak için keşifsel faktör analizi (KFA) gerçekleştirilmiştir. Öz yeterlilik, algılanan kullanım kolaylığı, algılanan

davranışsal kontrol, dış etkenler ve tutum faktörler sırasıyla varyansı açıklama yüzdeleri %12.3, %8.5, %6, %6 ve %4,9 olarak bulunmuştur. Her bir değişkenin ilgili faktöre pozitif ve yüksek bir korelasyonla yüklendiği bulunmuştur. Faktörler arasındaki ilişkinin en yüksek algılanan fayda faktörleri ile tutum arasında kuvvetli ve pozitif yönlü bir ilişkinin var olduğu bulunmuştur. Buna karşın, algılanan fayda ile tutum aralarındaki ilişki düzeyleri en düşük düzeye sahip faktör olarak bulunmuştur. Faktör analizinin uygunluğunu ve kullanılan değişkenlerin homojenliğini test etmede KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) örneklem yeterliliği ölçütü ve Barlett testi kullanılmıştır. KMO örneklem yeterliliği ölçütü değeri kabul edilebilir sınır olan 0.60'nin üzerinde bulunmuştur. Barlett testinden (Khi-Kare=2930,173; $p<0.05$) ana kütle içindeki değişkenler arasında bir ilişkinin var olduğu anlaşılmaktadır. Çalışmada regresyon analizi sonuçlarına göre muhasebecilerin ve muhasebe çalışanlarının elektronik beyanname programını kullanmalarına yönelik algıladıkları faydanın, algıladıkları kullanım kolaylığının, algılanan davranışsal kontrolün ve dış etkenlerin programın kullanımına yönelik tutumlarını istatistikî olarak anlamlı bir şekilde olumlu etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşın öz yeterliliklerinin tutumları olumlu etkilemesine karşın, bu etki istatistikî olarak anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Özgen ve Turan (2009) Türkiye’de elektronik beyanname uygulamalarının meslek mensupları (serbest muhasebeciler, serbest muhasebeci mali müşavirler ve yeminli mali müşavirler) tarafından benimsenmesi ve benimsenme nedenlerini, Genişletilmiş Teknoloji Kabul Modeli (*E-TAM*) ile test edilmiştir. Özgen ve Turan (2009) tarafından, Türkiye’de meslek mensuplarının E-beyanname uygulamasını benimseme davranışlarını etkileyen sosyo-psikolojik faktörler, TAM ve TBP teorik altyapıları kullanılarak ampirik olarak test edilmiştir. Geliştirilmiş TAM’ın değişkenlerinin (Uyumluluk ve Uygunluk (C), Algılanan Kullanım Kolaylığı (PEU) ve Algılanan Kullanışlılık (PU)), meslek mensuplarının teknoloji kullanma konusundaki niyetlerini pozitif, yüksek derecede anlamlı ve kuvvetli bir şekilde ilişki olduğu bulunmuştur. TAM’in bireysel teknoloji kullanımı yönündeki niyet ve davranışı, oldukça güvenilir olarak bulunmuştur. TBP’den alınan diğer iki değişken (Yakınların Etkisi (SN) ve Kendine Güven (SE)), meslek mensuplarının teknoloji kullanma konusundaki niyet ve davranışlarını anlamlı bir şekilde tahmin edemediği ortaya çıkmıştır.

Mert (2009) bilgisayar internet teknolojisinin vergi denetimine etkisi, etkin bir vergi denetimi için hangi faktörlerin etkili olduğunu ve çözüm önerilerini araştırmıştır.

Vergi dairesi başkanlığında görev yapan vergi dairesi denetmenleri grup müdürü ve vergi dairesi başkanlığında görev yapmakta olan on adet vergi denetmeni ile mülakat şeklinde örnek olay çalışması yapılmıştır. Vergi denetmenleri VEDOS, VEDOP projelerinin vergi denetiminin etkin ve hızlı yapılmasında katkı sağladığını, mükelleflere ait bilgilere ulaşmada, düzenlenen raporların veri ambarına aktarılmasında kullanıldığını ifade etmişlerdir. Ancak mükelleflere ait bilgilere erişimde kısıtlamalar olduğuna ve alt yapı yetersizliğinin olduğuna işaret etmişlerdir.

Türk (2010) elektronik vergi denetimi ile mükelleflerin vergi kaçırma eğilimleri arasındaki ilişkileri, elektronik vergi denetimlerinin mükellefler üzerinde yeterince caydırıcı bir etkiye sahip olup olmadığını, elektronik denetimin, vergi kayıp ve kaçaklarına karşı etkin kullanılma imkânlarını ve mükelleflerin vergiye gönüllü uyumuna etkileri araştırılmıştır. Pamukkale Vergi Dairesi mükelleflerinin elektronik vergi denetimine yönelik tutumlarının incelenebilmesi için 384 mükellefe yüz yüze görüşme yöntemiyle anket uygulanmıştır. 5’li Likert ölçeği kullanılmıştır. Ankete katılanlar;

- Türkiye’de vergi kayıp ve kaçaklarına karşı elektronik vergi denetiminden yeterince faydalanılmadığına,
- Elektronik takip ile vergi kaçırma eğilimi arasında bir ilişkinin var olduğu,
- Elektronik vergi denetimini, etkin bir vergi denetimi için yeterli görülmediği, fiili vergi denetimleri ile desteklenmesi gerektiği,
- Elektronik vergi denetiminin mükellefler üzerindeki psikolojik etkisinin var olacağı görüşüne katıldıkları,
- Vergi kayıp ve kaçaklarına karşı elektronik takip etkin bir şekilde kullanılacağına,
- Elektronik haciz ile vergi tahsilâtını hızlandıracağına,
- Mal ve hizmet alış ve satışlarında elektronik fatura düzenine geçilmesiyle, vergi kaçağının minimum seviyeye ineceğine,
- Defter ve muhasebe kayıtlarının elektronik ortamda düzenlenmesi ve ibraz edilmesiyle, vergi denetim birimlerinin işinin kolaylaşacağı, hızlanacağı ve etkin hale geleceğine inandıkları,
- Beyannamelerin elektronik ortamda verilme zorunluluğu geldikten sonra mükelleflerin vergi kaçırma eğilimlerinde azalma olduğu,

- Mükellefin elektronik vergi denetimlerinin güvenilirliğine inandıklarını, ifade etmişlerdir.

Gümüş ve Öz Yalama (2013) mükelleflerin vergi kaçırmalarında etkili olan değişkenleri (vergi oranı, vergi cezaları, vergi denetimleri, vergi ahlakı, vergi sistemi ve demografik diğer nedenleri) anket yöntemiyle araştırmıştır. Eskişehir ilinde faaliyet gösteren 400 vergi mükellefine anket uygulanmıştır. Çalışmada vergi oranlarının yüksek olması vergi kaçırma eğilimini attırdığı, vergi kaçakçılığı suçu için öngörülen cezaların ağır olması vergi kaçırma eğilimini azalttığı, vergi denetimi ile vergi kaçırma eğilimi arasında ters yönlü bir ilişkinin olduğu, vergi idaresinin etkin ve adaletli çalıştığının algılanması vergi kaçırma eğilimini azalttığı sonucunu bulunmuştur.

Diril ve Egeli (2014) serbest muhasebeci ve mali müşavirlerin, vergi bilincinin geliştirilmesinde bilişim teknolojilerinden ne kadar yararlandıklarını araştırmıştır. İzmir ili çevresinde 322 serbest muhasebeci ve mali müşavir anket uygulanmıştır. SPSS for Windows” (20.0) programından yararlanılmış, Güvenilirlik analizi, Frekans Analizi ve Anova testi yapılmıştır. Çalışma sonucunda ankete katılan mali müşavir ve serbest muhasebecilerin;

- Teknolojik gelişmelerin yeterince kullanılmamasının vergi işlemlerini uzattığını,
- Vergi İdaresinin vergi sisteminde yapacağı değişiklikleri önceden sosyal medyada (Facebook, Twitter vb) mükellef ile paylaşması, mükellefin vergi bilinci artıracığını
- Elektronik vergilemedeki gelişmelerin vergi daireleri arasındaki uygulama farklılıklarını azaltacağını
- Mükelleflerin yapacakları işlemleri teknoloji aracılığıyla önceden bildirmesinin vergilerin zamanında hazineye ulaşmasını kolaylaştırıcı etkide bulunacağını
- Maliye mükellef ile iletişimini güçlendirmek için mükellef gruplarına göre farklı bilgi teknolojilerini (SMS, Facebook, TV, Reklam araçları vb) kullanması gerektiğini
- Vergi işlemlerinin elektronik ortamda yapılmasının mükellefin vergi işlemleri sırasında yaşadığı sıkıntıları (kuyrukla, mesai kısıtı, vergi idaresinde fiziksel yapı vb.) azaltacağını

- Vergilerini bankamatikler gibi otomatik ödeyebilecekleri vergi matiklerin olması gerektiğini
- Vergilerin ne zaman, ne kadar ödeneceğini gösteren bir vergi kartı ile işlem yapılması halinde, vergi sisteminin daha basitleşeceğini
- Devletin mükellefe ücretsiz vergi danışmanı atamasının mükellefin vergi bilincini artıracakını düşündükleri bulunmuştur.

Türkiye’de yapılan ve bu çalışmada gözden geçirilen çalışmalar Tablo 9’de topluca sunulmuştur.

Tablo 9.

Türkiye’de Elektronik Uygulamalar ve Vergi Denetimi Üzerine Yapılan Çalışmalar

Yazar	Amaç	Bağımsız Değişkenler ve Kurgu	Bağımlı Değişken	Kullanılan Yöntemler	Bulunan Sonuç
Çütücü (2010)	E-devlet uygulamalarının kamu harcamalarına etkisinin olup olmadığı incelenmiştir.	E- devlet uygulamaları	Kamu tasarrufu	Nitel araştırma	VEDOP ile birlikte kayıtdışı ekonomi 2002-2005 yılları arasında %33,7’den %25,5’e düşürülmüş, vergi toplama maliyetleri işlem başına 2\$’dan 0,35\$’a indiği sonucuna ulaşmıştır.
Akdemir (2008)	VEDOP projesinin fayda/zararlarını araştırmak amacıyla çalışma yapılmıştır.	E- devlet uygulamaları	Zarar/yararı	Nitel araştırma Eğirdir Vergi dairesinde inceleme yapılmıştır.	Kullanıcıların sistemi iyi bilmemelerinden dolayı vergilerini yanlış veya eksik beyan etme durumu ile karşı karşıya kalmaktadırlar. VEDOP projesi sayesinde kağıt ve kırtasiyecilikte fayda sağlanmıştır.
Giray, Yüce ve diğerleri	Çalışmanın amacı bireylerin elektronik uygulamaları kullanmalarına yönelik davranışsal tutumunu ve kullanım niyetlerinin kullanıcıların teknolojiyi kabullenmesini doğrudan belirleyen değişkenler (performans beklentisi, çaba beklentisi, risk algısı, güven algısı ve kolaylaştırıcı) üzerine etkisini araştırmaktır	Bireylerin teknolojiye yönelik davranışsal tutumunu ve kullanım niyetini	Performans beklentisi, çaba beklentisi, risk algısı, güven algısı ve kolaylaştırıcı durumlar	Anket , BTKKT modeli	Vergi mükelleflerinin Elektronik vergi sistemini kullanmalarını etkileyen temel faktörleri tespit etmek için BTKKT modelini Türkiye’ye uyarlayarak tespit etmeye çalışmışlardır. BTKKT’nın amacı, bireylerin teknolojiye yönelik davranışsal tutumunu ve kullanım niyetlerinin kullanıcıların teknolojiyi kabullenmesini doğrudan belirleyen değişkenler (performans beklentisi, çaba beklentisi, risk algısı, güven algısı ve kolaylaştırıcı) üzerine etkisini araştırmaktır. E-uygulamaları kullanan kullanıcıların büyük bir kısmı zorunlu olmayan hallerde bile E-vergileme sistemini kullanmayı tercih ettiğini beyan etmişlerdir.
Övet (2010)	Türkiye’de vergi denetiminin etkinliğini etkileyen unsurlar incelenmiştir.	Vergi denetimi Etkinliği	Uzmanlaşma, Mevzuat, Nitelik, Özlük hakları, Etkinlik, Donanım, Plan ve koordinasyon faktörleri	İstatistiksel analizler için SPSS for Windows 15.0 programı	Vergi denetiminde etkinliği ölçülmesinde en önemli faktör vergi mevzuatı olarak bulunmuştur.

Alagöz (2013)	Muhasebecilerin elektronik beyanname programına yönelik tutumları ile algılanan fayda, algılanan kullanım kolaylığı, algılanan davranışsal kontrol, dış etkenler, öz yeterlilik ve tutumu arasındaki ilişki incelenmiş, olumlu yönde etkileyip etkilemediği araştırılmıştır	E-Beyannameye muhasebecilerin tutumu	Algılanan fayda,öz yeterlilik, algılanan kullanım kolaylığı, algılanan davranışsal kontrol, dış etkenler ve tutum	Teknoloji Kabul Modeli kullanılmış, 5'li likert tipi ölçeği, Korelasyon analizi, keşifsel faktör analizi (KFA), KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) örneklem yeterliliği ölçütü ve Barlett testi Regresyon analizi	Muhasebecilerin elektronik beyanname programını kullanmalarına yönelik algılanan fayda, kullanım kolaylığı, davranışsal kontrol, dış etkiler onların programı kullanmalarına yönelik tutumlarını olumlu etkiler. Öz yeterlilik ise olumlu çıkmamıştır.
Özgen ve Turan(2009)	Türkiye’de elektronik beyanname uygulamalarının meslek mensupları (serbest muhasebeciler, serbest muhasebeci mali müşavirler ve yeminli mali müşavirler) tarafından benimsenmesi ve benimsenme nedenlerini, Genişletilmiş Teknoloji Kabul Modeli (E-TAM) ile test edilmiştir.	Davranışa Yönelik Niyet (Behavioral Intention – BI), Algılanan Kullanışlılık (Perceived Usefulness - PU)	Algılanan Kullanım Kolaylığı , Algılanan Kullanışlılık, Yakınların Etkisi ve Kendine Güven Uygunluk/Uyumluluk	Genişletilmiş Teknoloji Kabul Modeli (E-TAM) TBP teorisi ,regresyon analizi	Geliştirilmiş TAM’ın değişkenlerinin Uyumluluk ve Uygunluk, Algılanan Kullanım Kolaylığı ve Algılanan Kullanışlılık, meslek mensuplarının teknoloji kullanma konusundaki niyetlerini pozitif, TBP (Yakınların Etkisi (SN) ve Kendine Güven (SE)) ise negatif etkilemiştir.
Mert (2009)	Bilgisayar internet teknolojisinin vergi denetimine etkisi, etkin bir vergi denetimi için hangi faktörlerin etkili olduğunu ve çözüm önerilerini araştırmıştır	Bilgisayar internet teknolojisi	Vergi denetimi	Nitel araştırma	VEDOS, VEDOP projelerinin vergi denetiminin etkin ve hızlı yapılmasında katkı sağladığını, mükelleflere ait bilgilere ulaşmada, düzenlenen raporların veri ambarına aktarılmasında kullanılmaktadır. Mükelleflere ait bilgilere erişimde kısıtlamalar olduğuna ve alt yapı yetersizliğinin olduğu öğrenilmiştir.

Türk (2010)	Elektronik vergi denetimi ile mükelleflerin vergi kaçırma eğilimleri arasındaki ilişkileri, elektronik vergi denetimlerinin mükellefler üzerinde yeterince caydırıcı bir etkiye sahip olup olmadığını, elektronik denetimin, vergi kayıp ve kaçaklarına karşı etkin kullanılma imkânlarını ve mükelleflerin vergiye gönüllü uyumuna etkileri araştırılmıştır.	Elektronik vergi denetimi	Vergi kayıp ve kaçakları	Anket, 5 liket ölçeği, tek yönlü varyans (ANOVA),	Elektronik vergi denetimi, mükelleflerin vergi kaçırma eğilimini azaltıp vergiye gönüllü uyumu arttırdığı, elektronik vergi denetiminden yeterince faydalanılmadığı; elektronik vergi denetimlerinin fiili vergi denetimleri ile desteklenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır
Gümüş ve Öz Yalama (2013)	Mükelleflerin vergi kaçırmalarında etkili olan değişkenleri (vergi oranı, vergi cezaları, vergi denetimleri, vergi ahlakı, vergi sistemi ve demografik diğer nedenleri) anket yöntemiyle araştırmıştır.	Vergi kaçırma	Vergi denetimleri, vergi oranı, vergi cezaları, vergi ahlakı, vergi sistemi ve demografik diğer nedenleri	Anket, 5 liket ölçeği	Çalışma sonucunda mükellefler artan vergi cezaları ve vergi denetimlerinin vergi kaçırma eğilimini azalttığını belirtmişlerdir.
Diril ve Egeli (2014)	Serbest muhasebeci ve mali müşavirlerin, vergi bilincinin geliştirilmesinde bilişim teknolojilerinden ne kadar yararlandıklarını araştırmıştır	Vergi bilinci	Bilişim teknolojilerinden yararlanma	Frekans Analizi, Tek Yönlü Varyans Analizi, Anova testi	Vergi bilincinin artırılmasında görsel-işitsel yayın araçları (televizyon, radyo, toplu taşıma araçları) yoluyla vatandaşların vergileme süreci hakkında bilgilendirilmesi, danışmanlık hizmetleri sunulması, vergi işlemlerinin elektronik ortamda yapılmasının, vergi matik ve vergi kartının olması gibi elektronik uygulamaların etkili olduğu bulunmuştur.

BÖLÜM IV

4. ELEKTRONİK UYGULAMALARIN VERGİ DENETİMİ ÜZERİNE ETKİSİ: DENETİMİN TARAFLARI ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

Bu bölümde elektronik uygulamaların vergi denetimi üzerindeki etkisi incelenmektedir. Elektronik uygulamaların vergi denetimi üzerindeki etkisinin olumlu mu yoksa olumsuz yönde mi olduğu araştırılmaktadır. Bu nedenle verginin tarafları olan verginin ödenmesinde mükelleflere yol gösteren ve elektronik uygulamaları bizzat kullanan mali müşavirlerle görüşmeler yapılmaktadır. Mükellefler için işlemlerinin hızlı ve kolay yapılması, daha az maliyetle vergilerini ödemeleri, bürokratik engellerin az olması vergiyi daha rahat beyan etmelerini ve yatırımlarını sağlamaktadır. Vergi Müfettişleri de daha az maliyetle vergi kayıp ve kaçaklarını önlemek, daha kısa sürede daha fazla mükellefi denetlemek, denetimler sırasında istedikleri bilgilere en kısa sürede ulaşmak istemektedirler. Hem verginin rahat bir şekilde beyan edilip tahsil edilmesi hem de vergi denetimlerinin en az maliyetle doğru bir şekilde yapılması istenmektedir. Çalışmada da E-uygulamaların vergi denetimlerinin üzerinde olumlu etki sağlayıp sağlamadığı araştırılmaktadır.

4.1. Araştırma Yöntemi ve Hipotezleri

4.1.1. Araştırma Yöntemi

Vergi gelirleri devletin kamu giderlerini finanse etmesini sağlayan en önemli gelir kaynaklarından biridir. Bu nedenle doğru bir şekilde hesaplanıp tahsil edilmesi önemlidir. Mükellefler de kazançlarını devletle paylaşmak istemedikleri için vergi kayıp ve kaçakları oluşmaktadır. Vergi kayıp ve kaçaklarını azaltmak için devlet elektronik uygulamalara yönelmiştir. Maliye Bakanlığı, elektronik uygulamaların kullanımı sayesinde vergileme sürecinde oluşabilecek hata sayısını azaltmak, hizmet kalitesini arttırmak, mükelleflerin ve idarenin işlem hızını arttırmayı amaçlamaktadır.

E-uygulamalar (E-beyanname, E- fatura, E- tahsilât, E- icra) kullanılmadan önce verginin tarhından, tahakkuk ve tahsiline kadar tüm vergi süreci manüel ortamda gerçekleştirilmekteydi. Vergilendirme sürecinin fiziksel ortamda olması, Gelir İdaresinin ve mükelleflerin iş hızını yavaşlatmaktadır. Mükellefler bizzat vergi dairelerine giderek vergi ile ilgili işlemlerini belge sunarak yaptıkları için hem daha

fazla personel çalıştırmak hem de kâğıt masrafına katlanmak zorunda kalmaktadırlar. Bu çalışma da elektronik uygulamaların vergi denetimi üzerindeki etkisinin olumlu yönde olup olmadığı, verginin ödemesini sağlayan mali müşavirlere ve verginin doğru bir şekilde hesaplanıp tahsil edilmesini sağlayan vergi müfettişlerine bu konu ile ilgili sorular sorarak açıklanmaktadır. Bu nedenle çalışma iki yönden ele alınmaktadır. İlk önce meslek mensuplarına elektronik uygulamaların kullanılmasının vergi denetimi üzerindeki etkisini araştırmak için; E-uygulamaların kullanılmasının verginin doğru bir şekilde hesaplanmasına katkı sağlayıp sağlamadığı, vergi kayıp ve kaçaklarının oluşmasını önleyip önlemediği, mükelleflerin vergilendirme sürecindeki bilgi eksikliğinden dolayı oluşabilecek hataları azaltmak için bilgilendirilmelerinin sağlanması üzerine olumlu etkisi olup olmadığı sorulmaktadır. Daha sonra da aynı sorular vergi denetimini yapan Vergi Müfettişleri ve yardımcılarının yönetilmiştir. Böylece çalışma hem vergi denetimini gerçekleştirenler hem de denetime tabi tutulan mükellefleri temsil eden meslek mensupları yönünden incelenmiştir.

Çalışmada anket yöntemi kullanılmıştır. Anket yönteminde daha fazla kişiye ulaşılabilir ve verilen yanıtlara daha sonra tekrar geri dönüş yapılarak çalışma sonuçlarının tekrar test edilmesine imkân sağladığı için bu yöntem kullanılmıştır. Anket yönteminde sorulara verilen yanıtlara tekrar ulaşılmasına imkan sağladığı için oluşabilecek hata payını da azaltılabilmektedir. Meslek mensupları ile Vergi Müfettiş ve yardımcılarının uygulama çalışması yapılacağı için iki guruba da rahat bir şekilde ulaşılabilir ve oluşabilecek bir aksaklıkta ankete katılanların verdikleri yanıtlara tekrar ulaşılabilir için anket yöntemi kullanılmıştır.

4.1.2. Hipotezler

Çalışmada test edilecek hipotezler aşağıda yer almaktadır.

H_0 =Elektronik uygulamaların vergi denetimi üzerine olumlu yönde etkisi vardır.

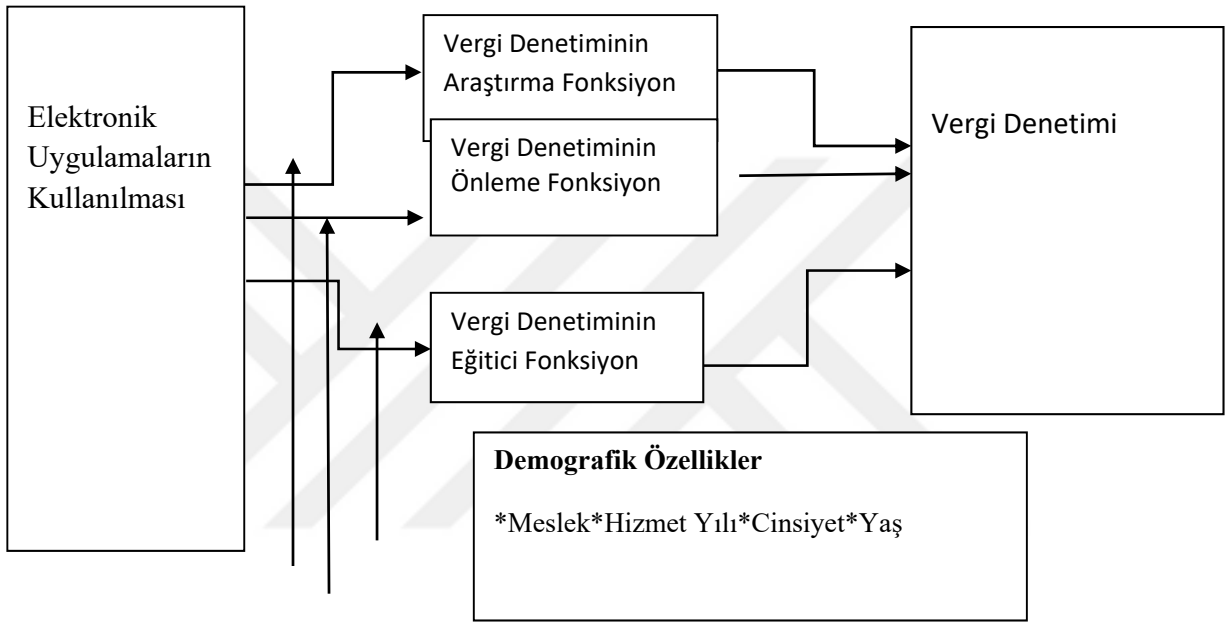
Elektronik uygulamaların vergi denetimi üzerinde olumlu yönde etkisinin olup olmadığını ölçmek için vergi denetiminin fonksiyonlarını nasıl etkilediği araştırılmıştır. Vergi denetiminin önleme, araştırma ve eğitim fonksiyonlarını olumlu yönde etkileyip etkilemediğine bakılmıştır.

H_{01} : Elektronik uygulamaların kullanımı vergi denetiminin önleme fonksiyonunu olumlu yönde etkilemiştir.

H_02 : Elektronik uygulamaların kullanımı vergi denetiminin araştırma fonksiyonunu olumlu yönde etkilemiştir.

H_03 : Elektronik uygulamaların kullanımı vergi denetiminin eğitim fonksiyonunu olumlu yönde etkilemiştir.

Vergilendirme sürecinde elektronik uygulamaları kullanan meslek mensupları ile vergi denetimlerini gerçekleştiren vergi müfettiş ve yardımcılarının elektronik uygulamaların kullanılmasından memnun kalıp kalmadıkları da araştırılmıştır.

Şekil 5. Araştırma Hipotezleri

Çalışma hipotezleri Şekil 5 deki gibi E-uygulamaların vergi denetimi üzerindeki etkisini tespit etmek için yapılmaktadır. Elektronik uygulamaların vergi denetiminin üç fonksiyonu olan araştırma, önleme ve eğitici fonksiyonlarının nasıl etkilediği araştırılmıştır. Elektronik uygulamalar, vergi denetim fonksiyonlarını olumlu yönde etkilemesi denetimlerin daha verimli yapılmasına katkı sağlamaktadır.

Avrupa ve diğer ülkelerde teknolojinin gelişmesine bağlı olarak vergi ödeme sürecindeki aksaklıkları azaltmak için bir takım elektronik uygulamalara geçilmiştir. Bu elektronik uygulamalar devletin kontrol mekanizmasını geliştirmek, mükelleflere ise zaman, emek ve maliyet tasarrufu sağlamak için yapılmıştır. Bu çalışmada ülkemizde de 1998 yılında Maliye Bakanlığı tarafından uygulamaya geçirilen en büyük E-devlet projelerinden biri olan VEDOP araştırılmaktadır. Bu projenin ülkemize kazandırmış olduğu artı ve eksi yönler üzerinde inceleme yapılmaktadır. Mali müşavirlerin ve vergi

müfettişlerinin GİB tarafından uygulanan elektronik uygulamalar hakkındaki düşünceleri araştırılmaktadır. Böylece mükelleflerin vergi ödeme sürecinde karşılaştıkları sorunlar tespit edilmektedir. Ayrıca elektronik uygulamaların vergi denetimi konusunda getirmiş olduğu yeniliklerin yeterli olup olmadığı üzerinde de durulmaktadır.

Çalışmada elektronik uygulamaların hem Yeminli Mali Müşavirler, Mali Müşavirler ve muhasebe elemanları yönünden hem de Vergi Müfettiş ve yardımcıları yönünden nasıl karşılandığı araştırılacağı için almak isteyeceğimiz sonuç iki şekilde tablo haline getirilmektedir.

Tablo 10.

Meslek Mensupları Yönünden Elektronik Uygulamaların Vergi Denetimi Üzerine Etkisi

Vergi denetiminin Fonksiyonları	Elektronik Uygulamalar Kullanıldıktan Sonra
Önleme Fonksiyonu	
Vergi kayıp ve kaçakların azalmasına katkısı	Olmuştur/ olmamıştır
Vergi mükelleflerinin daha sık denetlenmesine katkısı	Olmuştur/ olmamıştır
Elektronik uygulamalar kullanılmadan önce yapılan denetimlere kıyasla daha fazla mükellefin denetlenmesine katkısı	Olmuştur/ olmamıştır
Araştırma Fonksiyonu	
Verginin doğru bir şekilde hesaplanması için gerekli muhasebe kayıtlarının tutması, izlenmesi, saklanması ve raporlanmasına katkı	Sağlanmıştır/sağlanmamıştır
Mükelleflerin defter ve kayıtlarındaki bilgileri GİB ulaştırma hızı	Artmıştır /artmamıştır
Mükelleflerin yaptıkları hata ve hilelerin tespit edilmesi	Kolaylaşmıştır/Kolaylaşmamıştır
Sahte belge düzenleyen mükelleflerin tespit edilmesi	Kolaylaşmıştır/Kolaylaşmamıştır
Eğitici Fonksiyonu	
Elektronik uygulamaların kullanılması için gerekli olan eğitimi almanıza katkısı	Olmuştur/ Olmamıştır
Vergilendirme süreci hakkında daha fazla bilgi sahibi olmanıza katkısı	Olmuştur/ Olmamıştır
Vergilendirme süreci hakkında yapılan değişiklikler ve yenilikler hakkında daha fazla bilgi sahibi olmanıza katkısı	Olmuştur/ Olmamıştır

Meslek mensuplarının vergilendirme sürecinde yaptıkları işlemlerde kullandıkları elektronik uygulamaların vergi denetiminin önleme, araştırma ve eğitici fonksiyonlarını olumlu yönde etkileyip etkilemediği Tablo 10'deki sorular çerçevesinde araştırılmıştır. Ayrıca meslek mensuplarının elektronik uygulamaları kullanmaktan memnun olup olmadıkları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Tablo 11.

Vergi Müfettiş ve Yardımcıları Yönünden Elektronik Uygulamaların Vergi Denetimi Üzerine Etkisi

Vergi denetiminin Fonksiyonları	E-Uygulamalar Kullanıldıktan Sonra
Vergi Denetiminin Önleme Fonksiyonu	
Vergi kayıp ve kaçakların azalmasına katkısı	Olmuştur/ olmamıştır
Vergi mükelleflerinin daha sık denetlenmesine katkısı	Olmuştur/ olmamıştır
Elektronik uygulamalar kullanılmadan önce yapılan denetimlere kıyasla daha fazla mükellefin denetlenmesine katkısı	Olmuştur/ olmamıştır
Vergi Denetiminin Araştırma Fonksiyonu	
Elektronik uygulamalar verginin doğru bir şekilde yönetilmesi, izlenmesi ve raporlanmasına katkı	Sağlanmıştır/sağlanmamıştır
Mükelleflerin defter ve kayıtlarındaki bilgileri GİB ulaştırma hızı	Artmıştır /artmamıştır
Mükelleflerin yaptıkları hata ve hilelerin tespit edilmesi	Kolaylaşmıştır/Kolaylaşmamıştır
Sahte belge düzenleyen mükelleflerin tespit edilmesi	Kolaylaşmıştır/Kolaylaşmamıştır
Vergi Denetiminin Eğitici Fonksiyonu	
Elektronik uygulamaların kullanılması için gerekli olan eğitimi almanıza katkısı	Olmuştur/ Olmamıştır
Vergilendirme süreci hakkında daha fazla bilgi sahibi olmanıza katkısı	Olmuştur/ Olmamıştır
Vergilendirme süreci hakkında yapılan değişiklikler ve yenilikler hakkında daha fazla bilgi sahibi olmanıza katkısı	Olmuştur/ Olmamıştır

Çalışmada Tablo 12'de görüldüğü gibi Vergi Müfettiş ve yardımcılara da vergi denetiminin önleme, araştırma ve eğitici fonksiyonları ile ilgili sorular sorulmuştur. Ayrıca vergi müfettiş ve yardımcılarının elektronik uygulamaların kullanılmasından memnun olup olmadıkları da araştırılmıştır.

Gelir İdaresinin faaliyet raporları incelenerek elektronik uygulamaların vergi kayıp ve kaçaklarının azaltılmasına katkı sağlayarak vergi gelirlerinin arttırıp arttırmadığı araştırılmıştır.

4.2. Örneklem Seçimi

Bu çalışma Adana, Mersin ve Osmaniye'deki meslek mensupları ve vergi müfettişlerine yapılmıştır. İlk önce 3 meslek mensubuna ve 3 vergi müfettiş ile yardımcısına anket uygulanmıştır.

Serbest muhasebeci ve mali müşavirlik yapan meslek mensupları toplamı Adana'da 2271, Osmaniye'de 184 ve Mersin'de 1828 kişidir.

Çalışmanın ana kütlesi Adana, Mersin ve Osmaniye'de çalışan 3819 Y.Mali Müşavirler ve Mali Müşavirler (2068'i Adana, 1581'i Mersin, 170'i Osmaniye) ile aynı yerdeki 360 Vergi Müfettiş ve Yardımcısından (286'sı Adana, 74'ü Mersin) oluşmaktadır.

Gerekli örnek sayısı Moser ve Kalton (1979:147) çalışmasındaki yöntem kullanılarak, meslek mensupları için 98, Vergi Müfettişleri için 79 olarak hesaplanmıştır.

Örneklem büyüklüğünün hesaplanmasında aşağıdaki formüller kullanılmıştır (Çürük ve Türk,2005,s;70).

$n = \frac{x.(1-x)}{[S.E(p)]^2} = \frac{0,5 (1-0,5)}{(0,05)^2} = 100$

Formülde n sınırsız popülasyonda gereken örnek ölçüsünü, (x) popülasyonun belli bir davranışı gösterme eğilimini, 1-x ise bunun tam tersi belli bir davranışı göstermeme eğilimi göstermektedir (Tüm,2010,183). Bu çalışmada, gerekli örnek sayısının elde edilmesinde ana kütledeki değişimin 0.50; standart hatanın ise 0.05 olacağı varsayılmıştır (Yaşar,2015,s; 40).

Sınırlı bir popülasyonda örneklem büyüklüğünün hesaplanmasında ise aşağıdaki formül kullanılmıştır.

Vergi Müfettişleri İçin Örneklem Büyükliği	Meslek Mensupları İçin Örneklem Büyükliği
$N = 100$ $n' = \frac{N}{1 + n/N} = \frac{100}{1 + 100/3819} = 78$	$N = 100$ $n' = \frac{N}{1 + n/N} = \frac{100}{1 + 100/360} = 98$
$n' =$ Sinirli popülasyon düzeltmesi yapıldıktan sonra hesaplanan gerekli örnek sayısı $n =$ Sinirli popülasyon düzeltmesi yapılmadan önceki hesaplanan gerekli örnek sayısı $N =$ Ana kütle büyüklüğü	

Adana, Mersin ve Osmaniye’de çalışan yaklaşık 250 meslek mensubuna ulaşılmış ancak anketi cevaplamayı kabul eden 192 (asgari yeter sayısı 98) meslek mensubuna anket uygulanmış ve cevap alınmıştır. Meslek mensuplarından 9 yeminli mali müşavir, 163 mali müşavir ve 20 muhasebe elamanına anket uygulanmıştır. Adana ve Mersin’deki Gelir İdaresinde çalışan, 147 (asgari yeter sayısı 78) Vergi Müfettişi ve yardımcısına anket uygulanmış ve cevap alınmıştır. 61 Vergi Müfettişi ve 86 Vergi Müfettiş Yardımcısı anketi cevaplandırmıştır. Adana’daki Gelir İdaresi merkez olduğu için Osmaniye’de denetim yapan Vergi Müfettiş ve Yardımcıları Adana’da çalışmaktadır.

4.3. Veri Toplama Aracı

Çalışma verilerinin toplanması için anket formlarından faydalanılmıştır. Meslek mensupları ve vergi müfettişleri için ayrı ayrı anket formları oluşturulmuştur. Anket formları, meslek mensuplarına yüz yüze görüşme yöntemi veya internet aracılığıyla ulaştırılmıştır. Vergi müfettiş ve yardımcılara ise yüz yüze görüşme yöntemi ile ulaştırılmıştır. 3 ayı aşkın bir sürede anket formlarının doldurulması tamamlanmıştır.

4.4. Çalışmanın Kısıtları

Çalışmada Türkiye genelinde tüm Vergi Müfettiş ve yardımcılara ile meslek mensuplarına ulaşmak zor olduğu için çalışma sadece Adana, Mersin ve Osmaniye’de yapılmıştır.

Vergi denetimi yapılırken elektronik uygulamaların nasıl fayda sağladığını anlamak için direk gözlem yapılma imkanı olmadığı için sadece literatür taraması yapılmıştır.

BÖLÜM V

5. ARAŞTIRMA BULGULARI

Ankette öncelikle ankete katılanların yaş, cinsiyet, eğitim durumu, meslek ve hizmet yılı gibi demografik özellikleri sorulmuştur. Daha sonra elektronik uygulamaların vergi denetimi üzerindeki etkisini ölçmek için 5’li likert ölçeği kullanılarak hazırlanan sorular sorulmuştur. Anket verilerinin analizinde Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) paket programı kullanılmıştır.

Anket sonuçlarının doğru analiz edilebilmesi için öncelikle kullanılan ölçeğin güvenilirliği test edilmiştir. Bunun için de Cronbach Alpha (alfa katsayısı) yöntemi kullanılmıştır. Ankete katılanların demografik özelliklerini belirlemek amacıyla da betimsel istatistiklerden faydalanılmıştır.

5.1. Güvenilirlik Analizi

Bilimsel araştırmalarda kullanılan ölçeğin güvenilir olması çalışmanın sonuçları açısından oldukça önemlidir. Ölçeğin güvenilirliği aynı örnekleme farklı zamanlarda uygulandığında aynı sonuçları verme derecesiyle ölçülmektedir. Bir ölçeğin güvenilirliğini test etmede en sık kullanılan yöntemlerden biri Cronbach Alpha (alfa katsayısı) yöntemidir (Tuan, 2014, s.193).

Cronbach Alpha değerinin %60’ı geçmesi anketin başarılı olduğunu göstermektedir (Egeli ve Diril,2014,s.45). Ankette 15 soruya 5’li likert ölçeği kullanılmıştır. Meslek mensuplarının yapılan anket sorularının güvenilirlik analizi sonucunda Cronbach Alpha değeri %82 çıkmıştır. Vergi müfettiş ve yardımcıları için yapılan anket sorularının güvenilirlik analizinde ise Cronbach Alpha değerinin %81 olduğu test edilmiştir. İki anketin güven analizi sonucunda %60’ın üzerinde değerler elde edilmiştir. Bu da ankette kullanılan ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir.

5.2. Betimsel İstatistikler

Ankete katılanların cinsiyet, yaş, mesleği, eğitim durumu ve hizmet yılına ilişkin betimsel istatistikler aşağıdaki gibidir.

Öncelikle ankete katılan meslek mensuplarına (yeminli mali müşavir, mali müşavir, serbest muhasebeci, muhasebe elemanı) ait betimsel istatistikler ele alınmıştır.

Tablo 12.

Meslek Mensuplarının Cinsiyet Dağılım Tablosu

Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Bay	113	59
Bayan	79	41
Toplam	192	100

Tablo 12’de ankete katılan 192 meslek mensubunun yaklaşık %59’unun (113 kişi) bay ve %42’sinin (79 kişi) bayanlardan oluştuğu görülmüştür.

Tablo 13.

Meslek Mensuplarının Yaş Dağılım Tablosu

Yaş	Frekans	Yüzde
20-29	13	7
30-39	64	33
40-49	58	30
50-59	40	21
60 ve üzeri	17	9
Toplam	192	100

Tablo 13’e bakıldığında ankete katılan meslek mensuplarının yaklaşık yarısından fazlasının (112 kişi) 30-49 yaş grubu arasında olduğu görülmektedir.

Tablo 14.

Meslek Dağılım Tablosu

Meslek	Frekans	Yüzde
Yeminli Mali Müşavir	9	5
Mali Müşavir	163	85
Muh. Elemanı	20	10
Toplam	192	100

Tablo 14’de ankete katılan meslek mensuplarının yaklaşık %85’ini oluşturan büyük çoğunluğunun (163 kişi) Mali Müşavirlerden oluştuğu görülmektedir. ²

Tablo 15.

Meslek Mensuplarının Hizmet Yılı Dağılım Tablosu

Hizmet Yılı	Frekans	Yüzde
0-5 yıl	30	15,6
6-10 yıl	42	21,8
11-15 yıl	36	18,8
16-20 yıl	32	16,7
21 yıl ve üzeri	52	27,1
Toplam	192	100

Tablo 15’de anketin farklı hizmet yıllarına ait meslek mensupları tarafından doldurulduğu görülmektedir. En fazla 21 yıl ve üzeri hizmet yılı olan meslek mensuplarının olduğu gözlenmiştir.

Tablo 16.

Meslek Mensuplarının Eğitim Durumu Dağılım Tablosu

Eğitim Düzeyi	Frekans	Yüzde
Lisans	173	90
Yüksek Lisans	18	9
Doktora	1	1
Toplam	192	100

Tablo 16’te ankete katılan meslek mensuplarının %90’nın (173 kişi) Lisans mezunu olduğu görülmektedir.

Ankete katılan Vergi Müfettiş ve yardımcılarının ait betimsel istatistikler de aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

²Serbest muhasebeci unvanı yürürlükten kaldırıldığı için ankete katılan serbest muhasebeci yoktur.

Tablo 17.

Vergi Müfettiş ve Yardımcılarının Cinsiyet Dağılım Tablosu

Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Bay	119	81
Bayan	28	19
Toplam	147	100

Tablo 17’de ankete katılan Vergi Müfettiş ve yardımcıların yaklaşık %81 (119 kişi) bay, %19’unun (28 kişi) bayanlardan oluştuğu görülmektedir.

Tablo 18.

Vergi Müfettiş ve Yardımcılarının Yaş Dağılım Tablosu

Yaş	Frekans	Yüzde
20-29 yaş	62	42
30-39 yaş	61	41
40-49 yaş	14	10
50-59 yaş	7	5
60 yaş ve üzeri	3	2
Toplam	147	100

Tablo 18’de ankete katılan Vergi Müfettiş ve yardımcıların büyük çoğunluğunun 20-29 arası ve 30-39 arası yaş gruplarından oluştuğu görülmektedir.

Tablo 19.

Meslek Dağılım Tablosu

Meslek	Frekans	Yüzde
Vergi Müfettişi	61	41
Vergi Müfettiş Yardımcısı	86	59
Toplam	147	100

Tablo 19’de görüldüğü üzere ankete katılanların %41’i (61 kişi) Vergi Müfettişi ve %59’u (86 kişi) Vergi Müfettiş Yardımcısıdır.

Tablo 20.

Vergi Müfettiş ve Yardımcılarının Hizmet Yılı Dağılım Tablosu

Hizmet Yılı	Frekans	Yüzde
0-5 yıl	88	60
6-10 yıl	26	18
11-15 yıl	20	14
16-20 yıl	2	1
21 yıl ve üzeri	11	7
Toplam	147	100

Tablo 20'ye göre ankete katılan Vergi Müfettiş ve yardımcılarının büyük çoğunluğu 0-5 yıl arası hizmeti olan kişilerden oluşmaktadır. Bu da ankete katılanların yaklaşık %60'ına (88 kişi) tekabül etmektedir.

Tablo 21.

Vergi Müfettiş ve Yardımcılarının Eğitim Durumu Dağılım Tablosu

Eğitim Düzeyi	Frekans	Yüzde
Lisans	135	91,9
Yüksek Lisans	12	8,1
Doktora	-	-
Toplam	147	100

Tablo 21'de ankete katılan Vergi Müfettiş ve yardımcılarının yaklaşık %92'sinin lisans mezunlarından oluştuğu görülmektedir.

5.3. Vergi Müfettişleri ve Yardımcıları İle Meslek Mensuplarının Elektronik Uygulamaların Vergi Denetimine Etkilerine Dair Anket Sorularına Verdikleri Yanıtlar

Çalışmanın güvenilirliğini test etmek için Cronbach Alpha testi uygulanmıştır. Ankete katılanların demografik özelliklerini belirlemek için de betimsel istatistikler uygulanmıştır. Ankete katılanların sorulara verdikleri yanıtlar doğrultusunda hipotezlerin kabul görüp görmediğini test etmek için Frekans analizi, Bağımsız örneklem t test, Anova ve Benferroni testleri uygulanmıştır. Elektronik uygulamaların

vergi denetiminin önleme, araştırma ve eğitici fonksiyonu üzerindeki etkisi sırayla incelenmiştir.

5.3.1. Elektronik Uygulamaların Vergi Denetiminin Önleme Fonksiyonu Üzerine Etkisi

Bu çalışmada E-uygulamaların vergi denetimine etkisi, vergi denetimin üç fonksiyonu (Önleme, Eğitici ve Araştırma) esas alınmak suretiyle analiz edilmiş olup, E-uygulamaların vergi denetiminin önleme fonksiyonuna olan etkisini belirlemeye yönelik olarak hazırlanan ve vergileme sürecinin tarafları olan mükelleflerin temsilcisi olarak kabul edilen Meslek Mensupları ile vergi denetimi sürecinde aktif olarak görevli olan Vergi Müfettişlerine yöneltilen anket sonucu elde edilen veriler, anılan iki grubun görüşleri arasında bir farklılığın olup olmadığını belirlemeye yönelik Bağımsız örneklem t test sonuçları ile birlikte Tablo 22 E-Uygulamaların Vergi Denetiminin Önleme Fonksiyonuna Olan Etkisine Yönelik Anket Sonuçları da sunulmuştur. Ayrıca anket sorularına verilen yanıtlar 5'li likert ölçeğine göre değerlendirilerek çıkan değerler ankete katılan kişi sayısına bölünerek ortalamaları alınmıştır.

Tablo 22.

E-Uygulamalarının Vergi Denetiminin Önleme Fonksiyonuna Olan Etkisine Yönelik Anket Sonuçları

	Vergi Müfettişi							Meslek Mensubu						Bağımsız örnek t test			
	Tamamen Katılıyorum	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum	tamamen katılmıyorum	Ortalama		Tamamen Katılıyorum	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum	tamamen katılmıyorum	Ortalama		Sig. (2-tailed)	MeanDifference	Std. ErrorDifference
Soru 1	34	64	36	7	6	3,77		58	91	23	17	3	3,96	Equalvariancesassumed	,077	-,190	,107
														Equalvariances not assumed	,078	-,190	,107
Soru 2	50	71	16	7	3	4,07		47	61	52	25	7	3,6	Equalvariancesassumed	,000	,471	,112
														Equalvariances not assumed	,000	,471	,109
Soru 3	20	75	34	70	8	3,61		47	67	45	26	7	3,63	Equalvariancesassumed	,831	-,025	,116
														Equalvariances not assumed	,828	-,025	,114

1. Defter ve Muhasebe kayıtlarının elektronik ortamda düzenlenmesi ve ibraz edilmesi vergi kayıp ve kaçaklarının önlenmesine katkı sağlamıştır: E-Uygulamaların vergi denetiminin önleme fonksiyonu ile ilişkili olarak ankete katılan taraflara yöneltilen üç yargıya ilişkin meslek mensupları ve Vergi müfettişlerinin 5’li likert ölçeğinde düzenlenen ankete verdiği cevapları gösteren Tablo 22 “Defter ve Muhasebe kayıtlarının elektronik ortamda düzenlenmesi ve ibraz edilmesi vergi kayıp ve kaçaklarının önlenmesine katkı sağlamıştır” şeklinde yer alan ilk yargıya anketi cevaplayan 192 meslek mensubunun yaklaşık %77 sine tekabül eden 149 kişi katılıyorum veya tamamen katılıyorum şeklinde cevap vermiş olup, yargıya katılmadığını ve tamamen katılmadığını ifade eden sadece 20 meslek mensubu olup toplam ankete cevaplayanlar içerisindeki payı yaklaşık %10 dur. Ortalaması 3,96 olan anılan yargıya meslek mensuplarınca verilen cevaplar, Meslek mensuplarının E-uygulama sürecindeki defter ve Muhasebe kayıtlarının vergi kayıp ve kaçaklarının önlenmesine katkı sağladığı yönünde olumlu görüş belirttiklerini göstermektedir.

Benzer şekilde, anılan ilk yargıya ankete katılan 147 Vergi Müfettişinin yaklaşık %67 sine tekabül eden 98 kişi “tamamen katılıyorum” veya “katılıyorum” şeklinde görüş beyan etmiş olup vergi Müfettişlerinin yargıya” katılmayan” veya “tamamen katılmayanların” oranı sadece yaklaşık %9 civarındadır. Ortalaması 3,77 olan anılan yargıya vergi müfettişlerince verilen cevaplar, müfettişlerin e uygulama sürecindeki defter ve Muhasebe kayıtlarının vergi kayıp ve kaçaklarının önlenmesine katkı sağladığı yönünde olumlu görüş belirttiklerini göstermektedir.

Ankete cevap veren meslek mensupları ile vergi müfettişlerinin birinci yargıya verdiği cevaplar arasında istatistikî olarak anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek amacıyla hesaplanarak Tablo 22 de sunulan ve 0,05 önemlilik düzeyinde önemli bulunmayan bağımsız örnek t testi önemlilik düzeyi (tootailsig. 0,077) meslek mensupları ile vergi müfettişlerinin E-uygulama sürecindeki defter ve muhasebe kayıtlarının vergi kayıp ve kaçaklarının önlenmesine katkı sağladığı hususundaki olumlu görüşleri arasında bir farkın olmadığını ortaya koymaktadır.

Anketi cevaplayan gerek meslek mensupları gerekse vergi müfettişlerinin hizmet yılı itibarı ile tecrübelerinin farklı olduğu gerçeğinden hareketle, hizmet yılı ile ankete verilen cevap arasında bir ilişkinin (farklılığın) olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ve Ek 1 de sunulan Anova ve Benferroni test sonuçları, anketi cevaplayanların hizmet yılına göre farklı görüş beyan etmediklerine işaret etmektedir.

2.Elektronik uygulamalara geçildikten sonra mükellefler daha sık denetimlere tabi tutulmuştur: Ankete katılan 108 meslek mensubu katılıyorum veya tamamen katılıyorum, 32 meslek mensubu ise katılmıyorum veya tamamen katılmıyorum yanıtını vermiştir. Yani meslek mensuplarından yaklaşık %56'sı bu yargıya katıldığını ve %16'sı katılmadığını belirtmiştir. Tablo 22'de görüldüğü üzere meslek mensuplarının ortalama 3,60'ı ikinci yargıya katılmaktadır.

Aynı yargıya ankete katılan 121 Vergi müfettiş ve yardımcısı katılıyorum veya tamamen katılıyorum, 10 kişi ise katılmıyorum veya tamamen katılmıyorum yanıtını vermiştir. Bu da ankete katılan Vergi müfettişlerinin yaklaşık %63'ünün katıldığını, %5'inin katılmadığını göstermektedir. Ortalaması 4,07 olan yargıya Vergi müfettişleri ve yardımcıları, elektronik uygulamaların vergi mükelleflerinin daha sık denetimlere tabi tutulmasına katkı sağladığı konusunda olumlu görüş belirtmişlerdir.

İkinci yargıda meslek mensupları ile Vergi Müfettiş ve yardımcılarının verdikleri yanıtlar karşılaştırıldığında, Tablo 22'de bağımsız örnek t testinde yine 0.05 önemlilik düzeyinde (tootailsig. 0,000), “Elektronik uygulamalar kullanıldıktan sonra daha sık vergi denetimleri olmuştur” yargısına verdiklerin yanıtların farklı ancak her iki tarafın da olumlu yönde görüş belirttikleri görülmektedir.

Meslek mensupları ile vergi müfettişlerinin vergi denetiminin önleme fonksiyonuyla ilgili ikinci yargıya verdikleri yanıtların hizmet yılları itibarıyla farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla, ek1 Anova ve Benferroni test sonuçlarına göre 0,05 anlamlılık düzeyinin altında sig. 0,022 sonucu çıkmıştır. Benferroni test sonuçlarına göre yargıya hizmet yılı 0-5 arası olan katılımcılar ile hizmet yılı en eski olan (21 yıl ve üzeri) katılımcıların verdiği yanıtlar farklılık göstermekle birlikte iki grubunda verdiği cevaplar olumlu yöndedir. Hizmet yılı 0-5 yıl arası olan katılımcılar ortalama 3,97 düzeyinde ‘tamamen katılıyorum’ ve hizmet yılı ortalama 3,48 üzeri ‘katılıyorum’ görüşüne yakın yanıtlar vermişlerdir.

3. Elektronik uygulamalar kullanılmadan önce yapılan vergi denetimi ile mevcut denetim durumunu karşılaştırdığınız zaman mükellefler daha sık denetimlere tabi tutulduğu için vergi kayıp ve kaçakları azalmıştır: Ankete katılan 114 meslek mensubu katılıyorum veya tamamen katılıyorum, 33 meslek mensubu ise katılmıyorum veya tamamen katılmıyorum yanıtını vermiştir. . Yani meslek mensuplarından yaklaşık %60'ı bu yargıya katıldığını ve %17'si katılmadığını belirtmiştir. Tablo 22'de görüldüğü üzere meslek mensuplarının ortalama 3,63'ü üçüncü yargıya katılmaktadır.

Aynı yargıya ankete katılan 95 Vergi müfettiş ve yardımcısı katılıyorum veya tamamen katılıyorum, 18 kişi ise katılmıyorum veya tamamen katılmıyorum yanıtını vermiştir. Bu da ankete katılan Vergi müfettişlerinin yaklaşık %65'i katıldığını, %12'si katılmadığını göstermektedir. Ortalaması 3,61 olan yargıya Vergi müfettişleri ve yardımcıları, E-uygulamalar kullanılmadan önce yapılan vergi denetimi ile mevcut denetim durumunu karşılaştırdığınız zaman mükellefler daha sık denetimlere tabi tutulduğu için vergi kayıp ve kaçaklarının azaldığı konusunda olumlu görüş belirtmişlerdir.

Ankete cevap veren meslek mensupları ile vergi müfettişlerinin üçüncü yargıya verdiği cevaplar arasında istatistikî olarak anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek amacıyla hesaplanarak Tablo 22'de sunulan bağımsız örnek t testine göre (tootailsig. 0,831), meslek mensupları ile vergi müfettişlerinin E-uygulamalar kullanılmadan önce yapılan vergi denetimi ile mevcut denetim durumunu karşılaştırdığında mükellefler daha sık denetimlere tabi tutulduğu için vergi kayıp ve kaçaklarının azalmasına katkı sağladığı hususundaki olumlu görüşleri arasında bir farkın olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Ankete katılan meslek mensupları ile Vergi Müfettişlerinin, hizmet yılları itibariyle vergi denetiminin önleme fonksiyonunun üçüncü yargısına verdikleri yanıtların farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Ek 1 sunulan Anova ve Benferroni test sonuçlarına göre farklı cevap vermedikleri görülmüştür.

Anket sonuçlarına göre yöneltilen üç yargıya da hem meslek mensupları hem de vergi müfettiş ve yardımcılarında olumlu yönde cevaplar alınmıştır. Bu durum da E-uygulamaların vergi denetiminin önleme fonksiyonu üzerinde olumlu etkisi olduğunu göstermektedir.

5.3.2. Elektronik Uygulamaların Vergi Denetiminin Araştırma Fonksiyonu Üzerine Etkisi

Vergi denetiminin araştırma fonksiyonu, verginin doğru bir şekilde hesaplanmasını sağlamak için vergilendirme sürecinde yapılan hata ve hileleri tespit etmektir. E-uygulamaların vergi denetiminin araştırma fonksiyonuna olumlu yönde katkı sağlaması vergi denetimlerinin amacına ulaşmasına katkı sağlamakta ve vergi gelirlerini arttırmaktadır. Bu nedenle vergi denetiminin diğer bir fonksiyonu olan araştırma fonksiyonuna elektronik uygulamaların olumlu yönde katkı sağlayıp sağlamadığı araştırılmıştır.

Elektronik uygulamaların vergi denetiminin araştırma fonksiyonu üzerindeki etkisini tespit etmek için, meslek mensupları ve vergi müfettiş ve yardımcılara dört soru yöneltilmiştir. Bu soruların yanıtları Tablo 23 'de sunulmuştur. Vergi denetiminin denetleyen tarafını oluşturan mükellefleri temsil eden meslek mensupları ile vergi denetimini gerçekleştiren vergi müfettiş ve yardımcılarının sorulara verdikleri yanıtlar arasında farklılık olup olmadığını tespit etmek için bağımsız örneklem t testi uygulanmıştır. Ankete katılan hem meslek mensuplarının hem de vergi müfettiş ve yardımcılarının hizmet yılları itibariyle tecrübelerinin farklı olacağı göz önünde bulundurulduğu zaman elektronik uygulamaların vergi denetiminin araştırma fonksiyonu üzerindeki etkisini tespit etmek için sorulan sorulara farklı yanıtlar verip vermedikleri belirlemek amacıyla Anova ve Benferroni test sonuçları Ek 1 'de sunulmuştur.

Tablo 23.

E-Uygulamalarının Vergi Denetiminin Araştırma Fonksiyonuna Olan Etkisine Yönelik Anket Sonuçları

	Vergi Müfettişi							Meslek Mensubu						Bağımsız örnek t test			
	Tamamen Katılıyorum	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum	tamamen katılmıyorum	Ortalama		Tamamen Katılıyorum	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum	tamamen katılmıyorum	Ortalama		Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference
Soru 1	37	79	28	1	2	4,01		75	103	8	5	1	4,28	Equal variances assumed	,001	-,274	,081
														Equal variances not assumed	,001	-,274	,082
Soru 2	2	21	68	45	11	2,71		45	67	40	34	6	3,58	Equal variances assumed	,000	-,864	,111
														Equal variances not assumed	,000	-,864	,107
Soru 3	37	79	24	5	2	3,98		88	88	11	5	-	4,35	Equal variances assumed	,000	-,369	,083
														Equal variances not assumed	,000	-,369	,085
Soru 4	23	75	36	10	3	3,71		77	90	17	6	2	4,22	Equal variances assumed	,000	-,504	,093
														Equal variances not assumed	,000	-,504	,094
Soru 5	24	66	45	8	4	3,67		70	86	23	5	8	4,07	Equal variances assumed	,000	-,401	,104
														Equal variances not assumed	,000	-,401	,103

1.Elektronik uygulamalar verginin doğru bir şekilde tutulması, saklanması raporlanmasına katkı sağlaması: E-Uygulamaların vergi denetiminin araştırma fonksiyonu ile ilişkili olarak ankete katılan taraflara yöneltilen dört yargıya ilişkin meslek mensupları ve Vergi müfettişlerinin 5 likert ölçeğinde düzenlenen ankete verdiği cevapları Tablo 23'te sunulmuştur. E-uygulamaların vergi denetiminin araştırma fonksiyonu ile ilgili ilk yargıyı anketi cevaplayan 192 meslek mensuplarının yaklaşık % 93'üne tekabül eden 178 kişi katılıyorum veya tamamen katılıyorum şeklinde cevap vermiş olup, yargıya katılmadığını veya tamamen katılmadığını ifade eden sadece 6 meslek mensubu olup toplam ankete cevaplayanlar içerisindeki payı yaklaşık %3' dür. Ortalaması 4,28 olan anılan yargıya meslek mensuplarınca verilen cevaplar, Meslek mensuplarının Elektronik uygulamalar verginin doğru bir şekilde tutulması, saklanması raporlanmasına katkı sağladığı yönünde olumlu görüş belirtmişlerdir.

Vergi denetiminin denetleyen tarafını oluşturan Vergi müfettiş ve yardımcıları ise ilk yargıya, Vergi Müfettiş ve yardımcıları ortalama 4,01 düzeyinde katıldıkları yönünde yanıt vermişlerdir. Ankete katılan 147 Vergi müfettiş ve yardımcısından 116'sı katılıyorum veya tamamen katılıyorum yanıtını vermiştir bu da ankete katılanların %78 ini olumlu görüş belirttiklerini göstermektedir. Ankete katılan sadece 3 kişi (%2) katılmadıklarını belirtmişlerdir. Bu soruya yanıt veren Vergi müfettiş ve yardımcılarının da E-uygulamaların verginin doğru bir şekilde tutulması, saklanması ve raporlanmasına katkı sağladığını düşündüğünü göstermektedir.

Ankete cevap veren meslek mensupları ile vergi müfettişlerinin birinci yargıya verdiği cevaplar arasında istatistikî olarak anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek amacıyla hesaplanarak Tablo 23'de sunulan ve 0,05 önemlilik düzeyinde bağımsız örnek t testi sonucu(tootailsig. 0,001), meslek mensupları ile vergi müfettişlerinin E-uygulamalar verginin doğru bir şekilde tutulması, saklanması raporlanmasına katkı sağladığı hususundaki görüşleri arasında önemsiz derecede bir farkın olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak her iki grubun da bu yargı hakkındaki görüşleri olumlu yöndedir.

Anketi cevaplayan meslek mensupları ve vergi müfettişlerinin, hizmet yılları itibariyle ankete verilen cevap arasında bir ilişkinin (farklılığın) olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ve Ek 1 de sunulan Anova ve Benferroni test sonuçları, ankete cevaplayanların hizmet yılına göre farklı görüş beyan etmediklerine işaret etmektedir.

2. Verginin tarhından tahsiline kadar tüm vergilendirme sürecinde kullanılan elektronik uygulamalar yeterli düzeydedir: E-uygulamaların vergi

denetimini araştırma fonksiyonu ile ilgili bu yargıyı anketi cevaplayan 192 meslek mensuplarının yaklaşık %58'i tekabül eden 112 kişi katılıyorum veya tamamen katılıyorum şeklinde cevap vermiş olup, yargıya katılmadığını veya tamamen katılmadığını ifade eden 40 meslek mensubu olup toplam anketi cevaplayanlar içerisindeki payı yaklaşık %20' dir. Ortalaması 4,28 olan anılan yargıya meslek mensuplarınca verilen cevaplar, verginin tarhından tahsiline kadar tüm vergilendirme sürecinde kullanılan elektronik uygulamalar yeterli düzeyde olduğu yönünde olumlu görüş belirtmişlerdir.

Vergi müfettiş ve yardımcılarına yöneltilen benzer bir yargıya 'Vergi denetiminde kullanılan bilgilerin doğru bir şekilde araştırılması için yararlanılan elektronik uygulamalar istenilen düzeydedir' ankete katılan 147 Vergi müfettiş ve yardımcısından 23'ü katılıyorum veya tamamen katılıyorum, 56'sı katılmıyorum veya tamamen katılmıyorum ve 68'i de kararsızım yanıtını vermiştir. Vergi Müfettiş ve yardımcılar 2,71 değerinde yaklaşık ortalamanın üzerinde düzeyde bu yargıyı olumlu görmektedirler.

Ankete cevap veren meslek mensupları ile vergi müfettişlerinin ikinci yargıya verdiği cevaplar arasında istatistikî olarak anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek amacıyla hesaplanarak Tablo 23'de sunulan ve 0,05 önemlilik düzeyinde bağımsız örnek t testi sonucu (tootailsig. 0,000), meslek mensupları ile vergi müfettişlerinin 'Verginin tarhından tahsiline kadar tüm vergilendirme sürecinde kullanılan elektronik uygulamalar yeterli hususunda görüşleri arasında önemsiz derecede bir farkın olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak her iki grubun da bu yargı hakkındaki görüşleri olumlu yöndedir.

Anketi cevaplayan meslek mensupları ve vergi müfettişlerinin, hizmet yılları itibariyle ikinci yargıya verilen cevap arasında farklılık olduğu (Ek 1) görülmektedir. Vergilendirme sürecinde kullanılan elektronik uygulamaların yeterli düzeyde olduğu yargısını; Ankete katılanlardan hizmet yılı 5 yıla kadar olanlar ortalama 2,93 ile en düşük, 16-20 yıl arası hizmeti olan katılımcılar ortalama 4,12 ile en yüksek düzeyde olumlu görmektedirler.

3.Elektronik uygulamalar sayesinde mükelleflerin defter ve kayıtlarındaki bilgilerini Gelir İdaresine ulaştırma hızı geleneksel yöntemle göre artmıştır: Ankete cevaplayan 192 meslek mensuplarının yaklaşık %92'sine tekabül eden 176 kişi katılıyorum veya tamamen katılıyorum şeklinde cevap vermiş olup, yargıya katılmadığını veya tamamen katılmadığını ifade eden 5meslek mensubu olup toplam

ankete cevaplayanlar içerisindeki payı yaklaşık %2 dir. Meslek mensupları ortalama 4,35 değerinde bu yargıyı olumlu görmektedirler.

Aynı yargıya, anket katılan 147 Vergi müfettiş ve yardımcısından yaklaşık %78'e tekabül eden 116 kişi katılıyorum veya tamamen katılıyorum şeklinde cevap vermiş olup, %3'ü (7 kişi) yargıya katılmadığını veya tamamen katılmadığını ifade etmiştir. Vergi müfettiş ve yardımcıları ortalama 3,98 değerinde anılan yargıyı olumlu görmektedirler.

Ankete cevap veren meslek mensupları ile vergi müfettişlerinin üçüncü yargıya verdiği cevaplar arasında istatistikî olarak anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek amacıyla hesaplanarak Tablo 23'de sunulan ve 0,05 önemlilik düzeyinde bağımsız örnek t testi sonucu (two-tailed sig. 0,000), meslek mensupları ile vergi müfettişlerinin 'Elektronik uygulamalar sayesinde mükelleflerin defter ve kayıtlarındaki bilgilerini Gelir İdaresine ulaştırma hızı geleneksel yöntemle göre arttığı' konusunda olduğu hususunda görüşleri arasında önemsiz derecede bir farkın olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak her iki grubun da bu yargı hakkındaki görüşleri olumlu yöndedir.

Anketi cevaplayan meslek mensupları ve vergi müfettişlerinin, hizmet yılları itibarıyla ankete verilen cevap arasında bir ilişkinin (farklılığın) olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ve Ek 1 de sunulan Anova ve Benferroni test sonuçları, ankete cevaplayanların hizmet yılına göre farklı görüş beyan etmediklerine işaret etmektedir.

4. E-uygulamalar sayesinde mükelleflerin vergilendirme sürecinde yaptıkları hata ve hilelerin daha rahat tespit edilmektedir: Anketi cevaplayan 192 meslek mensubunun yaklaşık %87'sine tekabül eden 167 kişi katılıyorum veya tamamen katılıyorum şeklinde cevap vermiş olup, yargıya katılmadığını veya tamamen katılmadığını ifade eden 7 meslek mensubu olup toplam ankete cevaplayanlar içerisindeki payı yaklaşık %3 dür. Meslek mensupları ortalama 4,22 değerinde bu yargıyı olumlu görmektedirler.

Aynı yargıya, ankete katılan 147 Vergi müfettiş ve yardımcısından yaklaşık %78 tekabül eden 116 kişi katılıyorum veya tamamen katılıyorum şeklinde cevap vermiş olup, yaklaşık % 5 oluşturan 8 kişi bu yargıya katılmadığını veya tamamen katılmadığını ifade etmiştir. Vergi müfettiş ve yardımcıları ortalama 3,71 değerinde anılan yargıyı olumlu görmektedirler.

Ankete cevap veren meslek mensupları ile vergi müfettişlerinin dördüncü yargıya verdiği cevaplar arasında istatistikî olarak anlamlı bir farkın olup olmadığını

belirlemek amacıyla hesaplanarak Tablo 23’de sunulan ve 0,05 önemlilik düzeyinde bağımsız örnek t testi sonucu (tootailsig. 0,000), meslek mensupları ile vergi müfettişlerinin ‘E-uygulamalar sayesinde mükelleflerin vergilendirme sürecinde yaptıkları hata ve hilelerin daha rahat tespit edilmektedir’ konusunda olduğu hususunda görüşleri arasında önemsiz derecede bir farkın olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak her iki grubun da bu yargı hakkındaki görüşleri olumlu yöndedir.

Anketi cevaplayan meslek mensupları ve vergi müfettişlerinin, hizmet yılları itibariyle ankete verilen cevap arasında bir ilişkinin (farklılığın) olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ve Ek 1 de sunulan Anova ve Benferroni test sonuçları, ankete cevaplayanların hizmet yılına göre farklı görüş beyan etmediklerine işaret etmektedir.

5. Elektronik fatura ve belgeler sayesinde sahte belge düzenleyen ve gerçek olmayan evrakları kayıt altına alan mükelleflerin tespit edilmesi kolaylaşmıştır: Anketi cevaplayan 192 meslek mensuplarının yaklaşık % 81’ine tekabül eden 156 kişi katılıyorum veya tamamen katılıyorum şeklinde cevap vermiş olup, yargıya katılmadığını veya tamamen katılmadığını ifade eden 13 meslek mensubu olup toplam ankete cevaplayanlar içerisindeki payı yaklaşık %7’dir. Meslek mensupları ortalama 4,06 değerinde bu yargıyı olumlu görmektedirler.

Aynı yargıya, ankete katılan 147 Vergi müfettiş ve yardımcısından yaklaşık % 61 tekabül eden 90 kişi katılıyorum veya tamamen katılıyorum şeklinde cevap vermiş olup, yaklaşık % 8 oluşturan 12 kişi bu yargıya katılmadığını veya tamamen katılmadığını ifade etmiştir. Vergi müfettiş ve yardımcıları ortalama 3,67 değerinde anılan yargıyı olumlu görmektedirler.

Ankete cevap veren meslek mensupları ile vergi müfettişlerinin beşinci yargıya verdiği cevaplar arasında istatistikî olarak anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek amacıyla hesaplanarak Tablo 23’de sunulan ve 0,05 önemlilik düzeyinde bağımsız örnek t testi sonucu (tootailsig. 0,000), meslek mensupları ile vergi müfettişlerinin ‘E-uygulamalar sayesinde mükelleflerin vergilendirme sürecinde yaptıkları hata ve hilelerin daha rahat tespit edilmektedir’ konusunda olduğu hususunda görüşleri arasında önemsiz derecede bir farkın olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak her iki grubunda bu yargı hakkındaki görüşleri olumlu yöndedir.

Anketi cevaplayan meslek mensupları ve vergi müfettişlerinin, hizmet yılları itibariyle ankete verilen cevap arasında bir ilişkinin (farklılığın) olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ve Ek 1 de sunulan Anova ve Benferroni test sonuçları,

ankete cevaplayanların hizmet yılına göre farklı görüş beyan etmediklerine işaret etmektedir.

5.3.3. Elektronik Uygulamaların Vergi Denetiminin Eğitici Fonksiyonu Üzerine Etkisi

Vergi denetiminin eğitici fonksiyonu sayesinde vergi incelemesi yapan personeller, vergi mükelleflerini veya onların vergilerini doğru bir şekilde beyan etmelerine yardımcı olan meslek mensuplarının vergi süreci hakkında doğru bir şekilde bilgilenmelerine yardımcı olmaktadır. Mükelleflerin vergilerini doğru bir şekilde beyan etmelerine katkı sağladığı için vergi denetiminin eğitici fonksiyonu da büyük önem arz etmektedir. E- uygulamaların vergi denetiminin eğitici fonksiyonuna katkı sağlayıp sağlamadığını tespit etmekte bu çalışma açısından büyük fayda sağlamaktadır.

Elektronik uygulamaların vergi denetiminin eğitici fonksiyonu üzerindeki etkisini tespit etmek için, meslek mensupları ve vergi müfettiş ve yardımcılara beşer soru yöneltilmiştir. Bu soruların yanıtları Tablo 24’te sunulmuştur. Vergi denetiminin diğer fonksiyonlarında uygulanan aynı testler (bağımsız örneklem t testi, anova ve benferroni) bu fonksiyon içinde kullanılmıştır.

Tablo 24.

E-Uygulamalarının Vergi Denetiminin Eğitici Fonksiyonuna Olan Etkisine Yönelik Anket Sonuçları

	Vergi Müfettişi							Meslek Mensubu						Bağımsız örnek t test			
	Tamamen Katılıyor	katılıyor	kararsızım	katılmıyorum	tamamen katılmıyorum	Ortalama		Tamamen Katılıyor	katılıyor	kararsızım	katılmıyorum	tamamen katılmıyorum	Ortalama		Sig. (2-tailed)	MeanDifference	Std. ErrorDifference
Soru 1	5	32	42	45	23	2,67		13	42	48	68	21	2,78	Equalvariancesassumed	,344	-,115	,121
														Equalvariances not assumed	,342	-,115	,120
Soru 2	7	44	60	25	11	3,07		26	67	53	38	8	3,34	Equalvariancesassumed	,020	-,264	,113
														Equalvariances not assumed	,019	-,264	,112
Soru 3	15	59	48	21	4	3,41		40	75	47	26	4	3,63	Equalvariancesassumed	,042	-,222	,109
														Equalvariances not assumed	,040	-,222	,108
Soru 4	18	51	49	26	3	3,37		57	70	31	27	7	3,74	Equalvariancesassumed	,002	-,371	,117
														Equalvariances not assumed	,001	-,371	,115

1. Gelir İdaresi E-fatura, E-beyanname ve diğer elektronik uygulamaların kullanılması için gerekli olan eğitimi vermektedir: Anketi cevaplayan 192 meslek mensuplarının yaklaşık %29'una tekabül eden 55 kişi katılıyorum veya tamamen katılıyorum şeklinde cevap vermiş olup, yargıya katılmadığını veya tamamen katılmadığını ifade eden 89 meslek mensubu olup toplam ankete cevaplayanlar içerisindeki payı yaklaşık %46'dır. Meslek mensupları ortalama 2,78 değerinde bu yargıyı olumlu görmektedirler.

Aynı yargıya, ankete katılan 147 Vergi müfettiş ve yardımcısından yaklaşık %25'e tekabül eden 37 kişi katılıyorum veya tamamen katılıyorum şeklinde cevap vermiş olup, yaklaşık %46'sını oluşturan 68 kişi bu yargıya katılmadığını veya tamamen katılmadığını ifade etmiştir. Vergi müfettiş ve yardımcıları ortalama 2,67 değerinde anılan yargıyı olumlu görmektedirler.

Ankete cevap veren meslek mensupları ile vergi müfettişlerinin birinci yargıya verdiği cevaplar arasında istatistikî olarak anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek amacıyla hesaplanarak Tablo 24'de sunulan ve 0,05 önemlilik düzeyinde bağımsız örnek t testi sonucu (tootailsig. 0,344), meslek mensupları ile vergi müfettişlerinin Gelir İdaresi E-fatura, E-beyanname ve diğer elektronik uygulamaların kullanılması için gerekli olan eğitimi vermediği konusundaki olumlu görüşleri arasında bir farkın olmadığını ortaya koymaktadır.

Anketi cevaplayan meslek mensupları ve vergi müfettişlerinin, hizmet yılları itibarıyla ankete verilen cevap arasında bir ilişkinin (farklılığın) olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ve Ek 1 de sunulan Anova ve Benferroni test sonuçları, ankete cevaplayanların hizmet yılına göre farklı görüş beyan etmediklerine işaret etmektedir.

2. Gelir İdaresi çalışanları, mükelleflere kullandıkları elektronik uygulamalarla ilgili değişiklik/yeniliklerle ilgili uyarı ve bilgileri vermektedir: Anketi cevaplayan 192 meslek mensuplarının yaklaşık %48'ine tekabül eden 93 kişi katılıyorum veya tamamen katılıyorum şeklinde cevap vermiş olup, yargıya katılmadığını veya tamamen katılmadığını ifade eden 89 meslek mensubu olup toplam ankete cevaplayanlar içerisindeki payı yaklaşık % 46 dir. Meslek mensupları ortalama 3,34 değerinde bu yargıyı olumlu görmektedirler.

Aynı yargıya, ankete katılan 147 Vergi müfettiş ve yardımcısından yaklaşık % 36 tekabül eden 51 kişi katılıyorum veya tamamen katılıyorum şeklinde cevap vermiş olup, yaklaşık %24'ine oluşturan 36 kişi bu yargıya katılmadığını veya tamamen

katılmadığını ifade etmiştir. Vergi müfettiş ve yardımcıları ortalama 3,07 değerinde anılan yargıyı olumlu görmektedirler.

Ankete cevap veren meslek mensupları ile vergi müfettişlerinin ikinci yargıya verdiği cevaplar arasında istatistikî olarak anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek amacıyla hesaplanarak Tablo 24’de sunulan ve 0,05 önemlilik düzeyinde bağımsız örnek t testi sonucu (tootailsig. 0,020), meslek mensupları ile vergi müfettişlerinin, Gelir İdaresi çalışanları, mükelleflere kullandıkları elektronik uygulamalarla ilgili değişiklik/yeniliklerle ilgili uyarı ve bilgileri verdiği konusunda görüşleri arasında önemsiz derecede bir farkın olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak her iki grubun da bu yargı hakkındaki görüşleri olumlu yöndedir.

Anketi cevaplayan meslek mensupları ve vergi müfettişlerinin, hizmet yılları itibariyle ankete verilen cevap arasında bir ilişkinin (farklılığın) olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ve Ek 1 de sunulan Anova ve Benferroni test sonuçları, ankete cevaplayanların hizmet yılına göre farklı görüş beyan etmediklerine işaret etmektedir.

3. Kâğıt ortamında vergilendirme süreci ile elektronik ortamda vergilendirme süreci karşılaştırıldığında Vergi Müfettişleri elektronik yöntemde mükellefleri daha fazla bilgilendirmektedir: Anketi cevaplayan 192 meslek mensuplarının yaklaşık %60’ına tekabül eden 115 kişi katılıyorum veya tamamen katılıyorum şeklinde cevap vermiş olup, yargıya katılmadığını veya tamamen katılmadığını ifade eden 30 meslek mensubu olup toplam ankete cevaplayanlar içerisindeki payı yaklaşık %16’dır. Meslek mensupları ortalama 3,63 değerinde bu yargıyı olumlu görmektedirler.

Aynı yargıya, ankete katılan 147 Vergi müfettiş ve yardımcısından yaklaşık % 50 tekabül eden 74 kişi katılıyorum veya tamamen katılıyorum şeklinde cevap vermiş olup, yaklaşık %17’sini oluşturan 25 kişi bu yargıya katılmadığını veya tamamen katılmadığını ifade etmiştir. Vergi müfettiş ve yardımcıları ortalama 3,41 değerinde anılan yargıyı olumlu görmektedirler.

Ankete cevap veren meslek mensupları ile vergi müfettişlerinin üçüncü yargıya verdiği cevaplar arasında istatistikî olarak anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek amacıyla hesaplanarak Tablo 24’de sunulan ve 0,05 önemlilik düzeyinde bağımsız örnek t testi sonucu (tootailsig. 0,042), meslek mensupları ile vergi müfettişlerinin, kâğıt ortamında vergilendirme süreci ile elektronik ortamda vergilendirme süreci karşılaştırıldığında Vergi Müfettişleri elektronik yöntemde mükellefleri daha fazla

bilgilendirmesi konusunda görüşleri arasında önemsiz derecede bir farkın olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak her iki grubun da bu yargı hakkındaki görüşleri olumlu yöndedir.

Anketi cevaplayan meslek mensupları ve vergi müfettişlerinin, hizmet yılları itibariyle ankete verilen cevap arasında bir ilişkinin (farklılığın) olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ve Ek 1 de sunulan Anova ve Benferroni test sonuçları, ankete cevaplayanların hizmet yılına göre farklı görüş beyan etmediklerine işaret etmektedir.

4. E-uygulamaların kullanılmaya başlaması vergi bilincinin oluşmasında olumlu katkı sağlamaktadır: Anketi cevaplayan 192 meslek mensuplarının yaklaşık %66'sına tekabül eden 127 kişi katılıyorum veya tamamen katılıyorum şeklinde cevap vermiş olup, yargıya katılmadığını veya tamamen katılmadığını ifade eden 34 meslek mensubu olup toplam ankete cevaplayanlar içerisindeki payı yaklaşık %18' dir. Meslek mensupları ortalama 3,74 değerinde bu yargıyı olumlu görmektedirler.

Aynı yargıya, ankete katılan 147 Vergi müfettiş ve yardımcısından yaklaşık %47 tekabül eden 69 kişi katılıyorum veya tamamen katılıyorum şeklinde cevap vermiş olup, yaklaşık %20'sini oluşturan 29 kişi bu yargıya katılmadığını veya tamamen katılmadığını ifade etmiştir. Vergi müfettiş ve yardımcıları ortalama 3,37 değerinde anılan yargıyı olumlu görmektedirler.

Ankete cevap veren meslek mensupları ile vergi müfettişlerinin dördüncü yargıya verdiği cevaplar arasında istatistikî olarak anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek amacıyla hesaplanarak Tablo 24'de sunulan ve 0,05 önemlilik düzeyinde bağımsız örnek t testi sonucu (tootailsig. 0,002), meslek mensupları ile vergi müfettişlerinin, E-uygulamaların kullanılmaya başlaması vergi bilincinin oluşmasında olumlu katkı sağladığı konusunda görüşleri arasında önemsiz derecede bir farkın olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak her iki grubun da bu yargı hakkındaki görüşleri olumlu yöndedir.

Anketi cevaplayan meslek mensupları ve vergi müfettişlerinin, hizmet yılları itibariyle ankete verilen cevap arasında bir ilişkinin (farklılığın) olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ve Ek 1 de sunulan Anova ve Benferroni test sonuçları, ankete cevaplayanların hizmet yılına göre farklı görüş beyan etmediklerine işaret etmektedir.

Anket verileri, Vergi müfettiş ve yardımcıları ile meslek mensuplarının elektronik uygulamaların vergi denetiminin  fonksiyonu üzerinde de olumlu etki yarattığını ifade etmiştir. Çalışmanın hipotez testlerinin desteklendiğı görülmektedir.

5.4. Meslek Mensupları İle Vergi Müfettiş ve Yardımcılarının Elektronik Vergi Uygulamaların Kullanılması Hakkındaki Görüşleri

Elektronik uygulamaların kullanılmasından Vergi müfettiş ve yardımcıları ile meslek mensuplarının memnun kalıp kalmadıklarını öğrenmek için de iki soru sorulmuştur. Çalışmaya katkı sağlayacağı düşünülen bu sorularla elektronik uygulamaların hayata geçirilmesinin kullanıcılar üzerindeki etkisi tespit edilmiştir. Tablo 25’da meslek mensupları ile Vergi müfettiş ve yardımcılarının elektronik uygulamalarının kullanılması hakkında sorulan sorulara verdikleri yanıtlar görülmektedir.

Tablo 25.

Meslek Mensupları ile Vergi Müfettiş ve Yardımcılarının E-Uygulamaların Kullanılmasından Memnun Olup Olmadıklarına Yönelik Anket Sonuçları

	Vergi Müfettişi							Meslek Mensubu						Bağımsız örnek t test			
	Katılıyorum	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum	katılmıyorum	Ortalama		Katılıyorum	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum	katılmıyorum	Ortalama		Sig. (2-tailed)	MeanDifference	Std. ErrorDifference
Soru 1	32	75	33	4	3	3,88		84	74	16	12	6	4,14	Equalvariancesassumed	,014	-,258	,104
														Equalvariances not assumed	,012	-,258	,102
Soru 2	85	49	11	0	2	4,46		122	56	9	3	2	4,53	Equalvariancesassumed	,442	-,063	,082
														Equalvariances not assumed	,442	-,063	,082

1. E-uygulamaları kullanmak zorunlu tutulmasaydı yine de kullanmak isterdim: Anketi cevaplayan 192 meslek mensuplarının yaklaşık % 82'sine tekabül eden 158 kişi katılıyorum veya tamamen katılıyorum şeklinde cevap vermiş olup, yargıya katılmadığını veya tamamen katılmadığını ifade eden 18 meslek mensubu olup toplam ankete cevaplayanlar içerisindeki payı yaklaşık %92'dir. Meslek mensupları ortalama 4,14 değerinde bu yargıyı olumlu görmektedirler.

Aynı yargıya, ankete katılan 147 Vergi müfettiş ve yardımcısından yaklaşık %73'üne tekabül eden 107 kişi katılıyorum veya tamamen katılıyorum şeklinde cevap vermiş olup, yaklaşık %5'ini oluşturan 7 kişi bu yargıya katılmadığını veya tamamen katılmadığını ifade etmiştir. Vergi müfettiş ve yardımcıları ortalama 3,88 değerinde anılan yargıyı olumlu görmektedirler.

Ankete cevap veren meslek mensupları ile vergi müfettişlerinin birinci yargıya verdiği cevaplar arasında istatistikî olarak anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek amacıyla hesaplanarak Tablo 24'de sunulan ve 0,05 önemlilik düzeyinde bağımsız örnek t testi sonucu (tootailsig. 0,002), meslek mensupları ile vergi müfettişlerinin, E-uygulamaları kullanmak zorunlu tutulmasaydı yine de kullanmak istedikleri konusunda görüşleri arasında önemsiz derecede bir farkın olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak her iki grubunda bu yargı hakkındaki görüşleri olumlu yöndedir.

Anketi cevaplayan meslek mensupları ve vergi müfettişlerinin, hizmet yılları itibariyle ankete verilen cevap arasında bir ilişkinin (farklılığın) olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ve Ek 1 de sunulan Anova ve Benferroni test sonuçları, ankete cevaplayanların hizmet yılına göre farklı görüş beyan etmediklerine işaret etmektedir.

2. Elektronik uygulamaların hayata geçirilmesi doğru bir karardır: Anketi cevaplayan 192 meslek mensuplarının yaklaşık %93'üne tekabül eden 178 kişi katılıyorum veya tamamen katılıyorum şeklinde cevap vermiş olup, yargıya katılmadığını veya tamamen katılmadığını ifade eden 5 meslek mensubu olup toplam ankete cevaplayanlar içerisindeki payı yaklaşık %3' dür. Meslek mensupları ortalama 4,53 değerinde bu yargıyı olumlu görmektedirler.

Aynı yargıya, ankete katılan 147 Vergi müfettiş ve yardımcısından yaklaşık %91 tekabül eden 134 kişi katılıyorum veya tamamen katılıyorum şeklinde cevap vermiş olup, yaklaşık %1'ini oluşturan 2 kişi bu yargıya katılmadığını veya tamamen katılmadığını ifade etmiştir. Vergi müfettiş ve yardımcıları ortalama 3,88 değerinde anılan yargıyı olumlu görmektedirler.

Ankete cevap veren meslek mensupları ile vergi müfettişlerinin ikinci yargıya verdiği cevaplar arasında istatistikî olarak anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek amacıyla hesaplanarak Tablo 24’de sunulan ve 0,05 önemlilik düzeyinde bağımsız örnek t testi sonucu (tootailsig. 0,002), meslek mensupları ile vergi müfettişlerinin, E-uygulamaların hayata geçirilmesi doğru bir karar olduğu konusunda aralarında bir görüş farkı yoktur.

Anketi cevaplayan meslek mensupları ve vergi müfettişlerinin, hizmet yılları itibariyle ankete verilen cevaplar arasında bir ilişkinin (farklılığın) olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ve Ek 1 de sunulan Anova ve Benferroni test sonuçları, ankete cevaplayanların hizmet yılına göre farklı görüş beyan etmediklerine işaret etmektedir.

Anket sonuçlarından gerek meslek mensuplarının gerekse Vergi Müfettiş ve yardımcılarının elektronik vergi uygulamalarının kullanılmasından memnun oldukları sonucu çıkmıştır.

BÖLÜM VI

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç

Günümüzde globalleşmenin etkisiyle bilişim teknolojisine olan bağımlılık artmaktadır. Global şirketler internet üzerinden ürünlerini birçok ülkeye pazarlayabilmektedirler. Globalleşmenin ve bilişim teknolojisinin artmasına bağlı olarak devletin de vatandaşlarına sunduğu hizmetlerde gelişmeler olmuştur. Ülkemizde uygulamaya konulan E-devlet uygulaması bunun bir göstergesidir.

İşletmeler artık birçok işlemlerini teknolojiye faydalananak daha az zaman ve masrafla karşılamak suretiyle birbirleriyle rekabet etmektedirler. İşletmeler ürünlerini pazarlamak için internette faydalanmaktadır. Elektronik ticarete olan isteğin artması teknolojinin gelişmesi ve E-devlet uygulamasına geçilmesi beraberinde vergileme sürecinde de elektronik uygulamalara geçilmesine olan gereksinimi arttırmıştır. Maliye Bakanlığı'nın sunmuş olduğu VEDOP projesi yaklaşık 239 milyon dolar harcanarak yapılan devletin en önemli ve kapsamlı projelerinden biridir. Devlet bu proje sayesinde verginin doğru bir şekilde daha az maliyetle ve daha hızlı tahsil edilmesini amaçlamaktadır. E-fatura, E-beyanname ve E- defter sayesinde internet üzerinde hata payı azaltılarak verginin doğru bir şekilde hesaplanması sağlanarak E-tahsilatla da verginin daha hızlı bir şekilde ödenmesi amaçlanmaktadır.

Bu çalışmanın da amacı VEDOP projesi kapsamında uygulamaya konulan elektronik uygulamaların vergi denetimi üzerinde olumlu etki sağlayıp sağlamadığını tespit etmektir. Çalışma kapsamında öncelikle hayata geçirilen elektronik uygulamalar anlatılmıştır. Gelir İdaresinin faaliyet raporlarından faydalanılarak yıllar itibariyle vergi inceleme sonuçları, yoğun denetim sonuçları, vergi toplamak için yapılan harcamalar, elektronik uygulamaları kullanan kullanıcı/mükellef sayıları vb. istatistiksel veriler belirtilmiştir. İstatistiksel bilgilerden elektronik uygulamaları kullanan kullanıcı sayılarının yıllar itibariyle arttığı, vergi toplamak için İdarenin daha az vergi maliyetine katlandığı, yoğun vergi denetimleri sonucu denetlenen mükellef sayısı/kesilen usulsüzlük cezasında artış olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Elektronik uygulamaların vergi denetimi üzerine etkisini ölçmek için verginin denetleyen tarafı olan Vergi Müfettişleri ile verginin denetlenen tarafını oluşturan mükelleflere yardımcı olan Meslek mensuplarına (Yeminli Mali Müşavir,

Mali Müşavir, Muhasebe elemanı) anket uygulanmıştır. Elektronik uygulamaların vergi denetimi üzerinde olumlu etkisinin olup olmadığının tespit etmek için verginin fonksiyonları ölçüt olarak kullanılmıştır.

Elektronik uygulamaların vergi denetimi üzerine etkisinin olumlu yönde olup olmadığı araştırıldığında, ölçüt olarak denetimin fonksiyonlarından faydalanılmıştır. Vergi denetiminin önleme fonksiyonu, vergi denetimlerinin daha sık yapılarak vergi kayıp ve kaçaklarının azaltılmasına katkı sağlamaktır. Ankete katılan meslek mensupları ile Vergi Müfettiş ve yardımcıları elektronik uygulamaların vergi denetiminin önleme fonksiyonuna yönelik anket sorularına, 5'li likert ölçeğine göre genel olarak ortalama 3,5 değerinin üzerinde olumlu yanıtlar vermişlerdir. Meslek mensupları ile Vergi Müfettiş ve yardımcılarının E-uygulamalarının vergi denetiminin önleme fonksiyonu üzerinde olumlu katkı sağlayıp sağlamadığını test etmek için sorulan sorulara verdikleri yanıtlar arasında önemli derecede farklılıkların olmadığı tespit edilmiştir.

Vergi denetiminin araştırma fonksiyonu, verginin doğru bir şekilde hesaplanmasını sağlamak için vergilendirme sürecinde yapılan hata ve hileleri tespit etmektir. Ankete katılan meslek mensupları ile Vergi Müfettiş ve yardımcıları elektronik uygulamaların vergi denetiminin araştırma fonksiyonuna yönelik anket sorularına da yine 5'li likert ölçeğine göre genel olarak ortalama 3,5 değerinin üzerinde olumlu yanıtlar vermişlerdir.

Vergi denetiminin eğitici fonksiyonu ise vergi incelemesi yapan personellerin vergi mükelleflerini vergilendirme süreci hakkında bilgilendirmeleridir. Meslek mensupları elektronik uygulamaların vergi denetiminin eğitici fonksiyonuna olumlu katkı sağladığına yönelik anket sorularına 5'li likert ölçeğine göre genel olarak ortalama 3,5 değerinin üzerinde yanıtlar vermişlerdir.

Anket sonucu alınan yanıtlardan hem Vergi Müfettiş ve yardımcıları hem de meslek mensuplarının, E-uygulamaların vergi denetiminin araştırma, önleme ve eğitici fonksiyonları üzerinde olumlu etki yarattığını düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır. Meslek mensupları ile Vergi Müfettiş ve yardımcılarının anket sorularına verdikleri yanıtlar arasında farklılık olup olmadığını test etmek için bağımsız örnek t testi uygulanmıştır. Bu testin sonucunda her iki gurubun da benzer şekilde sorulara olumlu yanıtlar verdikleri tespit edilmiştir.

Çalışmaya katkı sağlayacağı ve gelecekte bu konu ile ilgili yapılacak çalışmalar için kaynak oluşturacağı düşünülen, Vergi müfettiş ve yardımcıları ile meslek

mensuplarının uygulamaya geçirilen E-uygulamalardan memnun kalıp kalmadıkları ile ilgili iki soru sorulmuştur.

1-‘Vergileme sürecinde kullandığınız elektronik uygulamalar zorunlu tutulmasaydı yine de kullanmak isterdim’ anket sorusuna, Vergi müfettiş ve yardımcıları ile meslek mensupları 5’li likert ölçeğine göre ortalama 4’ün üzerinde yanıtlar vermişlerdir.

2-‘Elektronik uygulamaların hayata geçirilmesi doğru bir karardır’ anket sorusuna Vergi müfettiş ve yardımcıları ile meslek mensupları 5’li likert ölçeğine göre ortalama 4.5 değerinde yanıtlar vermişlerdir.

Vergi müfettiş ve yardımcıları ile meslek mensuplarının elektronik uygulamaların kullanılmaya başlamasından memnun oldukları görülmektedir.

Anket verilerini analiz etmek için betimleyici istatistiklerden de faydalanılmıştır. Böylece ankete katılanların yaş, cinsiyet, eğitim durumu ve hizmet yılı gibi bilgilerine de ulaşılmıştır. Ankete katılanların gençlerden ve lisan mezunu kişilerden oluştuğu sonucuna ulaşılmıştır. Yine hizmet yılları ile anket sorularına verilen yanıtlar arasında farklılık olup olmadığını tespit etmek için Anova ve Benferroni testi uygulanmıştır. Ancak genel olarak verilen yanıtların hizmet yılları itibariyle farklı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anketin güvenilirliğini test etmek için güvenilirlik analizi yapılmıştır. Meslek mensuplarına yapılan anket sorularının güvenilirlik analizi sonucunda Cronbach Alpha değeri %82 çıkmıştır. Vergi müfettiş ve yardımcıları için yapılan anket sorularının güvenilirlik analizinde ise Cronbach Alpha değeri %81 olduğu test edilmiştir. Yani iki anket sonucu da %60 ‘ın üzerinde güvenilir olduğu tespit edilmiştir.

Anket verileri analizlerden geçirildikten sonra çalışmada öne sürülen hipotezlerle ilgili aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

H_0 =Elektronik uygulamaların vergi denetimi üzerine olumlu yönde etkisi vardır.

H_{01} : Elektronik uygulamaların kullanımı vergi denetiminin önleme fonksiyonunu olumlu yönde etkilemiştir.

H_{02} : Elektronik uygulamaların kullanımı vergi denetiminin araştırma önleme fonksiyonunu olumlu yönde etkilemiştir.

H_{03} : Elektronik uygulamaların kullanımı vergi denetiminin eğitim fonksiyonunu olumlu yönde etkilemiştir.

Vergi Müfettişleri ve Meslek mensuplarıyla yapılan anket sonucunda H_0 , $H_{0,1}$ H_{02} hipotezlerinin desteklendiği ancak H_{03} diğer hipotezlere göre daha düşük düzeyde desteklendiği belirlenmiştir.

6.2. Çalışmanın Literatüre Katkısı

Devletin en önemli gelir kaynaklarından olan verginin doğru bir şekilde hesaplanması kamu açığının azaltılması/oluşmaması açısından gereklidir. Vergi denetimlerinin etkili bir şekilde yapılması ile vergi kayıp ve kaçaklarının önlenmesi üzerine bilimsel çalışmalar yapılmıştır.

Bilişim teknolojisindeki gelişmeler bir çok alanda uygulanmaya başlamıştır. Artık kurumlar faaliyetlerinin her noktasında işlemlerini daha hızlı ve kolay yapmak için teknolojik uygulamalardan faydalanmaktadırlar. Gelişmiş bir çok ülkede elektronik devlet uygulamalarına geçiş yapılmaktadır. Ülkemizde de VEDOP projesi kapsamında elektronik vergi sistemine geçiş süreci başlamıştır. Litaretürde elektronik vergi sistemi kullanıcılarının bunu kullanma niyetlerini nelerin etkilediği, elektronik uygulamaları kullanmaktan memnun olup olmadıkları, iş performanlarını etkileyip etkilemediğini tespit etmek üzerine çalışmalar yapılmıştır. Ayrıca elektronik uygulamaların fayda/zararları, maliyet avantajı sağlayıp sağlamadığı üzerine araştırmalar yapılmıştır.

Bu çalışmada elektronik uygulamaların vergi denetimi üzerine olumlu etki yaratıp yaratmadığını test etmek için vergi denetiminin iki tarafı karşılaştırılarak araştırma yapılmıştır. Verginin doğru hesaplanmasının önemli olduğu ve gelişen çağımızda elektronik uygulamaların sıklıkla vergi sisteminde kullanıldığı göz önünde tutulursa bunun vergilendirme sürecinde nasıl bir etki yarattığını araştırmak büyük önem arz etmektedir.

6.3. Gelecekte Yapılacak  alışmalar İçin  neriler

Verginin doğru bir şekilde hesaplanıp ödenmesinin büyük önem arz etmesinden dolayı etkili bir vergi denetiminin yapılarak vergi kayıp ve kaçaklarının önlenmesi üzerine literatürde çalışmalar yapılmıştır.

Bilişim teknolojisinin gelişmesi insanların ve kurumların teknolojiye olan bağımlılıklarının artması devletin de vatandaşlara sunduğu hizmetlerde bu gelişmelere ayak uydurması ihtiya ını doğurmuştur. Vergileme sürecinde de bu elektronik uygulamalar kullanılmaya başlamaktadır. Mükelleflerin bu uygulamalardan memnun

olup olmadıkları bunları kullanma niyetleri üzerinde daha önce çalışmalar yapılmıştır. Ancak elektronik vergi sisteminin vergi denetimi üzerine etkisini araştıran çok fazla kaynak bulunmamaktadır. Bu eksikliği gidermek vergi denetimini yapan Vergi Müfettiş ve yardımcıları ile meslek mensuplarının elektronik uygulamalar hakkındaki düşüncelerini tespit etmek için bu çalışma yapılmıştır. Ayrıca elektronik uygulamaların kullanılmasının vergi denetiminin fonksiyonlarını nasıl etkilediği üzerine de literatürde çalışmalar bulunamamıştır. Daha sonra yapılacak çalışmalarda bu tez daha da geliştirilerek araştırılabilir. Ayrıca elektronik uygulamaların vergi denetiminin amaçlarını nasıl etkilediği üzerine de çalışmalar yapılabilir. Her bir elektronik uygulamanın vergi sürecini ne şekilde etkilediğini araştırmak da elektronik vergileme sürecindeki eksiklikleri veya faydaları görmekte büyük fayda sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Akbey, F. (2014). Türkiye’de Vergi Denetimi ve Gelirleri Üzerine Bir İnceleme, *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 29 (1), 63-103
- Akdemir, N. (2008). E-devlet Uygulamaları Kapsamında VEDOP Projesi Eğirdir VergiDairesinde E-VDO Uygulamasının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Alagöz, S. M. (2013). Elektronik Beyanname Uygulanmasına Yönelik Muhasebecilerin Tutumları. Yüksek Lisans Tezi, Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Gebze.
- Allahverdi, M. (2012). Bilişim Teknolojilerinin Vergilendirme Üzerindeki Etkisi, *MaliÇözüm*, <http://archive.ismmmo.org.tr>, Erişim:05.02.2017
- Arıkan, Yahya, E- Uygulamalar Rehberi, İstanbul Serbest Muhasebeci ve Mali MüşavirlerOdası, <http://archive.ismmmo.org.tr>, Erişim: 20.10.20153
- Atambo, Wallace MAİSİBA, Gekonge Justus, Effects of Electronic- Tax System on the Revenue Collection Efficiency of Kenya Revenue Authority: A Case of Uasin Gishu County, <http://www.onlinejournal.in>, Erişim:14.02.2017
- Aziz, S. A., Idris, K. Md. (2014, Ağustos 18). Does design matter in tax e-filing acceptance?, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 164, 451 – 457
- Azma, F., İzanlou, A., Mohammad, M.A. (2012). The Survey Relationship Between Office Automation and Employees Performance İn The Yield Tax Affairs Office, *Procedia Technology*, 1, 153 – 157
- Azmi, A.C.A., Bee, L. (2010). The Acceptance of the e-Filing System by Malaysian Taxpayers: A Simplified Model, *Electronic Journal of e-Government Volume 8 Issue, 1* , 13 - 22
- Barati, Akbar, Moradi, Parviz, Ahmadi, Bromand, Azizpour, Payam, A Study Of The Models For Adoption Of E-Tax Returns Fron The Perspective Of Taxpayers, www.sciencedirect.com, Erişim: 13.02.2017
- Bilici, N. (2014). Vergi Hukuku (33. Genişletilmiş Baskı), Ankara, Savaş Yayınevi.
- Çağlar, M. (2011). Kayıt dışı Ekonominin Önlenmesinde Elektronik Vergi Denetimi. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- Çetin, G. (2010). Bilişim Teknolojilerindeki Gelişmelerin Vergilemede Kayıt Düzeni ve Denetim Uygulamalarına Etkisi, *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 2(1).

- Çürük, T., Doğan Z. ve Türk Z.(2005,Mart). Çok Uluslu İşletmelerin Faaliyet Gösterdikleri Ülkelerde Karşılaştıkları Muhasebe Sorunları, *İÜ. Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*,32
- Değirmendereli, A. (2015). *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4, 36-67
- Diril, F. ve Egeli, H. (2014). *Vergi Bilincinin Oluşumunda Bilişim Teknolojilerinin Rolü: İzmir İli İçin Bir Uygulama*, *Sosyoekonomi dergisi*, 22 (22), 34-55
- Doğan, A. (2015). Türkiye’de Kayıt dışı Ekonominin Azaltılmasında Vergi Denetiminin Yapısı, Önemi ve Gelişimi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul.
- Doğan, U. (2012, Ocak). 100 Soruda e-defter, Gelirler Kontrolörleri Derneği, *Vergi Sorunları Dergisi Eki*, 280.
- Doğan, U. (2014). Elektronik Vergisel Uygulamalar (1. Baskı), Ankara, TÜRMOB yayınları,467.
- Doğan, U. (ty). Vergi Teknolojileri Meslek Mensuplarını Nasıl Etkileyecek?, biltek.sanayi.gov.tr, Erişim: 15.01.2017
- Ergen, Z. ve Kılıçkaya, L. (2014) Türkiye’de Vergi Denetim Sistemi ve Sistemin Aksaklıklarının Değerlendirilmesi, *Sosyoekonomi Dergisi*, 21 (21), 282-304
- FU, Jen-Ruei, Cheng-Kiang, FARN, Wen-Pin, CHAO, Acceptance of electronic tax filing: A study of taxpayer intentions, www.elsevier.com/locate/dsw, Erişim: 13.02.2017
- Gerger, G. Ç. (2011). Mükellef Hakları ve Vergiye Gönüllü Uyum, (Birinci Baskı) Legal Yayınevi, İstanbul, s.107-108
- Gülten, S., (2015). Adım Adım e-Fatura ve e-Defter Uygulamaları, *Ankara SMMM Odası Yayın No: 99*
- Gümüş, E. ve Özyalama, G. (2013). Vergi Kaçırma Eğilimini Etkileyen Faktörler; Eskişehir’den Bulgular, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 9 (20) ,77-79 Gerçek,A.,Demirtaş,T.,Giray, F., Yüce, M. ve Oğuzlar, A. (2013). Türk Gelir İdaresinde E-Devlet Uygulamalarının Mükellefler Tarafından Benimsenmesini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi, Bigesam Yayınları, Ankara
- Hastürk, M. (2010). Türkiye ‘de Vergi Denetiminin Etkinliğinin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Hesapsaz ,E. ve Hayrullahoğlu, B. (2011). E-Devlet Kapsamında VEDOP Uygulamaları ve E-Haciz, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergi*, 3 (2), 109-120.

- İnanç, Mustafa, Elektronik Fatura (E-Fatura) Düzenlemesi, İletilmesi, Muhafaza ve İbrazı ,Usul ve Esasları, Mali Çözüm Dergisi, Eylül 2010, <http://archive.ismmmo.org.tr>, Erişim:04.02.2017
- Karaboyacı, A. (2014, Kasım). Vergi Denetimi Açısından Beyan Edilen Gelirin Doğruluğunun Tespit Yöntemleri, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 115, 211-242
- Karyağdı, N. (2006). Amerika Birleşik Devletleri Gelir İdaresi'nde Vergi İncelemesi, Ankara, Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı Yayınları
- Kıldış, Y. (2000). Kayıt dışı Ekonominin Ulusal-Uluslararası Boyutu ve Çözüm Önerileri, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (2)
- Mert, C. (2009). Bilgisayar İnternet Teknolojisinin Vergi Denetimi Üzerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Merter, M.E. (2004). Türkiye'de Vergi Denetimi Ve Vergi Denetiminde Etkinliğin Sağlanmasında Toplam Kalite Yönetimi. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Övet, A. (2010). Türkiye'de Vergi Denetiminin Etkinliği: Ankara İli Vergi Denetmen ve Denetmen Yardımcılarına Yönelik Bir Uygulama. Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon
- Öz, E. ve Bozdoğan, D. (2012). Türk Vergi Sisteminde E-Maliye Uygulamaları, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(2), 67-92
- Özbek, M. (2007). E-Devlet ve Türkiye Uygulamaları Kapsamında VEDOP Projesi. Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
- Özgen, F.B. ve Turan, A.H. (2009). Türkiye'de e-Beyanname Sisteminin Benimsenmesi Geliştirilmiş Teknoloji Kabul Modeli İle Ampirik Bir Çalışma, *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 10 (1), 134-147
- Öztürk, N. A. (2007). 1990 Sonrası Türkiye'de Uygulanan Vergi Politikaları ve Kayıt Dışı Ekonomiye Önleyici Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Rakıcı, Cemil (2011). Vergi Denetiminin Yeni Yapısı ve Denetimin Kayıtdışılığı Önleme Fonksiyonu, *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (14) , 345-362
- Somuncu, A. (2014,Ocak/Haziran). Yaygın ve Yoğun Vergi Denetimi: Hukuki Yapı ve Uygulamanın Değerlendirilmesi, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 43, 133-173

- Şahin, D. ve Cenikli, E. (2013). Türk Gelir İdaresinde Otomasyon Projeleri, *İnternet Uygulamaları Yönetim Dergisi*, 4(1)
- Şakar, A. (2011, Temmuz- Ağustos). Türkiye’de E-Devlet Uygulamalarının Vergi Hukuku Alanına Yansımaları: E- Haciz Uygulaması Ve Karşılaşılan Sorunlar, Mali Çözüm
- Şin, S. (2005). Avrupa Birliği ve Türkiye’de vergi Yapısı Denetimi ve İdari İşlemlerde Mükellef Hakları, , *İstanbul Ticaret Odası Yayınları* , No: 2005-17
- Taşkın, Y.,(2010). Vergi Psikolojisi ve Vergiye Karşı Mükellef Tepkileri, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları, 54
- Tecim, B. A. H.(2008). Kayıt dışı Ekonomide Vergi ve Vergi Denetiminin Önemi. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Tekin, F. ve Çetinkaya A.(2009). Vergi Denetimi, Seçkin Yayıncılık, Ankara,3. Baskı
- Tercan, Y. ve Uğur, D. (2015), Elektronik Deftere Geçerken Nelere Dikkat Edilmelidir, *Vergi Sorunları Dergisi*,319
- Tuan,K. (2014). Bilgisayar Destekli Bağımsız Muhasebe Denetiminde Güvenilirliği Etkileyen Faktörler: Türkiye’deki Bağımsız Denetçiler Üzerine Bir Araştırma, Doktora Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana
- Turan, A.H. ve Özgen, F. B. (2009). Türkiye’de E-Beyanname Sisteminin Benimsenmesi: Geliştirilmiş Teknolojik Kabul Modeli İle Ampirik Bir Çalışma, *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 10 (1), 134-147
- Türk, A. (2010). Elektronik Vergi Denetiminin Vergi Kaçırma Eğilimlerini Azaltmadaki Rolü Ve Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Türk, İ. (1999). Maliye Politikası, Ankara, 173
- Tüm, K.(2010). Denetim Birimi Olarak YMM’lerin Vergi Kaybını Önlemede Etkisi: YMM’ler Üzerine Uygulamalı Bir Araştırma, Doktora Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana
- Uğur, A. ve Çütcü, İ. (2009). E-Devlet ve Tasarruf Etkisi kapsamında VEDOP Projesi, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 1 (2)
- Ünal, A. (2007). Türkiye’de Vergi Denetimi ve Vergi Denetmenlerinin Denetim İçindeki Rolü, Vergi Raporu Dergisinin Eki, *Vergi Denetmenleri Derneği Yayınları*, 13
- Wamathu, Wandugo Esbon, 2014, Effects Of Eletronic Taxation On Financial Performance Of Audit Firms In Kenya, Yüksek Lisans Tezi, Kenya

- Wang, Yi-Shun, (2002), The Adoption of Electronic Tax Filing Systems: An Empirical Study, Government Information Quarterly , Cilt: 20, s.333–352, Tayland
- Yaşar A.(2015).Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Vergi Müfettişlerinin Türkiye’deki Sahte Fatura Kullanımı Sorununa Yaklaşımı Üzerine Bir Araştırma, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(2)
- Yurteri, İ. (2012). Türk Vergi Sisteminde Yoklama ve Yaygın Ve Yoğun Vergi Denetimi, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 100, 260-261
- Yüce, M. (2002).Türkiye’de Gelir Dağılımı Bozukluğunun İzlenen Kamu Gelir ve Harcama Politikaları ile Bağlantısı, *Bilgi Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 23, 1–38

İnternet Sitesi Kaynakları

- 2014 Vergi Denetim Kurulu Faaliyet Raporu, <http://www.vdk.gov.tr/>, Erişim: 20.01.2016
- Vergi Usul Kanunu, www.mevzuat.gov.tr, Erişim: 01.03.2016
- 30 Soruda E-fatura ve E-defter Uygulaması, <http://archive.ismmmo.org.tr>, Erişim: 29.01.2017
- E-Fatura Hizmet Sağlayıcılığı, www.gaziantepsmmmo.org.tr Erişim ; 28.01.2017
- e-Fatura Uygulaması (Entegrasyon Kılavuzu) , Kasım 2013 , <http://www.verginet.net>, Erişim: 04.02.2017
- The Electronic Tax Administration Advisory Committee’s June 2016 Annual Report To Congress, <https://www.irs.gov>,Erişim:13.02.2017
- <https://www.elster.de>, Erişim:23.02.2017
- <https://www.french-property.com>, Erişim:22.02.2017
- <http://www.edeftp.gov.tr>, Erişim :15.01.2017
- <http://www.efatura.gov.tr>, Erişim :15.01.2017
- <http://www.cs.com.tr/TR/?q=content/vedop-1>, Erişim: 15.02.2016
- Gelir İdaresi Başkanlığı’nda e-Devlet Uygulamaları, <http://www.bursa-smmmo.org.tr>, Erişim; 03.02.2016
- Çevre Dostu Teknoloji: E-Fatura, Mart 2010, Sayı: 12, <http://www.bilisimdergi.com>, Erişim:02.02.2017
- Faaliyet Raporu 2015, <http://www.gib.gov.tr>, Erişim: 10.02.2016
- Faaliyet Raporu 2004, <http://www.gib.gov.tr>, Erişim: 10.02.2016
- <http://www.bursa-smmmo.org.tr/yazarlar/makaleler>, Erişim: 15.01.2018

Kanun ve Mevzuatlar

Ticari Defterlere İlişkin Tebliğ, 19.12.2012 Tarihli, 28502 Sayılı Resmi Gazete, www.gib.gov.tr/node/87229, Erişim: 15.01.2017

1 Sıra Nolu Elektronik Defter Genel Tebliği, 13.12.2011 Tarihli, 28141 Sayılı Resmi Gazete, www.gib.gov.tr/node/88458, Erişim:15.01.2017

456 Sıra Nolu Vergi Usus Kanunu Genel Tebliği, 27.08.2015 Tarihli, 29458 Sayılı Resmi Gazete, <http://www.gib.gov.tr>, Erişim:03.02.2017

Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun, 21.07.1953 Tarihli, 8469 Sayılı Kanun, <http://www.mevzuat.gov.tr>, Erişim: 04.02.2017

EKLER

Ek 1. Meslek Mensuplarına Uygulanan Anket

1.Cinsiyetiniz	Bay () Bayan ()				
2.Yaşınız	20-29() 30-39() 40-49() 50-59() 60 ve üzeri ()				
3.Mesleğiniz	Yeminli Mali Müşavir () Mali Müşavir () Muhasebe elemanı ()				
4.Kaç Yıldır bu meslekte çalışıyorsunuz	0-5 () 6-10 () 11-15 () 16-20 () 21 ve üzeri ()				
5. Eğitim düzeyiniz	Lisans () Yüksek Lisans () Doktora ()				
Aşağıda belirtilen ifadelere katılıp katılmadığınızı, lütfen belirtilen ölçeğe göre işaretleyiniz. 5.Tamamen Katılıyorum 4.Katılıyorum 3. Kararsızım 2.Katılmıyorum 1.Tamamen Katılmıyorum					
	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Tamamen Katılmıyorum
Önleme Fonksiyonu					
6. Defter ve muhasebe kayıtlarının elektronik ortamda düzenlenmesi ve ibraz edilmesi vergi kayıp ve kaçaklarının önlenmesine katkı sağlamıştır.	5	4	3	2	1
7. E-uygulamalar kullanılmaya başladıktan sonra mükellefler, vergi müfettişleri tarafından daha sık denetimlere tabi tutulmuştur.	5	4	3	2	1
8. Elektronik uygulamalar kullanılmadan önce yapılan vergi denetimi ile mevcut denetim durumunu karşılaştırdığınız zaman mükellefler daha sık denetimlere tabi tutulduğu için vergi kayıp ve kaçakları azalmıştır.	5	4	3	2	1
Araştırma Fonksiyonu					
9. Elektronik uygulamalar verginin doğru bir şekilde hesaplanması için gerekli olan muhasebe kayıtlarının düzgün bir şekilde tutulması, izlenmesi, saklanması ve raporlanmasına katkı sağlamıştır.	5	4	3	2	1
10. Verginin tarhından tahsiline kadar tüm vergilendirme sürecinde kullanılan elektronik uygulamalar yeterli düzeydedir	5	4	3	2	1
11. Elektronik uygulamalar sayesinde	5	4	3	2	1

mükelleflerin defter ve kayıtlarındaki bilgilerini Gelirler İdaresine ulaştırma hızı geleneksel yöntemle göre artmıştır.					
12. E-uygulamalar sayesinde mükelleflerin vergilendirme sürecinde yaptıkları hata ve hilelerin daha rahat tespit edilmektedir.	5	4	3	2	1
13. Elektronik fatura ve belgeler sayesinde sahte belge düzenleyen ve gerçek olmayan evrakları kayıt altına alan mükelleflerin tespit edilmesi kolaylaşmıştır.	5	4	3	2	1
Eğitici Fonksiyonu					
14. Gelirler İdaresi e-fatura, e-beyanname ve diğer elektronik uygulamaların kullanılması için gerekli olan eğitimi vermektedir.	5	4	3	2	1
15. Gelirler İdaresi çalışanları, mükelleflere kullandıkları elektronik uygulamalarla ilgili değişiklik/yeniliklerle ilgili uyarı ve bilgileri vermektedir.	5	4	3	2	1
16. Kağıt ortamında vergilendirme süreci ile elektronik ortamda vergilendirme süreci karşılaştırıldığında Vergi Müfettişleri elektronik yöntemde mükellefleri daha fazla bilgilendirmektedir.	5	4	3	2	1
17.E-uygulamaların kullanılmaya başlaması vergi bilincinin oluşmasında olumlu katkı sağlamaktadır.	5	4	3	2	1
E-Uygulamaların Kullanılmasından Memnuniyet					
18. Vergi sürecinde kullandığınız elektronik uygulamalar zorunlu tutulmasaydı yine de kullanmak isterdim.	5	4	3	2	1
19. E-uygulamaların hayata geçirilmesi doğru bir karardır.	5	4	3	2	1

1.Cinsiyetiniz	Bay () Bayan ()
2.Yaşınız	20-29() 30-39() 40-49() 50-59() 60 ve üzeri ()
3.Mesleğiniz	Vergi Müfettişi () Vergi Müfettiş Yardımcısı()
4.Kaç Yıldır bu meslekte çalışıyorsunuz	0-5 () 6-10 () 11-15 () 16-20 () 21 ve üzeri ()
5. Eğitim düzeyiniz	Lisans () Yüksek Lisans () Doktora ()
Aşağıda belirtilen ifadelerle katılıp katılmadığınızı, lütfen belirtilen ölçeğe göre işaretleyiniz. 5.Tamamen Katılıyorum 4.Katılıyorum 3. Kararsızım 2.Katılmıyorum 1.Tamamen Katılmıyorum	

Ek 2. Vergi Müfettiş ve Yardımcılarına Uygulanan Anket

	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Tamamen Katılmıyorum
Önleme Fonksiyonu					
6. Defter ve muhasebe kayıtlarının elektronik ortamda düzenlenmesi ve ibraz edilmesi vergi kayıp ve kaçaklarının önlenmesine katkı sağlamıştır	5	4	3	2	1
7. Elektronik uygulamalar, denetim sürecinde kullanacağınız bilgilere daha hızlı ulaşmanızı sağlayarak daha fazla mükellefi denetlemenize katkı sağlamıştır.	5	4	3	2	1
8. Elektronik uygulamalar kullanılmadan önce yapılan denetim mevcut denetim durumunu ile karşılaştırıldığı zaman daha fazla mükellefi denetlenerek vergi kayıp ve kaçaklarını azalmıştır.	5	4	3	2	1
Araştırma Fonksiyonu					
9. Elektronik uygulamalar verginin doğru bir şekilde yönetilmesi, izlenmesi ve raporlanmasını katkı sağlamıştır	5	4	3	2	1
10. Vergi denetiminde kullanılan bilgilerin doğru bir şekilde araştırılması için yararlanılan elektronik uygulamalar istenilen düzeydedir	5	4	3	2	1
11. Elektronik uygulamalar sayesinde mükelleflerin defter ve kayıtlarındaki hata ve hilelerin araştırılması için gerekli olan bilgilere erişme hızınız geleneksel yöntemle göre artmıştır.	5	4	3	2	1
12. Elektronik uygulamalar sayesinde mükelleflerin vergilendirme sürecinde yaptıkları hata ve hileler daha rahat tespit edilmektedir.	5	4	3	2	1
13. Elektronik fatura ve belgeler sayesinde sahte belge düzenleyen ve gerçek olmayan evrakları kayıt altına alan mükelleflerin tespit edilmesi kolaylaşmıştır.	5	4	3	2	1
Eğitici Fonksiyonu					
14. Vergi müfettiş ve yardımcıları elektronik uygulamaların kullanılması için gerekli olan eğitimi almaktadır.	5	4	3	2	1

15. Vergi müfettiş ve yardımcıları, mükelleflere kullandıkları elektronik uygulamalarla ilgili değişiklik/yeniliklerle ilgili uyarı ve bilgileri vermektedir.	5	4	3	2	1
16. Kağıt ortamında vergilendirme süreci ile elektronik ortamda vergilendirme süreci karşılaştırıldığında Vergi Müfettiş ve yardımcıları, elektronik yöntemde mükellefleri daha fazla bilgilendirmektedir.	5	4	3	2	1
17. Elektronik uygulamaların kullanılmaya başlaması vergi bilincinin oluşmasında olumlu katkı sağlamaktadır.	5	4	3	2	1
E-Uygulamaların Kullanılmasından Memnuniyet					
18. Denetimler sırasında kullanılan elektronik uygulamalar zorunlu tutulmasaydı yine de kullanmak isterdim.	5	4	3	2	1
19. Elektronik uygulamaların hayata geçirilmesi doğru bir karardır.	5	4	3	2	1

Ek 3 Anova ve Benferroni test sonuçları

Descriptives									
	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% ConfidenceIntervalforMean		Minimum	Maximum	
					LowerBound	UpperBound			
6=Ö1	1	118	3,94	,981	,090	3,76	4,12	1	5
	2	68	3,74	1,115	,135	3,47	4,01	1	5
	3	56	3,96	,873	,117	3,73	4,20	1	5
	4	34	4,03	,758	,130	3,76	4,29	2	5
	5	63	3,75	,999	,126	3,49	4,00	1	5
	Total	339	3,88	,977	,053	3,77	3,98	1	5
7=Ö2	1	118	3,97	1,012	,093	3,78	4,15	1	5
	2	68	3,91	,926	,112	3,69	4,14	1	5
	3	56	3,86	,980	,131	3,59	4,12	2	5
	4	34	3,59	1,076	,185	3,21	3,96	1	5
	5	63	3,48	1,203	,152	3,17	3,78	1	5
	Total	339	3,81	1,047	,057	3,70	3,92	1	5
8=Ö3	1	118	3,58	,981	,090	3,41	3,76	1	5
	2	68	3,63	1,064	,129	3,37	3,89	1	5
	3	56	3,54	1,175	,157	3,22	3,85	1	5
	4	34	3,71	1,031	,177	3,35	4,07	1	5
	5	63	3,70	1,102	,139	3,42	3,98	1	5
	Total	339	3,62	1,055	,057	3,51	3,73	1	5
9=A1	1	118	4,07	,748	,069	3,93	4,20	1	5
	2	68	4,31	,629	,076	4,16	4,46	3	5
	3	56	4,16	,733	,098	3,96	4,36	1	5
	4	34	4,29	,760	,130	4,03	4,56	2	5
	5	63	4,11	,863	,109	3,89	4,33	1	5
	Total	339	4,16	,750	,041	4,08	4,24	1	5
10=A2	1	118	2,93	,940	,087	2,76	3,10	1	5
	2	68	2,97	1,197	,145	2,68	3,26	1	5
	3	56	3,34	1,049	,140	3,06	3,62	1	5
	4	34	4,12	,913	,157	3,80	4,44	2	5
	5	63	3,35	1,124	,142	3,07	3,63	1	5
	Total	339	3,20	1,100	,060	3,09	3,32	1	5
11=A3	1	118	4,08	,753	,069	3,94	4,21	1	5
	2	68	4,26	,765	,093	4,08	4,45	2	5
	3	56	4,29	,653	,087	4,11	4,46	2	5
	4	34	4,41	,701	,120	4,17	4,66	2	5
	5	63	4,11	,952	,120	3,87	4,35	1	5
	Total	339	4,19	,781	,042	4,11	4,27	1	5
12=A4	1	118	3,86	,889	,082	3,69	4,02	1	5
	2	68	4,03	,897	,109	3,81	4,25	1	5
	3	56	4,14	,724	,097	3,95	4,34	2	5
	4	34	4,26	,931	,160	3,94	4,59	2	5
	5	63	3,97	,915	,115	3,74	4,20	1	5
	Total	339	4,00	,880	,048	3,91	4,09	1	5
13=A5	1	118	3,82	,873	,080	3,66	3,98	1	5
	2	68	3,96	1,043	,126	3,70	4,21	1	5
	3	56	3,96	,687	,092	3,78	4,15	2	5
	4	34	3,97	1,141	,196	3,57	4,37	1	5

14=E1	5	63	3,86	1,176	,148	3,56	4,15	1	5
	Total	339	3,89	,970	,053	3,79	4,00	1	5
	1	118	2,62	1,053	,097	2,43	2,81	1	5
	2	68	2,74	1,241	,151	2,43	3,04	1	5
	3	56	2,93	1,204	,161	2,61	3,25	1	5
	4	34	2,76	1,075	,184	2,39	3,14	1	5
	5	63	2,75	,950	,120	2,51	2,99	1	5
15=E2	Total	339	2,73	1,102	,060	2,61	2,85	1	5
	1	118	3,30	,998	,092	3,11	3,48	2	5
	2	68	3,37	1,091	,132	3,10	3,63	1	5
	3	56	3,36	,962	,128	3,10	3,61	2	5
	4	34	3,21	1,095	,188	2,82	3,59	2	5
	5	63	3,38	,923	,116	3,15	3,61	1	5
	Total	339	3,33	1,004	,055	3,22	3,43	1	5
16=E3	1	118	3,16	,969	,089	2,98	3,34	1	5
	2	68	3,22	1,183	,143	2,93	3,51	1	5
	3	56	3,20	1,119	,150	2,90	3,50	1	5
	4	34	3,62	,985	,169	3,27	3,96	2	5
	5	63	3,16	,937	,118	2,92	3,39	1	5
	Total	339	3,22	1,039	,056	3,11	3,34	1	5
17=E4	1	118	3,57	,800	,074	3,42	3,71	2	5
	2	68	3,37	1,221	,148	3,07	3,66	1	5
	3	56	3,57	1,042	,139	3,29	3,85	1	5
	4	34	3,85	1,019	,175	3,50	4,21	1	5
	5	63	3,44	,996	,126	3,19	3,70	1	5
	Total	339	3,53	,998	,054	3,43	3,64	1	5
18=E5	1	118	3,53	1,018	,094	3,35	3,72	1	5
	2	68	3,60	1,148	,139	3,33	3,88	1	5
	3	56	3,66	1,066	,143	3,38	3,95	1	5
	4	34	3,71	1,115	,191	3,32	4,10	1	5
	5	63	3,52	1,162	,146	3,23	3,82	1	5
	Total	339	3,58	1,086	,059	3,47	3,70	1	5
19=M1	1	118	3,99	,910	,084	3,83	4,16	1	5
	2	68	4,10	1,039	,126	3,85	4,35	1	5
	3	56	4,05	,942	,126	3,80	4,31	1	5
	4	34	4,26	,751	,129	4,00	4,53	2	5
	5	63	3,84	1,050	,132	3,58	4,11	1	5
	Total	339	4,02	,957	,052	3,92	4,13	1	5
20=M2	1	118	4,44	,757	,070	4,30	4,58	1	5
	2	68	4,57	,759	,092	4,39	4,76	1	5
	3	56	4,52	,687	,092	4,33	4,70	1	5
	4	34	4,62	,604	,104	4,41	4,83	3	5
	5	63	4,44	,857	,108	4,23	4,66	1	5
	Total	339	4,50	,751	,041	4,42	4,58	1	5

ANOVA

		Sum of Squares	df	MeanSquare	F	Sig.
6=Ö1	BetweenGroups	4,141	4	1,035	1,085	,364
	WithinGroups	318,656	334	,954		
	Total	322,796	338			
7=Ö2	BetweenGroups	12,395	4	3,099	2,890	,022
	WithinGroups	358,142	334	1,072		
	Total	370,537	338			
8=Ö3	BetweenGroups	1,193	4	,298	,266	,900
	WithinGroups	374,719	334	1,122		
	Total	375,912	338			
9=A1	BetweenGroups	3,270	4	,817	1,462	,214
	WithinGroups	186,807	334	,559		
	Total	190,077	338			
10=A2	BetweenGroups	43,157	4	10,789	9,851	,000
	WithinGroups	365,799	334	1,095		
	Total	408,956	338			
11=A3	BetweenGroups	4,482	4	1,121	1,858	,117
	WithinGroups	201,435	334	,603		
	Total	205,917	338			
12=A4	BetweenGroups	6,097	4	1,524	1,989	,096
	WithinGroups	255,903	334	,766		
	Total	262,000	338			
13=A5	BetweenGroups	1,433	4	,358	,378	,824
	WithinGroups	316,744	334	,948		
	Total	318,177	338			
14=E1	BetweenGroups	3,730	4	,932	,765	,548
	WithinGroups	406,843	334	1,218		
	Total	410,572	338			
15=E2	BetweenGroups	6,048	4	1,512	1,407	,231
	WithinGroups	358,913	334	1,075		
	Total	364,962	338			
16=E3	BetweenGroups	6,059	4	1,515	1,532	,193
	WithinGroups	330,301	334	,989		
	Total	336,360	338			
17=E4	BetweenGroups	1,383	4	,346	,291	,884
	WithinGroups	396,970	334	1,189		
	Total	398,354	338			
18=M1	BetweenGroups	4,671	4	1,168	1,278	,278
	WithinGroups	305,141	334	,914		
	Total	309,811	338			
19=M2	BetweenGroups	1,465	4	,366	,646	,630
	WithinGroups	189,284	334	,567		
	Total	190,749	338			

Multiple Comparisons

Bonferroni

Dependent Variable	(I) Hizmet Yılı	(J) Hizmet Yılı	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
						Lower Bound	Upper Bound
6=Ö1	1	2	,205	,149	1,000	-,21	,63
		3	-,024	,158	1,000	-,47	,42
		4	-,089	,190	1,000	-,63	,45
		5	,195	,152	1,000	-,24	,63
	2	1	-,205	,149	1,000	-,63	,21
		3	-,229	,176	1,000	-,73	,27
		4	-,294	,205	1,000	-,87	,29
		5	-,011	,171	1,000	-,49	,47
	3	1	,024	,158	1,000	-,42	,47
		2	,229	,176	1,000	-,27	,73
		4	-,065	,212	1,000	-,67	,53
		5	,218	,179	1,000	-,29	,73
	4	1	,089	,190	1,000	-,45	,63
		2	,294	,205	1,000	-,29	,87
		3	,065	,212	1,000	-,53	,67
		5	,283	,208	1,000	-,30	,87
	5	1	-,195	,152	1,000	-,63	,24
		2	,011	,171	1,000	-,47	,49
		3	-,218	,179	1,000	-,73	,29
		4	-,283	,208	1,000	-,87	,30
7=Ö2	1	2	,054	,158	1,000	-,39	,50
		3	,109	,168	1,000	-,37	,58
		4	,378	,202	,617	-,19	,95
		5	,490*	,162	,026	,03	,95
	2	1	-,054	,158	1,000	-,50	,39
		3	,055	,187	1,000	-,47	,58
		4	,324	,218	1,000	-,29	,94
		5	,436	,181	,167	-,08	,95
	3	1	-,109	,168	1,000	-,58	,37
		2	-,055	,187	1,000	-,58	,47
		4	,269	,225	1,000	-,37	,91
		5	,381	,190	,460	-,16	,92
	4	1	-,378	,202	,617	-,95	,19
		2	-,324	,218	1,000	-,94	,29
		3	-,269	,225	1,000	-,91	,37
		5	,112	,220	1,000	-,51	,73
	5	1	-,490*	,162	,026	-,95	-,03
		2	-,436	,181	,167	-,95	,08
		3	-,381	,190	,460	-,92	,16
		4	-,112	,220	1,000	-,73	,51
8=Ö3	1	2	-,048	,161	1,000	-,50	,41
		3	,049	,172	1,000	-,44	,53
		4	-,121	,206	1,000	-,70	,46
		5	-,114	,165	1,000	-,58	,35

9=A1	2	1	,048	,161	1,000	-,41	,50
		3	,097	,191	1,000	-,44	,64
		4	-,074	,222	1,000	-,70	,56
		5	-,066	,185	1,000	-,59	,46
		1	-,049	,172	1,000	-,53	,44
	3	2	-,097	,191	1,000	-,64	,44
		4	-,170	,230	1,000	-,82	,48
		5	-,163	,195	1,000	-,71	,39
		1	,121	,206	1,000	-,46	,70
	4	2	,074	,222	1,000	-,56	,70
		3	,170	,230	1,000	-,48	,82
		5	,007	,225	1,000	-,63	,64
		1	,114	,165	1,000	-,35	,58
	5	2	,066	,185	1,000	-,46	,59
		3	,163	,195	1,000	-,39	,71
		4	-,007	,225	1,000	-,64	,63
		2	-,241	,114	,350	-,56	,08
	1	3	-,093	,121	1,000	-,44	,25
		4	-,226	,146	1,000	-,64	,19
		5	-,043	,117	1,000	-,37	,29
		1	,241	,114	,350	-,08	,56
10=A2	2	3	,148	,135	1,000	-,23	,53
		4	,015	,157	1,000	-,43	,46
		5	,198	,131	1,000	-,17	,57
		1	,093	,121	1,000	-,25	,44
	3	2	-,148	,135	1,000	-,53	,23
		4	-,133	,163	1,000	-,59	,33
		5	,050	,137	1,000	-,34	,44
		1	,226	,146	1,000	-,19	,64
	4	2	-,015	,157	1,000	-,46	,43
		3	,133	,163	1,000	-,33	,59
		5	,183	,159	1,000	-,27	,63
		1	,043	,117	1,000	-,29	,37
	5	2	-,198	,131	1,000	-,57	,17
		3	-,050	,137	1,000	-,44	,34
		4	-,183	,159	1,000	-,63	,27
		2	-,038	,159	1,000	-,49	,41
	1	3	-,407	,170	,171	-,89	,07
		4	-1,185*	,204	,000	-1,76	-,61
		5	-,417	,163	,111	-,88	,04
		1	,038	,159	1,000	-,41	,49
	2	3	-,369	,189	,517	-,90	,16
		4	-1,147*	,220	,000	-1,77	-,53
		5	-,379	,183	,393	-,90	,14
		1	,407	,170	,171	-,07	,89
	3	2	,369	,189	,517	-,16	,90
		4	-,778*	,228	,007	-1,42	-,14
		5	-,010	,192	1,000	-,55	,53
		1	1,185*	,204	,000	,61	1,76
	4	2	1,147*	,220	,000	,53	1,77
		3	,778*	,228	,007	,14	1,42
		5	,768*	,223	,006	,14	1,40

11=A3	5	1	,417	,163	,111	-,04	,88
		2	,379	,183	,393	-,14	,90
		3	,010	,192	1,000	-,53	,55
		4	-,768*	,223	,006	-1,40	-,14
		2	-,188	,118	1,000	-,52	,15
	1	3	-,209	,126	,975	-,57	,15
		4	-,335	,151	,271	-,76	,09
		5	-,035	,121	1,000	-,38	,31
		1	,188	,118	1,000	-,15	,52
		3	-,021	,140	1,000	-,42	,37
	2	4	-,147	,163	1,000	-,61	,31
		5	,154	,136	1,000	-,23	,54
		1	,209	,126	,975	-,15	,57
		2	,021	,140	1,000	-,37	,42
		4	-,126	,169	1,000	-,60	,35
	3	5	,175	,143	1,000	-,23	,58
		1	,335	,151	,271	-,09	,76
		2	,147	,163	1,000	-,31	,61
		3	,126	,169	1,000	-,35	,60
		5	,301	,165	,698	-,17	,77
12=A4	5	1	,035	,121	1,000	-,31	,38
		2	-,154	,136	1,000	-,54	,23
		3	-,175	,143	1,000	-,58	,23
		4	-,301	,165	,698	-,77	,17
		2	-,173	,133	1,000	-,55	,20
	1	3	-,287	,142	,442	-,69	,11
		4	-,409	,170	,170	-,89	,07
		5	-,112	,137	1,000	-,50	,27
		1	,173	,133	1,000	-,20	,55
		3	-,113	,158	1,000	-,56	,33
	2	4	-,235	,184	1,000	-,75	,28
		5	,061	,153	1,000	-,37	,49
		1	,287	,142	,442	-,11	,69
		2	,113	,158	1,000	-,33	,56
		4	-,122	,190	1,000	-,66	,42
13=A5	3	5	,175	,161	1,000	-,28	,63
		1	,409	,170	,170	-,07	,89
		2	,235	,184	1,000	-,28	,75
		3	,122	,190	1,000	-,42	,66
		5	,296	,186	1,000	-,23	,82
	4	1	,112	,137	1,000	-,27	,50
		2	-,061	,153	1,000	-,49	,37
		3	-,175	,161	1,000	-,63	,28
		4	-,296	,186	1,000	-,82	,23
		2	-,134	,148	1,000	-,55	,29
	5	3	-,142	,158	1,000	-,59	,30
		4	-,149	,190	1,000	-,68	,39
		5	-,035	,152	1,000	-,46	,39
		1	,134	,148	1,000	-,29	,55
		3	-,008	,176	1,000	-,50	,49
	2	4	-,015	,205	1,000	-,59	,56
		5	,099	,170	1,000	-,38	,58

14=E1	3	1	,142	,158	1,000	-,30	,59
		2	,008	,176	1,000	-,49	,50
		4	-,006	,212	1,000	-,60	,59
		5	,107	,179	1,000	-,40	,61
		1	,149	,190	1,000	-,39	,68
	4	2	,015	,205	1,000	-,56	,59
		3	,006	,212	1,000	-,59	,60
		5	,113	,207	1,000	-,47	,70
		1	,035	,152	1,000	-,39	,46
	5	2	-,099	,170	1,000	-,58	,38
		3	-,107	,179	1,000	-,61	,40
		4	-,113	,207	1,000	-,70	,47
		2	-,117	,168	1,000	-,59	,36
	1	3	-,310	,179	,845	-,82	,20
		4	-,146	,215	1,000	-,75	,46
		5	-,127	,172	1,000	-,61	,36
	2	1	,117	,168	1,000	-,36	,59
		3	-,193	,199	1,000	-,76	,37
		4	-,029	,232	1,000	-,68	,63
		5	-,011	,193	1,000	-,56	,53
		1	,310	,179	,845	-,20	,82
15=E2	3	2	,193	,199	1,000	-,37	,76
		4	,164	,240	1,000	-,51	,84
		5	,183	,203	1,000	-,39	,76
	4	1	,146	,215	1,000	-,46	,75
		2	,029	,232	1,000	-,63	,68
		3	-,164	,240	1,000	-,84	,51
		5	,019	,235	1,000	-,65	,68
		1	,127	,172	1,000	-,36	,61
	5	2	,011	,193	1,000	-,53	,56
		3	-,183	,203	1,000	-,76	,39
		4	-,019	,235	1,000	-,68	,65
		2	-,060	,158	1,000	-,51	,39
	1	3	-,035	,168	1,000	-,51	,44
		4	-,457	,202	,243	-1,03	,11
		5	,002	,162	1,000	-,45	,46
	2	1	,060	,158	1,000	-,39	,51
		3	,024	,187	1,000	-,50	,55
		4	-,397	,218	,691	-1,01	,22
		5	,062	,181	1,000	-,45	,57
		1	,035	,168	1,000	-,44	,51
	3	2	-,024	,187	1,000	-,55	,50
		4	-,421	,225	,625	-1,06	,22
		5	,038	,190	1,000	-,50	,58
		1	,457	,202	,243	-,11	1,03
	4	2	,397	,218	,691	-,22	1,01
		3	,421	,225	,625	-,22	1,06
		5	,459	,221	,383	-,16	1,08
		1	-,002	,162	1,000	-,46	,45
	5	2	-,062	,181	1,000	-,57	,45
		3	-,038	,190	1,000	-,58	,50
		4	-,459	,221	,383	-1,08	,16

16=E3	1	2	,200	,151	1,000	-,23	,63
		3	-,004	,161	1,000	-,46	,45
		4	-,285	,194	1,000	-,83	,26
		5	,123	,155	1,000	-,32	,56
		1	-,200	,151	1,000	-,63	,23
	2	3	-,204	,179	1,000	-,71	,30
		4	-,485	,209	,208	-1,08	,10
		5	-,077	,174	1,000	-,57	,41
		1	,004	,161	1,000	-,45	,46
		2	,204	,179	1,000	-,30	,71
	3	4	-,282	,216	1,000	-,89	,33
		5	,127	,183	1,000	-,39	,64
		1	,285	,194	1,000	-,26	,83
		2	,485	,209	,208	-,10	1,08
		3	,282	,216	1,000	-,33	,89
	4	5	,408	,212	,544	-,19	1,01
		1	-,123	,155	1,000	-,56	,32
		2	,077	,174	1,000	-,41	,57
		3	-,127	,183	1,000	-,64	,39
		4	-,408	,212	,544	-1,01	,19
17=E4	1	2	-,069	,166	1,000	-,54	,40
		3	-,127	,177	1,000	-,63	,37
		4	-,172	,212	1,000	-,77	,43
		5	,010	,170	1,000	-,47	,49
		1	,069	,166	1,000	-,40	,54
	2	3	-,058	,197	1,000	-,61	,50
		4	-,103	,229	1,000	-,75	,54
		5	,079	,191	1,000	-,46	,62
		1	,127	,177	1,000	-,37	,63
		2	,058	,197	1,000	-,50	,61
	3	4	-,045	,237	1,000	-,71	,62
		5	,137	,200	1,000	-,43	,70
		1	,172	,212	1,000	-,43	,77
		2	,103	,229	1,000	-,54	,75
		3	,045	,237	1,000	-,62	,71
	4	5	,182	,232	1,000	-,47	,84
		1	-,010	,170	1,000	-,49	,47
		2	-,079	,191	1,000	-,62	,46
		3	-,137	,200	1,000	-,70	,43
		4	-,182	,232	1,000	-,84	,47
18=M1	1	2	-,111	,146	1,000	-,52	,30
		3	-,062	,155	1,000	-,50	,38
		4	-,273	,186	1,000	-,80	,25
		5	,150	,149	1,000	-,27	,57
		1	,111	,146	1,000	-,30	,52
	2	3	,049	,172	1,000	-,44	,54
		4	-,162	,201	1,000	-,73	,41
		5	,262	,167	1,000	-,21	,73
		1	,062	,155	1,000	-,38	,50
		2	-,049	,172	1,000	-,54	,44
	3	4	-,211	,208	1,000	-,80	,38
		5	,212	,176	1,000	-,28	,71

19=M2	4	1	,273	,186	1,000	-,25	,80
		2	,162	,201	1,000	-,41	,73
		3	,211	,208	1,000	-,38	,80
		5	,423	,203	,381	-,15	1,00
	5	1	-,150	,149	1,000	-,57	,27
		2	-,262	,167	1,000	-,73	,21
		3	-,212	,176	1,000	-,71	,28
		4	-,423	,203	,381	-1,00	,15
	1	2	-,133	,115	1,000	-,46	,19
		3	-,077	,122	1,000	-,42	,27
		4	-,177	,147	1,000	-,59	,24
		5	-,004	,117	1,000	-,34	,33
	2	1	,133	,115	1,000	-,19	,46
		3	,056	,136	1,000	-,33	,44
		4	-,044	,158	1,000	-,49	,40
		5	,129	,132	1,000	-,24	,50
	3	1	,077	,122	1,000	-,27	,42
		2	-,056	,136	1,000	-,44	,33
		4	-,100	,164	1,000	-,56	,36
		5	,073	,138	1,000	-,32	,46
	4	1	,177	,147	1,000	-,24	,59
		2	,044	,158	1,000	-,40	,49
		3	,100	,164	1,000	-,36	,56
		5	,173	,160	1,000	-,28	,63
	5	1	,004	,117	1,000	-,33	,34
		2	-,129	,132	1,000	-,50	,24
		3	-,073	,138	1,000	-,46	,32
		4	-,173	,160	1,000	-,63	,28

*. Themeandifference is significant at the 0.05 level.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Yasemin ÜNAL
Doğum yeri ve tarihi : 20/09/1982-Adana
E-mail : yunal@cu.edu.tr

EĞİTİM DURUMU

(2014-2018) : Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme
Anabilim Dalı - Adana
(2003-2007) : Mersin Üniversitesi –İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi-
İşletme Bölümü

YABANCI DİL : İngilizce

İŞ TECRÜBESİ

2009-2010 TC. Ziraat Bankası (Servis Görevlisi)

2010- Çukurova Üniversitesi Yabancı Diller
Yüksekokulu (Personel İşleri Şefi)